

Nr 150

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (bilaga 7, punkterna 57—65), under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1955, föreslagit riksdagen att

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranledes av vad departementschefen förordat;

II. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1955/56;

III. besluta, att i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skall ökas med två;

IV. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1955/56;

V. medgiva, att under budgetåret 1955/56 beslut om bidrag till inrättande av pensionärshem må meddelas intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

VI. för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 671 400 kronor;

2) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 555 000 kronor;

3) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 855 000 kronor;

4) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 677 000 kronor;

5) till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån ett förslagsanslag av 20 000 000 kronor;

6) till Bostadsrabatter ett förslagsanslag av 85 000 000 kronor;

7) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor;

8) till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 100 kronor;

9) till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor ett reservationsanslag av 100 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bilaga 26, punkterna 1 och 2 samt 4—6), under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1955, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen förordade ändringar i grunderna för egnahemslån;

II. medgiva, att under budgetåret 1955/56 preliminära beslut angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, må meddelas intill ett belopp av 650 000 000 kronor;

III. medgiva, att under budgetåret 1955/56 preliminära beslut angående lån, som skall utgå från anslaget till tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, må meddelas intill ett belopp av 140 000 000 kronor;

IV. medgiva, att räntefoten för lantarbetarbostadslån, som beviljas under budgetåret 1955/56, bestämmes till 3,25 %;

V. för budgetåret 1955/56 å kapitalbudgeten anvisa

a) under statens utlåningsfonder

1) till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 490 000 000 kronor;

2) till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

b) under fonden för låneunderstöd

1) till Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 210 000 000 kronor;

2) till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder ett investeringsanslag av 100 kronor;

3) till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 100 kronor. .

Därjämte har Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 19), under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1955, föreslagit riksdagen att, under förutsättning att motsvarande investeringsanslag beviljas, till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1955/56 i Lånefonden för bostadsbyggande anvisa ett reservationsanslag av 122 500 000 kronor.

I propositionen nr 1 (bilaga 20) har Kungl. Maj:t slutligen, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1955, föreslagit riksdagen att till Avskrivning av oregrerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 228 500 000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i propositionen nr 194, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 22 april 1955, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de bestämmelser beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å vissa bostadsbyggnadslån, som må befinnas erforderliga med anledning av det höjda ränteläget, dels ock — med ändring därutinnan av vad som föreslagits i statsverkspropositionen, femte huvudtiteln, punkten 61 — för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 119 av herrar *Erik Olsson* och *Olsén*,

I: 219 av herr *Ewerlöf m. fl.*,

I: 220 av herr *Ewerlöf m. fl.*,

I: 222 av herrar *Norling* och *Öhman*,

I: 226 av herr *Strandler m. fl.*,

I: 231 av herr *Axel Svensson m. fl.*,

I: 329 av herr *Ohlön*,

I: 330 av herr *Alvar Andersson m. fl.*,

I: 527 av herrar *Norling* och *Helmer Persson*,

I: 528 av herr *Alvar Andersson m. fl.*,

I: 534 av herr *Ewerlöf m. fl.* samt

I: 535 av herr *Alexanderson*;

från andra kammaren

II: 78 av herr *Gustafsson* i Skellefteå,

II: 119 av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*,

II: 125 av herr *Jacobson* i Vilhelmina,

II: 275 av herr *Adamsson m. fl.*,

II: 281 av herrar *Almgren* och *Johanson* i Västervik,

II: 284 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

II: 285 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

II: 287 av herrar *Senander* och *Johansson* i Stockholm,

II: 393 av herr *Ekdahl m. fl.*,

II: 394 av herr *Helén*,

II: 415 av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 416 av herr *Sjölin m. fl.*,

II: 418 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*,

II: 656 av herrar *Carlsson* i Bakeröd och *Pettersson* i Norregård,

II: 663 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

II: 664 av herrar *Ståhl* och *Larsson* i Stockholm samt

II: 665 av herr *Gustafsson* i Skellefteå.

Yrkandena i nämnda motioner redovisas i det följande.

Över motionerna I: 220 och II: 285 samt I: 329 och II: 415 i vad de rör frågan om åtgärder för rationalisering och förbilligande av bostadsbyggandet har utskottet inhämtat yttranden från bostadsstyrelsen och statens nämnd för byggnadsforskning. Dessa yttranden har fogats såsom bilagor till förevarande utlåtande (*Bilaga 1 och 2*).

Propositionerna

FEMTE HUVUDTITELN

Bostadsstyrelsen: Avlöningar. Vid anmälan av bostadsstyrelsens avlöningsanslag för innevarande budgetår (V ht s. 157) erinrade departementschefen om den översyn av olika delar av styrelsens organisation, som han tidigare förutskickat med anledning av de genomförda ändringarna beträffande ärendesfördelningen mellan styrelsen, länsbostadsnämnderna och de kommunala förmedlingsorganen. Vidare erinrades, att frågan om införandet på bostadsområdet av ett system med statliga kreditgarantier i stället för lån enligt beslut av Kungl. Maj:t i januari 1953 hänskjutits till förnyad utredning. Då denna kunde komma att aktualisera olika organisatoriska spörsmål, ansåg departementschefen det ändamålsenligt att den nämnda översynen av styrelsens organisation fick anstå. Med hänsyn till de verkställda decentraliseringsåtgärderna fann han det emellertid möjligt att föreslå en viss minskning av styrelsens personalorganisation.

Utredningen om ett statligt kreditgarantisystem på förevarande område är ännu icke slutförd. Departementschefen räknar icke med att något förslag i ämnet skall föreläggas 1955 års riksdag. Under sådana förhållanden föreligger enligt hans mening ännu icke förutsättningar för att påbörja den nämnda översynen av styrelsens organisation. Denna bör under nästa budgetår bibehållas i huvudsak oförändrad. Styrelsens förslag att kamerala sektionen skall utökas med tre biträdestjänster till följd av lånestockens successiva tillväxt bör dock föranleda, att medel beräknas för en kontorist i Cg 13 och ett biträde i reglerad befordringsgång.

I vad det gäller bostadsstyrelsens förslag om tillfällig förstärkning av lånebyråns personalorganisation i syfte att utveckla styrelsens värderingsmetoder framhålls betydelsen av att värderingsmetoderna blir ändamålsenliga. Det är sålunda angeläget, att förbilligandet av bostadsbyggandet genom rationaliseringsåtgärder snabbt blir känt och kan föranleda däremot svarande reducering av belåningsvärdena. Vid anmälan av medelsbehovet under lånefonden för bostadsbyggande framlägges beräkningar rörande långivningen under nästa budgetår enligt vilka lånebyråns arbetsbörda kommer att bli av mindre omfattning än bostadsstyrelsen har antagit. På grund härav anses den av styrelsen åsyftade intensifieringen av

utredningarna angående värderingsmetoderna kunna komma till stånd inom ramen för nuvarande personalorganisation.

Vad som anförts beträffande översyn av styrelsens personalorganisation anses icke böra hindra att visst utrymme nu lämnas för ordinariesättning av tjänster. Departementschefen förordar, att tjänster för två kanslibiträden i Ce 11, en kontorist i Ce 13, en kansliskrivare i Ce 15, en registrator i Ce 17 och en förste byråsekreterare i Ce 29 ombildas till ordinarie befattningar.

Styrelsens förslag i fråga om löneklassuppflyttningar m. m. föranleder ingen erinran. Med hänsyn härtill samt till den förordade personalförstärkningen föreslås att anslaget höjes med 68 900 kronor samt upptages med (3 602 500 + 68 900) 3 671 400 kronor.

Bostadsstyrelsen: Omkostnader. Anslagsposten till reseersättningar höjes i enlighet med statskontorets förslag med 5 000 kronor. Till expenser för annat än eget behov beräknas ytterligare 10 000 kronor, medan medelsanvisningen till övriga expenser för eget behov minskas med 5 000 kronor. Då härjämte inkomstposten höjes med 10 000 kronor, uppföres anslaget med oförändrat belopp av 555 000 kronor.

Länsbostadsnämnderna: Avlöningar. Länsbostadsnämndernas arbetsbörda har under det sistförflutna budgetåret ökats betydligt. Detta beror delvis på de genomförda decentraliseringsåtgärderna men framför allt på ökningen av egnahemslångivningen. Det är sannolikt att den preliminära långivningen under nästa budgetår blir av minst samma omfattning som under budgetåret 1953/54. En betydande ökning av antalet ansökningar om slutligt beslut om lån är vidare att emotse, vilket medför en avsevärd ökning av arbetsuppgifterna.

En viss personalförstärkning anses därför motiverad. Departementschefen förordar, att personalorganisationen förstärkes med en ingenjör i Cg 23 och två ingenjörer i högst Cg 21. Vidare tillstyrkes, att biträdespersonalen ökas med två kanslibiträden i Cg 11 och med fem biträden i reglerad befordringsgång.

För ersättning till länsarkitektkontoren för ritningsgranskning beräknas ytterligare 50 000 kronor. Styrelsens beräkning av kostnaderna för löneklassuppflyttningar m. m. godtas.

Antalet kontorsbiträdestjänster i Ca 8 ökas med 2 till 25. Vidare biträdes styrelsens förslag att de extra ingenjörstjänster, som inrättats förra året, nämligen två i 23 lönegraden och fem i högst 21 lönegraden, nu uppföres på extra ordinarie stat.

På grund av de förordade förslagen ökas anslagsbehovet med 190 000 kronor. Emellertid anses anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, med hänsyn till belastningen kunna

minskas med 25 000 kronor till 75 000 kronor. Anslagsökningen begränsas därför till 165 000 kronor. Anslaget upptages alltså med (2 690 000 + 165 000) 2 855 000 kronor.

Länsbostadsnämnderna: Omkostnader. Anslagsposten till expenser uppräknas med 15 000 kronor och anslaget upptas sålunda med (662 000 + 15 000) 677 000 kronor.

Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån. Från anslaget bestrides främst kostnaderna för sådan eftergift å ränta och amortering beträffande tertiärlån och egnahemslån, som lämnas låntagare i anledning av att räntekostnaderna å underliggande krediter överstiger den vid resp. låns beviljande garanterade räntan.

I propositionen nr 1 beräknas anslagsbehovet för nästa budgetår till 20 000 000 kronor. Därjämte föreslås — under erinran att ränteeftergift kan beviljas under högst tio år från det att det statliga lånet har utanordnats och att riksdagen i avbidan på ett slutligt ståndpunktstagande till frågan om införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet medgivit att räntegarantien förlänges beträffande de lån som har utestått i tio år — att en motsvarande förlängning av garantitiden medgives intill utgången av nästa budgetår.

I propositionen nr 194 anföres att den av fullmäktige i riksbanken den 18 april 1955 beslutade höjningen av diskontot till 3,75 % kan väntas medföra, att räntesatsen å primärkredit för bostadsfastigheter stiger från ca 3,5 % till drygt 4,5 %. De problem i olika hänseenden rörande bostadsbyggandet och finansieringen av bostadsfastigheter, som räntehöjningen aktualiserar, kan ännu endast delvis överblickas. Åtgärder som förutsätter beslut av riksdagen anses f. n. endast erfordras i fråga om eftergifter beträffande ränta och amortering å tertiärlån och egnahemslån. Beträffande de härutinnan gällande bestämmelserna anföres i propositionen följande.

Bestämmelser angående sagda eftergifter finns intagna i 13 § kungörelsen den 30 juni 1948 (nr 546) om egnahemslån och förbättringslån och 12 § kungörelsen samma dag (nr 587) om tertiärlån och tilläggs lån till flerfamiljshus. Enligt ifrågakvarande bestämmelser kan beträffande byggnadsföretag, för vilket beviljats tertiärlån eller egnahemslån, eftergift i fråga om ränta och amortering å statslånet tillerkännas låntagaren om denne under något av de tio första åren efter primär- och sekundärlåns upptagande nödgas erlagga högre ränta än 3 % för primärkredit och där emot svarande ränta för sekundärkredit. En dylik räntegaranti har lämnats i fråga om skilda bostadslån allt sedan år 1941, därvid dock under vissa perioder den ränta, som har garanterats låntagaren beträffande primärlån, har utgjort 3,5 %. Den bestämmelsen har hela tiden gällt, att eftergift under garantitiden kan höjas högst med belopp, som motsvarar en procent av primär- och sekundärkrediten. Sagda föreskrift innebär, att om primärlåneräntan stiger över 4 %, eftergift ej i alla fall kan beviljas till

så stort belopp, att den räntekostnad, som det ankommer på låntagaren att bära, begränsas till vad som motsvarar 3 %. I fråga om vissa äldre lån, där såsom nyss nämnts den garanterade räntan i fråga om primärkredit utgör 3,5 %, blir motsvarande övre gräns för full eftergift 4,5 %.

Enligt beslut av 1952 och 1953 års riksdagar har — i avbidan på ett slutligt ståndpunktstagande till frågan om införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet — medgivits att räntegarantien förlänges beträffande de lån, som har utestått i tio år. Förslag om en motsvarande förlängning av garantitiden intill utgången av nästa budgetår har förelagts riksdagen i statsverkspropositionen.

Såsom nämnts väntas räntesatsen å primärkredit stiga till drygt 4,5 %. Om för alla de företag, som beviljats statligt bostadslån jämte räntegaranti, även fortsättningsvis skall kunna beviljas full eftergift kräves, att förutberörda maximering av eftergiftens storlek häves. Skäl talar för att så sker. Eftergiftens uppgift är att förhindra, att räntefluktuationer rubbar stabiliteten i de statsbelånade fastigheternas ekonomi. Det anses därför önskvärt att den nu inträdda räntehöjningen, vars varaktighet är obestämd, mötes genom en sådan utökning av eftergifterna, att en stegring av låntagarnas kapitalkostnader och därav föranledd allmän höjning av hyror och bostadskostnader i de sedan början av 1940-talet tillkomna bostadshusen i huvudsak elimineras.

Vid sådant förhållande torde Kungl. Maj:t böra erhålla bemyndigande att tills vidare meddela föreskrift av innebörd, att den i förenämnda kungörelser och motsvarande äldre kungörelser införda bestämmelsen om maximering av eftergiftens storlek ej skall äga tillämpning.

En begränsning av räntegarantien ligger också i dess utformning som eftergift å ränta och amortering å tertiär- och egnahemslån. Det kan inträffa, att summan av ränte- och amorteringsbeloppen på statslånet inte uppgår till sådant belopp som motsvarar full kompensation för räntestegringen. Kungl. Maj:t torde därför böra äga att även i andra hänseenden än förut nämnts meddela de föreskrifter som kan finnas erforderliga för att räntegarantiens syfte skall uppnås.

Det kan beräknas att om den nu aktuella höjningen av räntesatserna bleve bestående en längre tid kostnaderna för ifrågavarande eftergifter vid full räntesubvention beträffande hittills beviljade lån skulle uppgå till ca 70 milj. kronor för år räknat mot vid tidigare ränteläge beräknade 20 milj. kronor och att varje ny årsproduktion av bostäder skulle föranleda en ökning med ca 18 milj. kronor. Under nästa budgetår kommer emellertid enligt vad bostadsstyrelsen har meddelat tillgodoföringen av ränteftergifter att avse perioden 1 juli 1954—30 juni 1955 beträffande tertiärlån och år 1954 beträffande egnahemslån. Den nu inträdda räntestegringen påverkar alltså under nästa budgetår endast i relativt ringa utsträckning anslagsbehovet till eftergifter. Det kan beräknas att ökningen blir ungefär 5 milj. kronor. Anslaget till Kapitalmedelsförluster och ränte-

eftergifter ä vissa bostadsbyggnadslån, vilket i statsverkspropositionen har uppförts med 20 milj. kronor, anses sålunda under de förut angivna förutsättningarna för budgetåret 1955/56 böra upptagas med ett belopp av 25 milj. kronor.

Bostadsrabatter. Från anslaget bestrides utgifterna för dels familjebostadsbidrag, familjebidrag och bränslebidrag, dels ock statsbidrag till pensionärslägenheter, s. k. pensionärbostadsbidrag.

Av bostadsstyrelsens uppgifter rörande bidragsgivningens omfattning under det senaste budgetåret framgår, att utbetalningen av bidrag har haft icke oväsentligt mindre omfattning än tidigare beräknats. Även om, såsom styrelsen påpekat, anledningen härtill delvis är att söka i en eftersläpning i fråga om utbetalningen av bidrag, vilken får betraktas såsom tillfällig, anses anslaget för nästa budgetår böra nedräknas något och upptagas med ett belopp av 85 000 000 kronor.

I anledning av vad bostadsstyrelsen anfört beträffande överförande av familjebidrag till familjebostadsbidrag erinrar departementschefen om att genom beslut av 1952 års riksdag den regeln gäller, att familjebostadsbidrag kan utgå till familjer i lägenheter som har färdigställts efter år 1941. I samband härmed upptogs icke till särskild behandling frågan om i vilken utsträckning familjebostadsbidrag skulle kunna beviljas till familjer i flerfamiljshus, som tillkommit före 1942 jämlikt bestämmelserna om bostadsanskaffningslån och familjebidrag. Enligt departementschefens mening bör i överensstämmelse med bostadsstyrelsens praxis, då styrelsen för dylikt hus medgivit övergång från familjebidrag till familjebostadsbidrag, kungörelsen angående sistnämnda bidrag bli gällande utan någon särskild inskränkning.

Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet. Från anslaget bestrides utgifterna för förbättringslån i den mån de är ränte- och amorteringsfria, lantarbetarbostadsbidrag, bidrag till fiskarbostäder samt förvaltningsbidrag till förmedlare av bostadsegnahemslån.

Förbättringslångivningen har efter beslut av 1952 års riksdag successivt utvidgats. Särskild vikt har lagts vid att äldre bostäder, som bebos av pensionärer, rustas upp. Genom beslut av 1954 års riksdag har medgivits, att under innevarande budgetår såsom en försöksverksamhet förbättringslån skall kunna beviljas för upprustning av bostäder åt åldringar i hus med mer än två lägenheter. Erfarenhet rörande denna försöksverksamhet har ännu inte vunnits och departementschefen förordar att verksamheten får fortgå även under nästa budgetår.

Enligt departementschefens mening är stödet till upprustning av bostäder på landsbygden, särskilt i vad det gäller åldringarnas bostäder, av stor betydelse. Förbättringslångivningen bör därför få fortgå i ungefär oför-

ändrad takt. Han kan dock inte tillstyrka bostadsstyrelsens förslag att för budgetåret 1955/56 skall beräknas 31 000 000 kronor, utan förordar samma belopp som anvisats för innevarande budgetår eller 30 000 000 kronor.

Bidrag till inrättande av pensionärshem. Såsom ram för ifrågavarande bidragsgivning har för innevarande budgetår fastställts ett belopp av 10 000 000 kronor, innebärande i stort sett oförändrad bidragsgivning i förhållande till föregående budgetår. Enär en mera avsevärd ökning av pensionärshemsbyggandet i rådande läge på byggnadsmarknaden icke kan påräknas och höjningar av tidigare tillstyrkta bidrag framdeles torde få minskad omfattning räknar departementschefen med en oförändrad bidragsgivning under nästa budgetår och kan icke tillstyrka bostadsstyrelsens förslag om uppräkningsramen från 10 000 000 kronor till 12 000 000 kronor för såväl innevarande som nästa budgetår. I enlighet med styrelsens förslag anses anslaget även för nästa budgetår böra upptagas med endast ett formellt belopp av 100 kronor.

Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor. Ifrågavarande upplysningsverksamhet har hittills haft relativt ringa omfattning. Med hänsyn härtill och under beaktande av att statens nämnd för byggnadsforskning i fortsättningen torde komma att bedriva upplysningsverksamhet rörande olika byggnadstekniska frågor anser departementschefen, att anslaget även för nästa budgetår bör upptagas med endast ett formellt belopp av 100 kronor.

KAPITALBUDGETEN

Lånefonden för bostadsbyggande. Från fonden, till vilken medel anvisas endast i den mån så erfordras för utbetalning av beviljade lån, utlämnas tertiärlån till flerfamiljshus, egnahemslån, förbättringslån utom i vad de är ränte- och amorteringsfria, samt förskott å tilläggsloan till flerfamiljshus. För innevarande budgetår har anslaget uppförts med 400 000 000 kronor.

Till en början upptar departementschefen vissa särskilda lånefrågor till behandling.

En avveckling av det provisoriska tilläggslånet har inletts. I fråga om flerfamiljshus, som färdigställt under år 1954, beräknas sålunda lånet med utgångspunkt från ett bidrag av 3 kronor per m² lägenhetsyta mot för tidigare färdigställda hus 4 kronor per m². Beträffande hus, som färdigställs efter utgången av år 1954, utgör beräkningsgrunden för lånet 2 kronor per m². Ifrågavarande avveckling av det provisoriska tilläggslånet har företagits under beaktande av att byggnadskostnaderna tenderat att sjunka, bl. a. till följd av rationalisering och effektivisering av produktio-

nen, vilket tagit sig uttryck i val av mera ekonomiska hustyper, utnyttjande av moderna produktionsmetoder och mekaniska hjälpmedel samt tillverkning av nya material.

Utsikterna beträffande byggnadskostnadernas framtida förändringar är f. n. osäkra. Vissa tendenser till kostnadsökning har förmärkts under senare tid. Å andra sidan pågår omfattande experiment med nya produktionsmetoder. Det saknas icke exempel på att byggnadskostnaderna har kunnat sänkas rätt avsevärt genom tillämpning av moderna tids- och arbetskraftsbesparande byggnadsmetoder.

Även beträffande egnahemsproduktionen har kostnadsutvecklingen varit gynnsam under de senaste åren och nya relativt billiga typer av egnahem har kommit fram på den senaste tiden. Den serie av typritningar, som utarbetats av bostadsstyrelsen, utgör ett exempel härpå.

En fortsatt reducering av de generella subventionerna till nytillkommande hus bör därför omfatta såväl tilläggsblån till flerfamiljshus som räntefri stående del av egnahemsblån till en- och tvåfamiljshus. I överensstämmelse med vad som redan gäller i fråga om tilläggsblånet bör det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om avvecklingstakten beträffande egnahemssubventionen.

Vid prövning av subventionsfrågan bör liksom hittills har varit fallet utvecklingen av byggnadskostnaderna beaktas. Hänsyn bör emellertid även kunna tagas till utvecklingen av reallöner och levnadsvillkor över huvud taget.

Även om den pågående rationaliseringen av bostadsbyggandet samt den under de senaste åren gynnsamma reallöneutvecklingen aktualiserar en reducering av det provisoriska tilläggsblånet liksom av den räntefria stående delen av egnahemsblånet, talar dock olika skäl för att en minskning av subventionerna uppskjutes något. Såsom inledningsvis framhållits har vid det senaste årsskiftet genomförts en reducering av tilläggsblånet. Vidare må understrykas att det är rimligt att redan igångsatta byggnadsföretag i allmänhet erhåller den subvention, som gällde då företaget påbörjades. Beslut om en reduktion av de generella subventionerna medför erfarenhetsmässigt att vissa byggnadsföretag forceras för att de skall bli slutförda innan subventionsminskningen träder i kraft. Detta förhållande samt angelägenheten av att sysselsättningen blir god under vintermånaderna motiverar att en reduktion av subventionerna genomföres icke såsom hittills vid ett årsskifte utan tidigast förslagsvis den 1 april.

På grund av vad sålunda anförts anses det såsom nästa etapp i avvecklingen av de generella subventionerna lämpligt, att för bostadshus, som kommer att färdigställas tidigast den 1 april 1956, dels reducera det provisoriska tilläggsblånet med ytterligare det belopp, som motsvarar ett bidrag av en krona per m² lägenhetsyta, dels minska den räntefria stående delen av egnahemsblånet från 8 000 kronor till 6 000 kronor. I anslutning härtill

torde den allmänna regeln att i fråga om ombyggnad av en- och tvåfamiljshus den räntefria stående delen av lånet ej får överstiga 30 % av belåningsvärdet böra ändras därhän, att subventionen ej får överstiga 25 % av sagda värde.

Departementschefen anser sålunda att om riksdagen intet har att erinra däremot, Kungl. Maj:t bör äga att besluta om den här angivna reduceringen av de generella subventionerna ävensom att, när med hänsyn till utvecklingen av byggnadskostnader och reallöner så befinnes möjligt, besluta om ytterligare avveckling av sagda subventioner.

Bostadsstyrelsens förslag i fråga om egnahemslån till ombyggnad av bostadshus biträdades i huvudsak. Lån till ombyggnad bör alltså kunna beviljas även om lägenhetsytan avsevärt överstiger den maximiyta, som gäller för egnahemslån till nybyggnad, d. v. s. som regel 125 m². Vid prövning av frågan om lån till ombyggnad av en- och tvåfamiljshus bör i stället ombyggnadskostnadernas storlek tillmätas avgörande betydelse. Såsom en allmän regel torde härvid böra gälla att lån kan beviljas endast därest ombyggnadskostnaden ej uppgår till mer än tre fjärdedelar av kostnaden för nybyggnad av ett hus av maximal storlek.

I vad det gäller frågan om egnahemslån och förbättringslån till byggnadsföretag på renbetesmark har departementschefen inhämtat att med stöd av det år 1950 lämnade bemyndigandet egnahemslån har beviljats i 5 fall och förbättringslån i 17 fall, alla avseende Jämtlands län. De ifrågasvarande husen har en enkel standard. Den godkända produktionskostnaden håller sig i regel mellan 20 000 och 25 000 kronor, vilket motsvarar hälften av kostnaden för nybyggnad av ett eget hem med vanlig standard. Departementschefen tillstyrker att ifrågasvarande långivning får bedrivas även i fortsättningen. Vad lantbruksstyrelsen anfört beträffande långivningen godtas. Han förutsätter emellertid att verksamheten liksom hittills får begränsad omfattning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om långivningens storlek.

Departementschefen övergår härefter till att behandla frågan om långivningens omfattning.

Inledningsvis erinras om att till grund för beräkningen av den preliminära långivningen under innevarande budgetår låg antagandet att omkring 53 000 lägenheter i statsbelånade hus — varav 40 000 lägenheter i flerfamiljshus och 13 000 lägenheter i en- och tvåfamiljshus — skulle kunna igångsättas under budgetåret. Om härtill lägges ca 4 000 lägenheter i hus finansierade med privata lån kan den totala igångsättningen under budgetåret uppskattas till ca 57 000 lägenheter.

Under år 1954 har igångsättningen av nya flerfamiljshus i stort sett överensstämt med här angivna antagande. Egnahemsproduktionen har däremot blivit större än som antogs. Det kan beräknas att omkring 17 000 egnahemslägenheter har påbörjats under förra året. Färdigställandet av

lägenheter har också överstigit tidigare uppskattningar och utgjorde 1953 omkring 52 000 lägenheter och beräknas 1954 ha uppgått till 55 000 lägenheter.

I vad gäller bostadsbyggandets storlek under år 1955 anses att produktionen av nya bostadshus i överensstämmelse med vad som hittills har gällt bör ges den omfattning som är möjlig vid fullt utnyttjande av de reala resurserna samt ett rimligt hänsynstagande till andra angelägna byggnadsbehov. Under så gott som hela år 1954 har sysselsättningen på byggnadsområdet varit mycket god. Underskott på yrkesutbildad arbetskraft har tidvis förelegat i viss utsträckning. En ytterligare igångsättning av nya bostadsföretag skulle ha inneburit stora risker för överansträngning av resurserna med förlängda byggnadstider och ett minskat färdigställande av bostäder som följd. Det bör emellertid jämväl framhållas att den fortgående rationaliseringen av byggnadsindustrien innebär att utsikterna bl. a. för bostadsbyggandet måste bedömas vara relativt gynnsamma. I anledning av vad sålunda anförts anses det i nuvarande ekonomiska läge rimligt att för år 1955 utgå från att bostadsproduktionen skall kunna fortgå i ungefär oförändrad takt.

I fråga om flerfamiljshus räknar departementschefen alltså med att igångsättningen under år 1955 skall få ungefär samma omfattning som under år 1954 och alltså avse 42 000 lägenheter, varav 40 000 lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus. Egnahemsbyggandet har under år 1954 icke varit underkastat några särskilda begränsningar. I det nu inträdda läget på byggnadsmarknaden, utmärkt av knapphet på yrkesutbildad arbetskraft, kan en fast ram för egnahemsbyggandet icke undvaras. Egnahemsbyggandet är vidare av en omfattning, som ur arbetsmarknadssynpunkt gör det angeläget att eftersträva en jämn fördelning över hela året för att undvika en överansträngning av resurserna under sommarhalvåret. Sålunda bör endast hälften av den beräknade årsproduktionen av egnahem igångsättas under första halvåret och åtgärder vidtagas för att hålla tillbaka igångsättningen av egnahem under högsommaren. Erforderlig kontroll över egnahemsbyggandets storlek och fördelning över året bör kunna erhållas genom att dels en fast ram fastställs för egnahemslångivningen, dels föreskrifter utfärdas rörande den takt i vilken ramen får tagas i anspråk.

I enlighet med vad sålunda anförts förordar departementschefen att den preliminära långivningen beträffande en- och tvåfamiljshus ges en omfattning, som motsvarar igångsättning under år 1955 av 14 000 lägenheter i statsbelånade en- och tvåfamiljshus.

De gjorda antagandena i fråga om bostadsproduktionens storlek innebär igångsättning av 57 000 à 58 000 lägenheter under såväl budgetåret 1954/55 som budgetåret 1955/56.

Under förut angivna antaganden rörande igångsättningen av byggnads-

företag under budgetåret 1955/56 kan den preliminära långivningen under nämnda budgetår beräknas komma att avse ett sammanlagt belopp av 600 000 000 kronor. Härav antages 280 000 000 kronor avse tertiärlån och 320 000 000 kronor egnahemslån och förbättringslån. En fortsatt avveckling av balansen av ärenden avseende lån till flerfamiljshus med ett belopp av 50 000 000 kronor bör vidare eftersträvas, vilket förutsätter att ramen fastställs till 650 000 000 kronor.

Bostadsstyrelsen har förordat att ramen för preliminära beslut om lån under nästa budgetår skall fastställas till 790 000 000 kronor, d. v. s. 140 000 000 kronor mer än vad departementschefen har förordat. Ifrågasvarande differens sammanhänger i första hand med dels den omständigheten att styrelsen har antagit en igångsättning under nästa budgetår av företag med ca 65 000 lägenheter medan departementschefen har beräknat att företag med 57 000 å 58 000 lägenheter skall påbörjas, dels det förhållandet att styrelsen har utgått ifrån att avvecklingen av balansen av ärenden avseende lån till flerfamiljshus skall kunna bli av större omfattning än departementschefen har beräknat.

I vad det gäller anslaget för nästa budgetår kan med ledning av förut redovisade uppgifter om bostadsbyggandets storlek följande beräkning göras. Tertiärlån antages komma att utbetalas för flerfamiljshus med 40 000 lägenheter. Enär tertiärlånet i genomsnitt per lägenhet utgör ca 7 500 kronor blir medelsbehovet 300 000 000 kronor. Egnahemslån beräknas komma att utbetalas för 16 000 lägenheter i ny- och ombyggda en- och tvåfamiljshus. Egnahemslånet utgör i genomsnitt per lägenhet icke fullt 19 000 kronor, varför medelsbehovet även i denna del kan beräknas till 300 000 000 kronor. Slutligen torde förbättringslån komma att utbetalas med ett belopp av 10 000 000 kronor.

Utbetalningarna av tertiärlån, egnahemslån och förbättringslån under nästa budgetår kan alltså uppskattas till (300 000 000 + 300 000 000 + 10 000 000) 610 000 000 kronor.

Enligt vad bostadsstyrelsen upplyst utbetalas ca 70 % av preliminärt beviljade egnahemslån förskottsvis. Med ledning av denna uppgift samt de förut av departementschefen redovisade beräkningarna rörande egnahemslångivningen under nästa budgetår kan utbetalningarna av förskott å egnahemslån och förbättringslån under sagda budgetår uppskattas till 225 000 000 kronor. Enligt enahanda beräkningsgrunder kan antagas att inbetalningarna av tidigare beviljade förskott å egnahemslån och förbättringslån under nästa budgetår kommer att avse ett belopp av 220 000 000 kronor. I enlighet med bostadsstyrelsens beräkningar kan vidare antagas, att såsom förskott å tertiär- och tilläggsån under nästa budgetår kommer att utbetalas 10 000 000 kronor medan 85 000 000 kronor av tidigare utbetalade förskott å dylika lån kommer att inflyta.

Behållningen å anslaget till följd av förskottsgivningen kan sålunda för

nästa budgetår beräknas bli (220 000 000 — 225 000 000 + 85 000 000 — 10 000 000) 70 000 000 kronor.

I enlighet med bostadsstyrelsens uppskattning antages vidare, att under nästa budgetår kommer att inflyta 50 000 000 kronor i form av amorteringar och genom inlösen av lån.

Resultatet av den redovisade anslagsberäkningen för budgetåret 1955/56 blir alltså att ett belopp av (610 000 000 — 70 000 000 — 50 000 000) 490 000 000 kronor erfordras.

Bostadsstyrelsen har uppskattat medelsbehovet för nästa budgetår till icke mindre än 645 000 000 kronor. Styrelsen har bl. a. förutsatt att utbetalningarna av tertiärlån skall komma att avse företag med 45 000 lägenheter mot av departementschefen antagna 40 000 lägenheter ävensom att förskott å egnahemslån skall utbetalas med belopp, som motsvarar preliminära beslut om egnahemslån för ny- och ombyggnad av ca 21 000 lägenheter i en- och tvåfamiljshus jämfört med av departementschefen beräknade drygt 16 000 lägenheter.

Även om ovisshet råder om utbetalningarna i framtiden, särskilt i vad det gäller förskott å lån, anses anslaget till lånefonden för bostadsbyggnad för budgetåret 1955/56 böra upptagas med 490 000 000 kronor.

I detta sammanhang framhålles slutligen, att beloppet av utestående räntefria stående delar av egnahemslån kan beräknas komma att öka med 135 000 000 kronor under budgetåret 1954/55 och med ca 100 000 000 kronor under budgetåret 1955/56 vid den av departementschefen förutsatta egnahemslångivningen samt under beaktande av vad förut anförts beträffande avveckling av egnahemssubventionen.

Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien. Från fonden, som inrättats fr. o. m. den 1 juli 1952, utlämnas lån till anskaffande av byggnadsmaskiner, vilka ännu inte kommit till allmän användning inom byggnadsindustrien men som kan väntas medföra avsevärda besparingar i fråga om material och arbetskraft. Till fonden har hittills anvisats tillhoppa 12 000 000 kronor. Vid utgången av budgetåret 1953/54 fanns å anslaget ett outnyttjat belopp av 3 504 549 kronor.

Med hänsyn till det outnyttjade beloppet anses endast ett begränsat anslag vara erforderligt för nästa budgetår. Under antagande av att långivningen i fortsättningen bör få ungefär samma omfattning som hittills finner departementschefen att ett belopp av 1 000 000 kronor är tillräckligt.

Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet. Tilläggs lån beviljas till flerfamiljshus med belopp motsvarande det kapitaliserade värdet av ett bidrag av f. n. 2 kronor—3 kronor 60 öre per m² lägenhetsyta. För innevarande budgetår har anvisats ett investeringsanslag av 150 000 000 kronor.

I enlighet med vad departementschefen förut anförts vid anmälan av

frågan om anslag till lånefonden för bostadsbyggande räknar han med att såväl under budgetåret 1954/55 som under budgetåret 1955/56 kommer att igångsättas omkring 40 000 lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus. Vidare utgår han från att under år 1954 har färdigställts omkring 40 000 lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus.

Då det gäller den preliminära långivningen under nästa budgetår erinras om att i det föregående förutskickats en reducering av det provisoriska tilläggslånet med belopp som motsvarar ett bidrag av en krona per m² lägenhetsyta för byggnadsföretag som färdigställes tidigast den 1 april 1956. För nästa budgetår påverkar en dylik minskning av tilläggslånet låneramen men icke medelsbehovet.

Det kan således antagas att den preliminära långivningen på grund av ifrågavarande reduktion av tilläggslånet kommer att minskas från nuvarande 167 000 000 kronor till 105 000 000 kronor. Departementschefen har förut beräknat ramen för preliminära beslut om tertiärlån under beaktande av att en ytterligare minskning av balansen av ärenden avseende lån till flerfamiljshus bör eftersträvas under nästa budgetår. I anledning härav beräknar han ett ytterligare belopp av 35 000 000 kronor i tilläggs-lån. Ramen för den preliminära långivningen under nästa budgetår anses därför böra fastställas till (105 000 000 + 35 000 000) 140 000 000 kronor.

Vad härefter angår anslaget till tilläggslån till viss bostadsbyggnadsverksamhet under nästa budgetår beräknas detsamma under antagande av att lån kommer att utbetalas till företag med 40 000 lägenheter. I anledning härav föreslås, att det av bostadsstyrelsen äskade beloppet av 240 000 000 kronor nedräknas till 210 000 000 kronor.

Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder. Från anslaget utlämnas lantarbetarbostadslån, vilket icke får överstiga 80 % av de uppskattade kostnaderna för företaget. I lånet kan även inbegripas förbättring av vattentäkt. För ifrågavarande ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 100 kronor.

Departementschefen förordar, att anslaget även för nästa budgetår uppföres med endast ett formellt belopp av 100 kronor.

I detta sammanhang anses riksdagens medgivande böra inhämtas till att räntefoten för lantarbetarbostadslån, som beviljas under nästa budgetår, fastställs till oförändrat 3,25 %.

Lån till anordnande av kollektiva tvätterier. Från anslaget utlämnas lån för anläggande, inköp, utvidgning eller modernisering av tvätterier dels till kommun eller landsting, dels till aktiebolag eller stiftelse, vari kommun eller landsting är huvudintressenter, och dels till för ändamålet bildad ekonomisk förening under förutsättning att vederbörande kommun är representerad i föreningens styrelse. För innevarande budgetår har anvisats ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Medelsåtgången under innevarande budgetår för lån till kollektiva tvätterier är beroende av flera ovissa faktorer. Med hänsyn jämväl till att vid utgången av budgetåret 1953/54 kvarstod ett odisponerat belopp av drygt 2 500 000 kronor anser departementschefen, att någon ytterligare medelsanvisning icke är erforderlig för nästa budgetår. Han föreslår därför, att anslaget upptages endast med ett formellt belopp av 100 kronor.

AVSKRIVNING AV NYA KAPITALINVESTERINGAR

Av de till lånefonden för bostadsbyggande till och med budgetåret 1953/54 anvisade investeringsanslagen har enligt uppgifter som inhämtats från bostadsstyrelsen 326 milj. kronor disponerats för räntefria stående delar av egnahemslån. För innevarande budgetår beräknas ett belopp av ca 135 milj. kronor komma att tagas i anspråk för motsvarande ändamål. Av de i lånefonden investerade medlen kan sålunda ca 461 milj. kronor beräknas avse kapitalsubventioner till egnahem. Investeringsanslagen till lånefonden har avskrivits med 25 %, motsvarande den avskrivningskvot som tillämpas för lån löpande med 3 % ränta. Även egnahemssubventionerna har härigenom kommit att avskrivas med endast 25 %. Liksom tilläggs-lånen kommer emellertid dessa subventioner att bli en definitiv förlust för staten, såvida icke en mera avsevärd höjning av hyror och bostadskostnader tillåtes ské i framtiden. Såsom framhållits i statsutskottets utlåtande nr 123/1954 saknas anledning att nu räkna med en dylik utveckling av hyres- och bostadskostnadsnivåerna. Under sådana förhållanden bör egnahemssubventionerna i likhet med tilläggs-lånen avskrivas helt. För en total avskrivning av för ifrågavarande ändamål disponerade eller anvisade medel skulle erfordras omkring 346 milj. kronor i ytterligare avskrivningsmedel. En dylik retroaktiv reglering av avskrivningsbehovet erfordras närmast för ett rättvisare bedömande av statens förmögenhetsställning. Av detta skäl anses det dock icke nödvändigt att genomföra regleringen på en gång. Denna kan och bör i stället ske när och i den omfattning det statsfinansiella läget medger.

Vad beträffar avskrivningen av de medel för egnahemssubventioner — beräknade till 100 milj. kronor — som innefattas i det för nästkommande budgetår i annat sammanhang äskade anslaget till lånefonden för bostadsbyggande, anses följande synpunkter böra beaktas.

Avskrivningen av medel till lånefonden för bostadsbyggande sker med utgångspunkt från den totala bostadsproduktionens omfattning. Hur denna produktion kommer att fördela sig på flerfamiljshus respektive egnahem har det hittills varit svårt att närmare beräkna i förväg. Följaktligen har det varit osäkert inom rätt vida marginaler, hur stora utbetalningarna av de räntefria förskotten å egnahemslån kommer att bli under ett framför-liggande budgetår. Det har under sådana förhållanden framstått som

vanskligt att laborera med de skilda avskrivningskvoter för beräkningen av avskrivningsanslagets storlek för det framförliggande budgetåret, som motiveras av att investeringsanslaget till en del avser kapitalsubventioner. Å andra sidan har emellertid såsom framgår av den tidigare redogörelsen egnahemsbyggandet nu fått en omfattning som påkallar att de därmed för- enade subventionerna beaktas i budgethänseende. Ett säkrare underlag härför kommer att erhållas, om man — såsom chefen för socialdeparte- mentet i annat sammanhang föreslår — för framtiden kan räkna med en fast ram för långivningen till en- och tvåfamiljshus.

Utifrån anförda omständigheter kunde det även synas lämpligt att i låne- och anslagstekniskt avseende söka anordna stödet till egnahem på liknande sätt som skett beträffande lån till flerfamiljshus. Medel för den ränte- och amorteringspliktiga delen av egnahemslånen skulle alltså anvisas under samma fond som tertiärlånen, medan subventionsdelen — liksom tilläggs- lånen till flerfamiljshus — skulle upptagas under fonden för låneunderstöd. Härigenom skulle undvikas att kapitalsubventioner och räntepliktiga amor- teringslån sammanfördes under en lånefond. Mot att nu genomföra en dylik omläggning kan emellertid ett par särskilda omständigheter återopas. Frå- gan om införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet är sedan början av år 1953 föremål för särskild utredning. Lämplighets skäl talar för att en anslagsteknisk omläggning av lånestödet får anstå till dess ifrågavarande utredning slutförts. Vidare bör beaktas, att det är befogat räkna med att både egnahemssubventionerna och tilläggslånen till fler- familjshus kommer att successivt minska. Chefen för socialdepartementet har sålunda i annat sammanhang förutskickat en reducering av egnahems- subventionen från 8 000 kronor till 6 000 kronor ävensom en minskning av det provisoriska tilläggslånet med vad som motsvarar ett bidrag av en krona per m² lägenhetsyta, allt avsett att genomföras i vad det gäller bygg- nadsföretag som färdigställes tidigast den 1 april 1956. Den sålunda förut- skickade minskningen av de generella subventionerna till nytillkommande bostadshus liksom den redan genomförda reduceringen av tilläggslånet för hus som har färdigställts under år 1954 och för hus som kommer att fär- digställas under år 1955 medför att anslagsbehovet för såväl egnahemssub- ventioner som tilläggslån kommer att successivt nedgå. För innevarande budgetår kan beräknas att ifrågavarande kapitalsubventioner kommer att uppgå till ca 335 milj. kronor, nästa budgetår till ca 310 milj. kronor och när de berörda minskningarna av subventionerna blivit helt genomförda till ca 200 milj. kronor. Med hänsyn till de omfattande försök att genom rationalisering sänka byggnadskostnaderna, som pågår på skilda håll, fin- nes vidare skäl antaga att ytterligare minskning av kapitalsubventionerna skall bli möjlig att företaga framdeles.

Om man alltså räknar med en successiv minskning av anslagsbehovet för

kapitalsubventioner till såväl egnahem som flerfamiljshus under de närmast följande budgetåren, framstår det som önskvärt, att ett utjämningsförfarande i fråga om avskrivningen av dessa bostadssubventioner kommer till stånd mellan budgetåren, så att alltför stora kostnader i belastningen å driftbudgeten för ifrågavarande ändamål förhindras. Ett lämpligt tillvägagångssätt härvidlag anses vara, att medel tills vidare reserveras under fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster för ett framtida täckande av behovet av avskrivningsmedel såväl för investeringarna i lånefonden för bostadsbyggande i vad det *överstiger 25 %* som för tillägsslånen.

I enlighet med det anförda föreslås att investeringsanslaget till lånefonden för bostadsbyggande, liksom hittills, avskrivs med 25 %, motsvarande den avskrivningskvot som tillämpas för lån löpande med 3 % ränta. Avskrivningsanslaget upptages alltså med 122,5 milj. kronor. Det ytterligare avskrivningsbehov, som föreligger med hänsyn till dels kapitalsubventionerna till egnahem och dels tillägsslånen till viss bostadsbyggnadsverksamhet anses böra för budgetåret 1955/56 — i avbidan på att förutsättningar uppkommer för en slutlig reglering enligt gällande avskrivningsregler och med beaktande av vad i det föregående förordats rörande avskrivningen av egnahemssubventionerna — icke täckas genom anvisande av särskilda anslag. I stället anses medel för en slutlig framtida reglering av avskrivningsbehovet böra anvisas i form av en kollektiv avsättning till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster. Vid bedömningen av storleken av denna avsättning torde följande synpunkter beaktas. För en avskrivning enligt hittills tillämpad ordning av bostadslåneanslagen skulle för nästa budgetår erfordras anslag med sammanlagt (122,5 + 210,0 =) 332,5 milj. kronor, vilket jämfört med innevarande budgetår innebär en ökning med 164,5 milj. kronor. I vad avser ett belopp av 82 milj. kronor sammanhänger denna ökning med den engångsmässiga nedräkning av avskrivningsanslaget för tillägsslån i gällande riksstat, som möjliggjordes genom att tidigare anvisade avskrivningsmedel friställdes i samband med avvecklingen av amorterings- och räntefriheten för vissa äldre tillägsslån. För en total avskrivning av egnahemssubventionerna skulle, med beaktande av att dessa till 25 % avskrivs över avskrivningsanslaget för lånefonden till bostadsbyggande, erfordras ytterligare ca 75 milj. kronor eller sammanlagt ca 410 milj. kronor. Som förut framhållits talar olika skäl för att en avskrivning av denna storleksordning icke nu bör komma i fråga. Ett något lägre belopp torde i stället med hänsyn till den förut nämnda utjämnningen av avskrivningsbehovet under de närmaste budgetåren, som bör eftersträvas, beräknas för budgetåret 1955/56. Departementschefen anser sig därför böra förordna att avskrivningsanslagen för här berörda ändamål upptages med sammanlagt 350 miljoner kronor, innebärande en ökning med 17,5 milj. kronor jämfört med en avskrivning enligt tidigare nämnd ordning. Avskrivningsanslaget för lånefonden till bostadsbyggande beräk-

nas som tidigare nämnts till 122,5 milj. kronor. Avsättningen till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster för här berörda ändamål bör alltså upptagas med $(350,0 - 122,5 =)$ 227,5 milj. kronor. Till detta anslags-äskande återkommer departementschefen i det följande.

AVSKRIVNING AV OREGLERADE KAPITALMEDELSFÖRLUSTER

Enligt av 1939 års lagtima riksdag godkända principer skall under denna rubrik årligen äskas ett anslag till belopp, som kan antagas genomsnittligt bereda täckning för de förluster som för varje år brukar uppkomma. I de två senaste riksstaterna har anslaget uppförts med 1 milj. kronor.

Utöver vad som erfordras för årlig avskrivning av smärre oreglerade kapitalmedelsförluster, 1 milj. kronor, bör såsom departementschefen anfört vid anmälan av frågan om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar under förevarande anslag medel beräknas för en framtida reglering av avskrivningsbehovet för dels kapitalsubventionerna till egna hem och dels tilläggslånen till viss bostadsbyggnadsverksamhet. Medelsbehovet för sistnämnda ändamål har beräknats till 227,5 milj. kronor. Anslaget torde därför för nästa budgetår böra uppföras med 228 500 000 kronor.

Motionerna

I de likalydande motionerna *I: 119* (av herrar Erik Olsson och Olsén) och *II: 119* (av herr Nilsson i Östersund m. fl.) föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en skyndsam översyn av nu gällande författningar så att dessa bringas i överensstämmelse med de krav som framställs i motionerna.

I de likalydande motionerna *I: 219* (av herr Ewerlöf m. fl.) och *II: 284* (av herr Hjalmarson m. fl.) hemställs, att riksdagen måtte besluta

1) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att påskynda utredningen angående övergång till kreditgarantisystem,

2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att redan påbörjad översyn av de byggnadstekniska författningarna i syfte att avlägsna befintliga hinder för en effektiv bostadsproduktion måtte påskyndas,

3) att de provisoriska tilläggslånen (kungörelse 756:1951) för hus, färdigställda tidigast den 1 april 1956, skall upphöra att utgå,

4) att de ortsdifferentierade tilläggslånen (kungörelse 587:1948) för hus, färdigställda tidigast den 1 april 1956, skall upphöra att utgå,

5) att — i syfte att åstadkomma konkurrens på likvärdigare villkor —

tertiärlån skall beviljas upp till 90 % av den totala produktionskostnaden mot enbart inteckningssäkerhet, oavsett förvaltningsformen, samt upp till 100 % för s. k. allmännyttiga företag mot kommunal borgen och upp till 95 % för kooperativa och enskilda företag mot borgen av kommun, industriföretag eller annat företag av motsvarande ekonomisk styrka, dock att kooperativt företag under en övergångstid av tre år skall utan borgen få låna upp till 95 %,

6) att räntegaranti å primärlån och sekundärlån, som utlämnas till nya fastigheter från och med den 1 oktober 1955, skall grundas på en räntesats av 3,7 %,

7) att räntesatsen å tertiärlån till nybyggda fastigheter, som utlämnas från och med den 1 oktober 1955, skall utgöra 3,7 %,

8) att bottenförstärkningen å familjebostadsbidraget å 210 kronor skall ytterligare förstärkas med 100 kronor för varje barn utöver två, dock högst för fem barn utöver två,

9) att familjebostadsbidrag skall utgå till alla ur standardsynpunkt godtagbara lägenheter oavsett produktionsåret,

10) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte låta igångsätta utredning rörande bostadsstyrelsens personalorganisation,

11) att fastställa följande avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	690 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	73 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	2 252 600
4. Ersättningar till experter och sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	15 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	440 100
Summa kronor 3 471 400	

12) att till Bostadsstyrelsen: Avlöningar anvisa ett anslag av 3 471 400 kronor,

13) att till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kronor,

14) att till Bostadsrabatter anvisa ett förslagsanslag av 93 000 000 kronor, samt

15) att till Avskrivning å lånefonden för bostadsbyggande anvisa ett anslag av 71 500 000 kronor.

I de likalydande motionerna *I: 220* (av herr Ewerlöf m. fl.) och *II: 285* (av herr Hjalmarson m. fl.) hemställs, att riksdagen måtte besluta

1) att bostadsstyrelsen icke skall åläggas att reglera produktionen av

en- och tvåfamiljshus, vare sig så att denna begränsas till visst maximalt antal lägenheter per år eller så att igångsättningen dirigeras till viss tidpunkt under året;

2) att räntegarantien å bottenlån, som utlämnas för nyuppförda en- och tvåfamiljshus från och med den 1 oktober 1955, skall grundas på en räntesats av 3,7 %;

3) att räntesatsen för statliga egnahemslån, som utlämnas för nyuppförda en- och tvåfamiljshus från och med den 1 oktober 1955, samt för förbättringslån utlämnade från och med nämnda dag skall utgöra 3,7 %;

4) att räntefri stående del av egnahemslån skall beträffande en- och tvåfamiljsfastigheter som färdigställes från och med den 1 april 1956 utgöra 4 000 kronor eller, där låntagaren kan åtnjuta familjebostadsbidrag, 6 000 kronor; samt

5) att räntefri stående del av egnahemslån icke skall behöva återbetalas där ej bostadsstyrelsen så prövar skäligt i samband med varaktig överlåtelse av fastigheten.

I de likalydande motionerna *I: 222* (av herrar Norling och Öhman) och *II: 287* (av herrar Senander och Johansson i Stockholm) hemställles,

att riksdagen under statsverkspropositionens bilaga 26, punkt 1, måtte

a) avslå de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i grunderna för egnahemslån;

b) medgiva, att under budgetåret 1955/56 preliminära beslut angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, må meddelas intill belopp av 790 000 000 kronor;

c) till Lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 645 000 000 kronor;

samt under samma bilaga, punkt 4,

a) medgiva, att under budgetåret 1955/56 preliminära beslut angående lån, som skall utgå från anslaget till tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, må meddelas intill ett belopp av 230 000 000 kronor;

b) till Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 240 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna *I: 226* (av herr Strandler m. fl.) och *II: 281* (av herrar Almgren och Johanson i Västervik) hemställles, att riksdagen måtte besluta att kommun, som anordnar pensionärlägenheter i flerfamiljshus, förvaltade av bostadsföretag, som arbetar utan enskilt vinstsyfte, och där kommunen utsett styrelseledamot och revisor, kan erhålla pensionärsbostadsbidrag för denna verksamhet efter enahanda grunder, som gäller för pensionärlägenheter i av kommun eller allmännyttigt bostadsföretag förvaltade flerfamiljshus.

I de likalydande motionerna *I: 231* (av herr Axel Svensson m. fl.) och *II: 275* (av herr Adamsson m. fl.) hemställles, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till sådana statliga

stödåtgärder att den årliga grundhyran för specialinredd invalidlägenhet icke överstiger motsvarande hyra för vanlig lägenhet med samma rumsantal och med jämförbar utrustningsstandard.

I de likalydande motionerna *I: 329* (av herr Ohlon) och *II: 415* (av herr Ohlin m. fl.) föreslås, att riksdagen

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en omläggning av den statliga bostadspolitiken efter riktlinjer som i motionerna exemplifierats och i syfte att bättre främja rationellt och kostnadssparande byggande;

2) under uttalande att Kungl. Maj:ts förslag synes innebära en ytterligare minskning av bostadsbyggandets andel av de totala investeringarna, vilket i nuvarande bristläge om möjligt bör undvikas, fastställer kreditramen för preliminära lånebeslut under nästa budgetår till 840 milj. kronor och investeringsanslaget på kapitalbudgeten för bostadsbyggande till 750 milj. kronor, vilket i båda fallen innebär en ökning i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 50 milj. kronor och möjliggör att en produktion av mellan 60 000 och 65 000 lägenheter per år kan vidmakthållas;

3) med avslag på Kungl. Maj:ts förslag beträffande formen för det allmännas stöd till flerfamiljshus beslutar en övergång från och med nästa budgetår till löpande bidrag enligt i motionerna angivna riktlinjer i stället för tilläggsån samt en överföring av det av Kungl. Maj:t för fonden för låneunderstöd äskade beloppet till lånefonden för bostadsbyggande;

4) till kapitalmedelsförluster, ränteeftergifter och löpande bidrag såsom i motionerna föreslagits anvisar ett belopp av 36,3 milj. kronor, vilket innebär en ökning i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 16,3 milj. kronor;

5) till avskrivning av de nya kapitalinvesteringarna beträffande lånefonden för bostadsbyggande anslår 100 milj. kronor, vilket innebär en minskning i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 22,5 milj. kronor;

6) avslår Kungl. Maj:ts förslag om avsättning i särskild ordning av 227,5 milj. kronor till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster och beslutar fastställa anslaget till denna fond till 1 milj. kronor;

7) anhåller hos Kungl. Maj:t att bostadsstyrelsen får i uppdrag utarbeta förslag till inkomstprövning i samband med utbetalande av räntefria stående delar av egnahemslån;

8) beträffande bostadspolitiken i övrigt beslutar godkänna de i motionerna angivna riktlinjerna.

I de likalydande motionerna *I: 330* (av herr Alvar Andersson m. fl.) och *II: 418* (av herr Larsson i Hedenäset m. fl.) hemställs,

att riksdagen måtte besluta att beträffande egnahemslånebyggandet uttala sig för att ramen under budgetåret 1955/56 ej göres trängre än att minst 17 000 lägenheter i en- och tvåfamiljshus med egnahemslån kan igångsättas under denna tid, samt att beträffande tiden för igångsättningen detta så långt det är möjligt med hänsyn till arbetskrafttillgången får ske

under den del av året som bäst lämpar sig för egnahemsbyggande, samt att riksdagen beträffande avvecklingen av den räntefria stående delen av egnahemslånen måtte besluta att nedsättning ej sker längre än till 7 000 kronor i första omgången, för egnahemsbyggare med mindre ekonomiska resurser, samt att i övrigt behovsprövning överväges.

I motionen *II: 78* (av herr Gustafsson i Skellefteå) föreslås, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1956 års riksdag till omläggning av lånevillkoren för olika företagsformer i syfte att uppnå mera likvärdiga konkurrensvillkor, varvid de i motionen anförda synpunkterna bör beaktas.

I motionen *II: 125* (av herr Jacobson i Vilhelmina) hemställs, att riksdagen måtte besluta om ändring av § 1 i kungörelsen om statsbidrag till anordnande av pensionärshem av den 22 juni 1939, varvid sagda paragraf skulle erhålla följande lydelse:

Statsbidrag till anordnande av hem, avsedda för beredande av billiga hyresbostäder huvudsakligen åt mindre bemedlade åldringar och invalider, må under de villkor, som nedan stadgas, utgå till kommun eller till företag, vilket på sätt i 9 § sägs blivit för här avsett syfte godkänt såsom allmännyttigt eller kooperativt bostadsföretag;

eller att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning av frågan om ändrade bestämmelser för statsbidrag till anordnande av pensionärsbostäder.

I motionen *II: 393* (av herr Ekdahl m. fl.) föreslås att riksdagen måtte besluta

1) dels förklara sig icke beredd att f. n. lämna Kungl. Maj:t bemyndigande till sänkning av den räntefria stående delen av egnahemslånet,

2) dels avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändring av den allmänna regeln i fråga om ombyggnad av en- eller tvåfamiljshus dithän att den räntefria stående delen av lånet icke må överstiga 25 %.

3) dels företaga sådana ändringar av gällande bestämmelser angående den räntefria stående delen av egnahemslånet att densamma fastställs till a) 8 000 kronor då lägenhetsytan icke överstiger 115 m² samt b) till 4 000 kronor då lägenhetsytan överstiger 115 men icke 130 m² — med rätt dock för bostadsstyrelsen att i enlighet med f. n. tillämpad praxis meddela dispens, när del gäller vissa barnrika familjer eller jordbruksegnahem,

4) dels att det må ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda sådana övergångsbestämmelser att den som före 1 juli 1955 ingivit ansökan om egnahemslån icke må komma i ur subventionssynpunkt sämre belägenhet än f. n. gällande bestämmelser innebära.

I motionen *II: 394* (av herr Helén) hemställs att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i frågan om inrättande av en statlig lånefond för täckande av s. k. grundinsatser för insatslägenheter samt att förslag i denna fråga snarast måtte föreläggas riksdagen.

I motionen *II: 416* (av herr Sjölin m. fl.) hemställes, att riksdagen måtte

- a) medgiva att under budgetåret 1955/56 beslut om bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet må meddelas intill ett belopp av 31 565 000 kronor;

- b) till Bidrag för viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 3 400 000 kronor, innebärande en besparing för nästa budgetår med 26 600 000 kronor.

I de likalydande motionerna *I: 528* (av herr Alvar Andersson m. fl.) och *II: 656* (av herrar Carlsson i Bakeröd och Pettersson i Norregård) hemställes, att riksdagen måtte besluta avslå propositionen nr 194 samt även beakta vad i motionerna i övrigt har anförts.

I de likalydande motionerna *I: 534* (av herr Ewerlöf m. fl.) och *II: 663* (av herr Hjalmarson m. fl.) hemställes, att riksdagen måtte

- A. avslå Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 194 att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å vissa bostadslån,

- B. besluta,

- 1) att räntegarantien å primärlån och sekundärlån till flerfamiljshus och å bottenlån till en- och tvåfamiljshus, vilka utlämnas till nya fastigheter från och med den 1 oktober 1955, skall grundas på en räntesats av 4,0 %,

- 2) att räntesatsen å tertiärlån till nybyggda flerfamiljshus och å statliga egnahemslån till nyuppförda en- och tvåfamiljshus, vilka utlämnas från och med den 1 oktober 1955, ävensom å förbättringslån utlämnade från och med nämnda dag skall utgöra 4,0 %,

- 3) att räntegarantien skall upphöra, då den tidigare fastställda giltighetstiden å 10 år utgått,

- 4) att familjebostadsbidraget skall höjas från 150 till 170 kronor för varje barn från och med den 1 oktober 1955,

- C. anvisa

- 1) till Kapitalmedelsförluster och ränteftergifter å vissa bostadsbyggnadslån ett förslagsanslag av 18 000 000 kronor,

- 2) till Bostadsrabatter ett förslagsanslag av 98 000 000 kronor, samt

- 3) till Avskrivning å lånefonden för bostadsbyggande ett anslag av 49 500 000 kronor.

I de likalydande motionerna *I: 535* (av herr Alexanderson) och *II: 664* (av herrar Ståhl och Larsson i Stockholm) hemställes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 194 måtte beakta i motionen anförda synpunkter, så att i syfte att begränsa statsutgifterna och förhindra förvärrad hyressplittring räntesubventionerna må, i den mån förefintliga lånekontrakt gör det möjligt, inriktas på nuvarande och blivande fastigheter med s. k. provisoriska tillägglån, i huvudsak det bestånd som uppförts efter 1950 med dess högre hyresnivå.

I motionen I: 527 (av herrar Norling och Helmer Persson) hemställas, att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 194 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till riksdagen om sådana åtgärder att hyresstegring med anledning av räntehöjningen kan undvikas i all bostadsbebyggelse.

I motionen II: 665 (av herr Gustafsson i Skellefteå) föreslås, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån anvisa ett förslagsanslag av 44,6 milj. kronor.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna II: 119, II: 284, II: 285, I: 222, I: 226, II: 275, II: 415, I: 330, II: 78, II: 125, II: 393, II: 394, II: 416, I: 528, II: 663, II: 664, I: 527 och II: 665.

Utskottet

Allmänna grunder för bostadspolitiken. I skilda motioner har frågan om åtgärder för att påskynda *rationalisering av bostadsbyggandet* tagits upp till behandling. I motionerna I: 329 och II: 415 föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en omläggning av den statliga bostadspolitiken efter riktlinjer som i motionerna exemplifierats och i syfte att bättre främja rationellt och kostnadsbesparande byggande. Av de exempel på åtgärder för ett effektivare byggande, som lämnas i berörda motioner, må följande nämnas. I fråga om egnahem, som drager höga kostnader, bör man överväga att räkna med en kortare amorteringstid än eljest. Beträffande flerfamiljshus förordas, att den som bygger jämförelsevis billigt skall erhålla statslån på särskilt fördelaktiga villkor, medan den som bygger till höga kostnader skall erhålla lån på sämre villkor. Vidare framhålles att den pågående utredningen beträffande de byggnadstekniska författningarna måste erhålla direktiv att snabbt avsluta sitt arbete.

Även i motionerna I: 219 och II: 284 yrkas att översynen av de byggnadstekniska författningarna måtte påskyndas. I motionerna I: 220 och II: 285 anföres synpunkter på frågan om förbilligande av egnahemsbyggandet. Sålunda framhålles att det har varit möjligt att bevisa, att en nedpressning av byggnadskostnaderna med åtminstone 20 % är genomförbar när det gäller egnahem, utan att därför viktiga standardkrav måste eftersättas. I sagda motioner sägs det vidare vara angeläget att så snart som möjligt få de nya och billigare hustyperna att slå igenom i byggnationen, varför det är viktigt att alla bestämmelser i byggnadsstadgorna och i kommunala reglementen av olika slag, som kan vara ägnade att i onödan lägga hinder i vägen för förenklade byggnadsmetoder, så snart som möjligt blir undanröjda. Vidare framhålles att de organ som samhället förfogar över måste utnyttjas för att så snart som möjligt lära byggmästarna och byggherrarna de nya metoderna.

Med anledning av de synpunkter och förslag i rationaliseringsfrågan, som sålunda har framförts i berörda motioner, har utskottet inhämtat yttranden från bostadsstyrelsen och statens nämnd för byggnadsforskning. Utskottet har funnit att dessa yttranden, vilka bifogas förevarande utlåtande, ger en god bild av rationaliseringsfrågans läge och de olika strävandena från såväl skilda myndigheters som byggnadsföretagarnas sida i syfte att effektivisera byggnadsverksamheten. I anslutning till yttrandena vill utskottet understryka följande.

Av vad i yttrandena anförts framgår, att det ännu icke är möjligt att slutligt bedöma de ekonomiska resultaten av utförd experimentbebyggelse. Såsom särskilt utvecklats av nämnden för byggnadsforskning kan man icke med stöd enbart av vissa experiment bevisa, att en allmän mera betydande sänkning av byggnadskostnaderna kan omedelbart åvägbringas. Vad i denna fråga anförts i motionerna I: 220 och II: 285 kan utskottet därför icke tillmäta någon större betydelse. En realistisk bedömning av pågående rationaliseringsarbete inom byggnadsområdet ger emellertid vid handen, att utsikter till en gynnsam utveckling av byggnadskostnaderna föreligger på något längre sikt. En förutsättning härför torde vara, att de resultat av experiment med nya byggnadsmetoder, som framkommer, underkastas sakkunnig granskning och värdering och att en korrekt information lämnas angående värdet av desamma. Utskottet anser sig i anledning av förenämnda yttranden kunna utgå från att nämnden för byggnadsforskning och bostadsstyrelsen kommer att fullfölja ifrågavarande uppgifter.

Av väsentlig betydelse för en fortsatt effektivisering av byggnadsverksamheten är vidare, att olika byggnadsbestämmelser överses. Enligt vad utskottet inhämtat torde 1951 års byggnadsutredning komma att avsluta sitt arbete under nästa år. Vidare torde böra erinras att byggnadsstyrelsen jämsides med byggnadsutredningens arbete och med biträde av särskilt tillkallade sakkunniga, representerande skilda branschorganisationer samt statliga och kommunala organ, har utarbetat förslag till anvisningar avsedda att ersätta de byggnadsbestämmelser, som nu finns i ett antal specialförfattningar, samt i övrigt gjort en översyn av de nu gällande anvisningarna. Utskottet vill härutöver framhålla betydelsen av att berörda myndigheter underlättar experimentverksamhet genom att medverka till dispensgivning från skilda byggnadsbestämmelser.

Vad angår de i motionerna I: 329 och II: 415 framförda exemplen på sådana ändringar i grunderna för statligt lån till bostadshus, som gynnar den som bygger billigt, vill utskottet erinra om vad utskottet förra året (utlåtande nr 123) anförde i denna fråga. Sålunda framhöll utskottet att bostadsstyrelsen vid beviljande av tertiär- och tilläggs lån tillämpade den principen, att det för utmätande av lån och hyror utslagsgivande belåningsvärdet fastställdes med utgångspunkt icke enbart från de faktiska

byggnadskostnaderna i det enskilda fallet utan även från de beräknade normala byggnadskostnaderna på orten. Utskottet fann att innebörden härav var att den byggnadsföretagare, som byggde rationellt och billigt, kunde tillgodogöra sig en större vinst än den företagare, som använde sig av ett dyrare byggnadssätt. Den av bostadsstyrelsen tillämpade värderingsprincipen syntes utskottet väl tillgodose det framförda önskemålet att ekonomiska fördelar borde tillfalla de effektiva och uppfinningsrika byggnadsföretagarna. Utskottet har icke funnit att motionärerna anfört några nya omständigheter, som kan ge anledning till ett frångående av den förra året intagna ståndpunkten.

På grund av vad sålunda anförts och under hänvisning till innehållet i de åberopade yttrandena, avgivna av bostadsstyrelsen och nämnden för byggnadsforskning, avstyrker utskottet motionerna I: 329 och II: 415 samt I: 219 och II: 284 i den del de ovan behandlats.

I propositionen nr 1 föreslås att *avvecklingen av de generella subventionerna* till nytillkommande bostadshus skall fortsättas och i framtiden avse icke endast tillägglån utan även räntefri stående del av egnahemslån till en- och tvåfamiljshus.

Såsom erinras i propositionen har byggnadskostnadernas utveckling under senare år varit gynnsam. Även om på sista tiden vissa tendenser till kostnadsökning har förmärkts, finner utskottet i likhet med departementschefen att — med beaktande av den pågående effektiviseringen av byggnadsindustrien — en ytterligare reducering av de generella subventionerna är motiverad. Utskottet kan härvid ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag, att en reducering bör ske i fråga om såväl tillägglån som räntefri stående del av egnahemslån och att ej endast förändringar i byggnadskostnaderna utan jämväl utvecklingen av reallöner och levnadsvillkor över huvud taget bör beaktas vid prövning av subventionsfrågan. Till frågan om den takt i vilken avvecklingen bör ske återkommer utskottet i det följande vid behandling av de särskilda låne- och bidragsfrågorna. Utskottet vill dock i detta sammanhang uttala sin anslutning till Kungl. Maj:ts förslag att en reduktion av subventionerna icke såsom hittills skall genomföras vid ett årsskifte utan den 1 april.

I vad det gäller *bostadsbyggandets storlek* förordas i propositionen nr 1, att under år 1955 igångsättningen av nya byggnadsföretag skall avse 40 000 lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus och 14 000 lägenheter i statsbelånade en- och tvåfamiljshus. Under hänvisning till det inträdda läget på byggnadsmarknaden, utmärkt av knapphet på yrkesutbildad arbetskraft, förordas att i fråga om egnahemsbyggandet, som under 1954 icke har varit underkastat några särskilda begränsningar, en fast ram skall fastställas och en jämn fördelning av byggandet över hela året skall eftersträvas i syfte att undvika en överansträngning av resurserna under sommarhalvåret. Erforderlig kontroll över egnahemsbyggandet anses kunna

erhållas genom att en ram fastställs för egnahemslångivningen och att föreskrifter utfärdas rörande den takt i vilken denna ram får tagas i anspråk. I propositionen anföres slutligen i detta sammanhang, att de gjorda antagandena i fråga om bostadsbyggandets storlek innebär igångsättning av 57 000 å 58 000 lägenheter under såväl budgetåret 1954/55 som budgetåret 1955/56.

I motionerna I: 329 och II: 415 förordas åtgärder i syfte att möjliggöra en bostadsproduktion av mellan 60 000 och 65 000 lägenheter per år. Vidare föreslås att egnahemsbyggandet skall kunna fortgå utan särskild begränsning. I motionerna I: 220 och II: 285 hemställs, att bostadsstyrelsen icke skall åläggas att reglera produktionen av en- och tvåfamiljshus, vare sig så att denna begränsas till visst maximalt antal lägenheter per år eller så att igångsättningen dirigeras till viss tidpunkt under året. I motionerna I: 330 och II: 418 yrkas, att för budgetåret 1955/56 ramen beträffande egnahemsbyggandet ej göres trängre än att minst 17 000 lägenheter i statsbelånade en- och tvåfamiljshus kan igångsättas under nämnda tid samt att igångsättningen, där så är möjligt med hänsyn till arbetskraftstillgången, får ske under den del av året, som bäst lämpar sig för egnahemsbyggande.

Utskottet anser att bostadsbyggandet bör ges den omfattning, som de reala resurserna och ett rimligt hänsynstagande till andra viktiga byggnadsbehov medger. Enligt uppgifter, som blivit tillgängliga efter det att propositionen framlades, kan det beräknas att igångsättningen av nya företag under innevarande budgetår kommer att något överstiga antagandet i propositionen. Även antalet under år 1954 färdigställda lägenheter har blivit större än som förutsatts eller ca 58 000 mot beräknade ca 55 000 lägenheter. I nuvarande läge anser utskottet att underlag saknas för att för nästa budgetår räkna med att utrymmet för bostadsbyggandet blir större än Kungl. Maj:t har beräknat. Vad i förenämnda motioner anförts beträffande en ökning av bostadsproduktionen synes i vart fall icke innefatta säkrare förhandsbedömningar av byggnadsmarknadens utveckling än de antaganden på vilka propositionens beräkning bygger. Utskottet tillstyrker fördenskull Kungl. Maj:ts förslag men förutsätter att, om utrymmet för bostadsbyggandet framdeles ökar, Kungl. Maj:t underställer riksdagen de förslag, vartill förhållandena kan föranleda.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla att det bland alla kategorier byggnadsföretagare finns många som har haft och allttjämt har stora svårigheter att i tid få sina byggnadskreditiv omplacerade till bottenlån. Utskottet finner det angeläget att Kungl. Maj:t, därest de kreditinstitut som traditionellt utlämnar dylika lån inte kan svara härför i önskvärd omfattning, i den ordning som befinnes lämplig vidtager sådana dispositioner att berörda svårigheter elimineras.

Utskottets ställningstagande innebär, att utskottet ansluter sig till Kungl.

Maj:ts förslag om en fast ram för egnahemsbyggandet för nästa budgetår avseende 14 000 statsbelånade egnahemslägenheter. Utskottet vill dock framhålla angelägenheten av att — så snart de allmänna ekonomiska förhållandena det medger — de lättnader i egnahemslångivningen, som befinnes möjliga, genomföres. Önskvärt är vidare enligt utskottets mening att de föreskrifter, som kommer att utfärdas i syfte att jämnt fördela egnahemsbyggandet över året, icke skall utesluta att viss hänsyn tages till egnahemsbyggarnas berättigade önskemål beträffande tiden för byggnadsföretagets bedrivande. Slutligen vill utskottet understryka vikten av att ansökningar om egnahemslån för experimenthus beredes sådant utrymme inom den ram, som kommer att fastställas för egnahemslångivningen, att utvecklingen av ett rationellt och kostnadssänkande byggande främjas.

Vad utskottet sålunda anfört innebär att utskottet icke kan biträda de synpunkter eller förslag i fråga om bostadsbyggandets storlek under nästa budgetår, som har framförts i de förut nämnda motionerna.

I motionerna I: 219 och II: 284 yrkas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att åtgärder vidtages för att påskynda utredningen angående övergång till ett *kreditgarantisystem*.

Utskottet får erinra att enligt ett interpellationssvar, som statsrådet och chefen för socialdepartementet den 3 maj 1955 lämnat i andra kammaren, har utredningsmannen ställt i utsikt att avlämna sitt förslag i fråga om en övergång till ett kreditgarantisystem under sommaren 1955. Utskottet finner vid sådant förhållande icke anledning att biträda motionärernas förslag.

Utskottet övergår härefter till att behandla de särskilda låne- och bidragsfrågorna.

Tilläggs lån till flerfamiljshus. Det i propositionen nr 1 framlagda förslaget i fråga om *avveckling av kapitalsubventionen till flerfamiljshus* innebär, att det provisoriska tilläggslånet, för vilket beräkningsgrunden f. n. utgör ett bidrag av 2 kronor per m² lägenhetsyta, skall för bostadshus, som färdigställes tidigast den 1 april 1956, reduceras med ett belopp, som motsvarar ett bidrag av en krona per m² lägenhetsyta. Härjämte förordas att Kungl. Maj:t skall äga att, när med hänsyn till utvecklingen av byggnadskostnader och reallöner så befinnes möjligt, besluta om ytterligare avveckling av ifrågavarande subvention.

I motionerna I: 219 och II: 284 yrkas, att såväl det provisoriska som det ortsdifferentierade tilläggslånet skall slopas för hus, som färdigställes tidigast den 1 april 1956.

Utskottet vill erinra om att de hittills beslutade minskningarna av det provisoriska tilläggslånet föranletts av den sedan år 1952 gynnsamma utvecklingen av byggnadskostnaderna. Kungl. Maj:ts förevarande förslag till grunder för prövning av avvecklingsfrågan innefattar beaktande av icke

endast byggnadskostnadernas framtida förändringar utan också utvecklingen av reallöner och levnadsvillkor över huvud taget.

Yrkandena i motionerna I: 219 och II: 284 om slopande av såväl det provisoriska som det ortsdifferentierade tilläggslånet utgör delar av ett program för total avveckling av subventionerna till nya bostadshus. De i anledning av propositionen nr 194 väckta motionerna I: 534 och II: 663 innefattar vissa jämkningar i sagda program, motiverade av den nyligen genomförda räntehöjningen. Motionärernas program omfattar sålunda förutom nämnda förslag om slopande av tilläggslånen dels förslag om att räntan å tertiärlån skall höjas från 3 % till 4 % i fråga om lån, som utlämnas från och med den 1 oktober 1955, dels förslag om att den av staten garanterade räntan å primär- och sekundärlån från nämnda tidpunkt skall höjas likaledes till 4 %. I motionerna uttalas tillika att ifrågavarande räntesatser bör höjas ytterligare och från och med den 1 juli 1956 utgöra 4,5 %.

Vid i stort sett oförändrade byggnadskostnader skulle ett godtagande av motionärernas program för avveckling av subventionerna föranleda en avsevärd ökning av de årliga kapitalkostnaderna för nybyggda flerfamiljshus. Sålunda kan för ett företag, som erhåller tertiärlån intill 100 % av avkastningsvärdet, beräknas att vid en räntesats av 4 % de årliga kapitalkostnaderna skulle öka med drygt 5 kronor per m² lägenhetsyta i det fåtal kommuner, där ortsdifferentierat tilläggslån icke utgår, och med ca 7 kronor 50 öre per m² i det stora antal kommuner, där högsta tilläggslån utgår. Vid en räntesats av 4,5 % skulle kostnadsökningen bli lägst 7 kronor 50 öre och högst 10 kronor per m².

Av sagda beräkningar framgår att motionärernas program för total avveckling av de generella subventionerna till nya flerfamiljshus vid i stort sett oförändrade produktionskostnader skulle föranleda en mycket betydande ökning av de årliga kapitalkostnaderna. En dylik kostnadsökning skulle framtvunga en minst lika stor ökning av hyrorna i nybyggda hus. Innebörden härav är att man får räkna med att hyresökningen för t. ex. en tvårumslägenhet skulle bli lägst 450 kronor om året och i ett stort antal fall icke mindre än ca 575 kronor, vilket motsvarar en ökning med ungefär 30 % räknat på nuvarande hyror.

Såsom utskottet visat i det föregående kan en mera betydande sänkning av byggnadskostnaderna icke förväntas komma till stånd i en nära framtid. Det pågående rationaliseringsarbetet torde såsom förut närmare utvecklats först så småningom ge mera påtagliga resultat. På grund härav finner utskottet det ådagalagt att ett godtagande av motionärernas föreslagna program skulle medföra att hyrorna i nybyggda hus skulle komma att med 20 à 30 % överstiga de hyror, som f. n. åsätts dylika hus. Vid bedömning av denna hyresökning bör beaktas, att hyrorna i nybyggda hus trots de gynnsamma lånevillkoren är relativt höga, varför sagda hyres-

ökning skulle medföra att stora grupper av familjer med begränsade ekonomiska resurser icke längre skulle ha råd att bo i nybyggda relativt rymliga familjelägenheter. Nyproducerade bostäder skulle i huvudsak bli reserverade för dem, som har goda inkomster. En hyreshöjning av den storlek, varom här är fråga, skulle vidare — bl. a. till följd av vad nu sagts om familjernas hyresbetalningsförmåga — leda till en säkerligen avsevärd sammankrympning av bostadsbyggandet.

Utskottet anser att de nuvarande goda betingelserna för en fortsatt allmän höjning av bostadsstandarden bör bevaras och att särskilt i nuvarande läge avgörande betydelse bör tillmätas sådana åtgärder, som syftar till att upprätthålla en hög bostadsproduktion och förhindra sådana hyreshöjningar, som icke framstår som ofrånkomliga.

Med utgångspunkt från denna principiella bedömning av de bostadspolitiska åtgärder, som i nuvarande läge är erforderliga, kan utskottet biträda Kungl. Maj:ts förevarande förslag beträffande reduktion av det provisoriska tilläggslånet. Utskottet kan alltså icke godtaga det i förenämnda motioner framlagda programmet för total avveckling av subventionerna till nya flerfamiljshus. Den i anledning av den nyligen inträdda räntehöjningen aktualiserade frågan om ändring av bestämmelserna angående eftergift i fråga om ränta och amortering å vissa bostadsbyggnadslån upptager utskottet till närmare behandling i det följande.

I motionerna I: 329 och II: 415 hemställes att tilläggslånet skall ersättas med *ett löpande bidrag* i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer.

Ifrågavarande motionsyrkande överensstämmer med ett tidigare ställt förslag, vilket senast förra året ingående behandlades av riksdagen. Utskottet finner icke skäl anförda, som motiverar att denna fråga nu upptages till förnyat övervägande.

Tertiärlån till flerfamiljshus m. m. I propositionen nr 1 erinras att *eftergift i fråga om ränta och amortering* å tertiärlån kan beviljas under högst tio år från det att det statliga lånet har utanordnats, men att riksdagen genom beslut år 1953 och 1954 — i avbidan på ett slutligt ståndpunktstagande till frågan om införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet — medgivit att räntegarantien förlänges beträffande de lån som har utestått i tio år. En motsvarande förlängning av garantitiden föreslås skola medgivas intill utgången av nästa budgetår.

I propositionen nr 194 förordas att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att meddela de bestämmelser beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å vissa bostadsbyggnadslån, som må finnas erforderliga med anledning av det höjda ränteläget.

I motionerna I: 534 och II: 663 yrkas avslag å propositionen nr 194 samt förordas, på sätt förut nämnts, att *räntesatsen å tertiärlån*, som utlämnas från och med den 1 oktober 1955, skall utgöra 4 % och att räntegarantien

i fråga om primär- och sekundärlån från samma tidpunkt skall grundas på en räntesats av 4 %. I sagda motioner förordas tillika att räntegarantien skall upphöra, då den tidigare fastställda giltighetstiden å tio år utgått.

I motionerna I: 535 och II: 664 hemställas, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 194 beaktar i motionerna anförda synpunkter, så att i syfte att begränsa statsutgifterna och förhindra förvärrad hyres-splittring räntesubventionerna må, i den mån förefintliga lånekontrakt gör det möjligt, inriktas på nuvarande och blivande fastigheter med s. k. provisoriska tillägglån. I motionerna I: 528 och II: 656 hemställas, att riksdagen måtte besluta avslå propositionen nr 194 samt även beakta vad i motionerna i övrigt har anförts. Slutligen yrkas i motionen I: 527 att riksdagen med bifall i övrigt till propositionen nr 194 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till riksdagen om sådana åtgärder att hyresstegring med anledning av räntehöjningen kan undvikas i all bostadsbebyggelse.

Innebörden av Kungl. Maj:ts förslag är, att den nyligen inträdda räntehöjningen, vars varaktighet är obestämd, skall kunna mötas genom en sådan utökning av eftergifterna i fråga om ränta och amortering å vissa bostadsbyggnadslån att en stegring av låntagarnas kapitalkostnader och därav föranledd allmän höjning av hyror och bostadskostnader i de sedan början av 1940-talet tillkomna bostadshusen i huvudsak elimineras. Såsom utskottet framhållit i det föregående bör i nuvarande läge avgörande betydelse tillmätas sådana åtgärder, som syftar till att upprätthålla en hög bostadsproduktion och förhindra sådana hyreshöjningar, som icke framstår som ofrånkomliga. Utskottet anser därför att en utvidgning av eftergiften i fråga om ränta och amortering å skilda bostadslån bör ske. Vid en bedömning av frågan i vilken utsträckning den inträffade räntestegringen bör föranleda en ökning av eftergifterna synes följande allmänna synpunkter böra beaktas. Av särskild vikt är att garantier skapas för att finansieringsvillkoren för nyttillkommande bostadshus såvitt möjligt förblir oförändrade och alltså oberoende av inträffade räntefluktuationer, som kan förmodas vara av relativt tillfällig natur. Skäl talar jämväl för att en till följd av den nu inträdda räntestegringen mera avsevärd höjning av hyror i tidigare tillkomna med statslån finansierade bostadshus bör undvikas.

I anledning av vad sålunda anförts biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å vissa statliga lån till flerfamiljshus. Utskottet anser emellertid att för den händelse nuvarande ränteläge blir bestående någon längre tid behov föreligger av mera i detalj gående, av riksdagen fastställda bestämmelser rörande eftergiftens storlek. Utskottet förutsätter därför att Kungl. Maj:t underställer nästa års riksdag förslag till de närmare bestämmelser rörande eftergiftens storlek, som den nyligen inträffade räntestegringen aktualiserar. De förenämnda motionsyrkandena kan utskottet icke tillstyrka.

I motionerna I: 219 och II: 284 föreslås i det uppgivna syftet att åstadkomma *konkurrens på likvärdigare villkor mellan olika företagsformer*, att tertiärlån skall oavsett förvaltningsformen beviljas upp till 90 % av den totala produktionskostnaden mot enbart inteckningssäkerhet, upp till 100 % för allmännyttiga företag mot kommunal borgen och upp till 95 % för kooperativa och enskilda företag mot borgen av kommun, industriföretag eller annat företag av motsvarande ekonomisk styrka, dock att kooperativt företag under en övergångstid av tre år skall utan borgen få låna upp till 95 %.

I motionen II: 78 yrkas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om förslag till omläggning av lånevillkoren för olika företagsformer i syfte att uppnå mera likvärdiga konkurrensvillkor.

Liksom förra året, då utskottet hade att taga ställning till motionsyrkanden av här ifrågavarande innebörd, finner utskottet icke ådagalagt, att en jämkning av lånevillkoren i enlighet med vad i föreliggande motioner anförts skulle befordra konkurrensen mellan olika kategorier av företagare. Enär icke heller andra skäl, såsom farhågor för att tillgängligt utrymme för bostadsbyggandet icke skall bli helt taget i anspråk, kan åberopas för en utökning av lånemöjligheterna för enskilda företag, är utskottet icke berett att tillstyrka, att ifrågavarande lånefråga nu omprövas. Utskottet avstyrker sålunda förevarande yrkanden i motionerna I: 219 och II: 284 samt II: 78.

Utskottet vill slutligen i detta sammanhang beröra en särskild fråga beträffande villkoren för tertiärlån till *bostadshus, som innehåller både bostäder och lokaler för annat ändamål*.

Tertiärlån beviljas icke endast till flerfamiljshus som inrymmer enbart bostäder utan även till hus som förutom bostäder inrymmer lokaler för annat ändamål, t. ex. affärs- och kontorslokaler och garage. Som en allmän regel gäller dock att lån kan beviljas endast för hus av vars yta åtminstone hälften avser bostäder. Vidare stadgas att tillägglån utgår endast för den del av ytan, som upptager bostäder, ävensom att tillägglån för hus, som innehåller både bostäder och lokaler för annat ändamål, kan reduceras med ett belopp, som motsvarar det kapitaliserade värdet av ett bidrag av högst 3 kronor per m² lokalyta. Sistnämnda reduceringsregel har tillkommit, enär hyran för bl. a. affärs- och kontorslokaler antagits ofta bli så hög, att hyran för bostäderna blir rimlig även om tillägglånet reduceras på angivet sätt.

Under den senaste tiden har sanering av äldre bebyggelse i centralt belägna stadsområden aktualiserats i ökad utsträckning. Den nybebyggelse, det här är fråga om, består många gånger av hus, som förutom bostäder inrymmer affärs- och kontorslokaler för vilka på grund av det centrala läget kan uttagas höga hyror. Enligt vad utskottet erfarit har till bostads-

styrelsen ingivits ansökningar om lån för dylika hus, varav framgår att vid tillämpning av gällande belåningsregler hyran för bostäderna skulle bli förhållandevis låg och bl. a. lägre än hyran för bostäder, som tillkommer i mera perifert belägna områden.

I det av bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen i slutet av förra året avgivna betänkandet angående saneringsfrågan (SOU 1954:31) har här berörda förhållande beaktats och förslag framlagts om att i förekommande fall de lånebeviljande organen skall äga att göra de jämkningar i lånevillkoren, som betingas av att byggnad innehåller lokaler för vilka kan uttagas höga hyror. Förslaget går närmast ut på att för dylika lokaler räntan å tertiärlån skall sättas högre än eljest och att ränteeftergift i fråga om underliggande lån ej skall beviljas.

Frågan om villkoren för lån till nybebyggelse inom centralt belägna stadsområden och allmänt sett till hus, som innehåller både bostäder och lokaler för annat ändamål, kan icke i förevarande sammanhang bli föremål för slutlig prövning. Ej heller kan till behandling upptagas frågan, huruvida statligt lån skall kunna beviljas även för hus, som till övervägande del innehåller lokaler för annat än bostadsändamål. Det synes emellertid önskvärt att redan under nästa budgetår i enstaka fall de avvikelser från gällande räntevillkor kan göras, som förekomsten av lokaler för affärsändamål och liknande ger anledning till. Utskottet förordar därför att bostadsstyrelsen erhåller bemyndigande att i de åsyftade fallen dels fastställa räntan å tertiärlån, dels besluta att ränteeftergift i fråga om underliggande lån ej skall utgå eller utgå endast i reducerad omfattning.

Egnahemslån och förbättringslån m. m. I propositionen nr 1 föreslås, att *den räntefria stående delen av egnahemslån* skall minskas från 8 000 till 6 000 kronor för en- och tvåfamiljshus, som färdigställes tidigast den 1 april 1956, samt att Kungl. Maj:t skall äga att framdeles besluta om ytterligare minskning av sagda subvention. I fråga om ombyggnad av en- och tvåfamiljshus förordas tillika, att subventionen ej skall få överstiga 25 % — mot f. n. 30 % — av belåningsvärdet.

I motionerna I: 220 och II: 285 föreslås, att för ifrågavarande hus subventionen skall utgöra 4 000 kronor eller, där låntagaren kan åtnjuta familjebostadsbidrag, 6 000 kronor. I motionerna I: 329 och II: 415 förordas, att den räntefria stående delen minskas till 4 000 kronor, när den lånesökandes inkomstläge gör detta skäligt, men i annat fall bestämmes till 6 000 kronor. I anslutning härtill yrkas att bostadsstyrelsen får i uppdrag att utarbeta förslag till inkomstprövning i samband med beviljande av räntefri stående del av egnahemslån. I motionerna I: 330 och II: 418 föreslås, att minskningen av egnahemssubventionen i första omgången begränsas till 7 000 kronor för egnahemsbyggare med mindre ekonomiska resurser samt att i övrigt behovsprövning överväges. I motionen II: 393

yrkas dels att den räntefria stående delen av egnahemslånet fastställs till 8 000 kronor, då lägenhetsytan icke överstiger 115 m², samt till 4 000 kronor vid en yta, som överstiger 115 men icke 130 m², dels att sådana övergångsbestämmelser utfärdas att den som före den 1 juli 1955 ingivit ansökning om lån icke ur subventionssynpunkt kommer i sämre belägenhet än vid tillämpning av nu gällande bestämmelser, dels att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förslag att subventionen vid ombyggnad icke får överstiga 25 % av belåningsvärdet, dels ock att riksdagen förklarar sig icke beredd att f. n. lämna Kungl. Maj:t bemyndigande att sänka den räntefria stående delen av egnahemslån. I motionerna I: 119 och II: 119 föreslås en översyn av subventionsbestämmelserna i syfte att åvägabringa en gradering av den räntefria stående delen av egnahemslån med hänsyn till att omkostnaderna för egnahemsbyggarna blir högst olika i skilda delar av landet. I motionerna I: 222 och II: 287 yrkas slutligen, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Under hänvisning till den principiella ståndpunkt utskottet i det föregående har tagit till frågan om avveckling av de generella subventionerna till nybyggda hus anser utskottet, att en reducering av den räntefria stående delen av egnahemslånet nu bör kunna företagas i den omfattning, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Utskottet tillstyrker därför att den räntefria stående delen av egnahemslån för hus, som färdigställes tidigast den 1 april 1956, minskas till 6 000 kronor och i fråga om ombyggnadsföretag tillika till högst 25 % av belåningsvärdet. Vad åter angår frågan om att framdeles ytterligare reducera ifrågavarande subvention anser utskottet att prövningen av denna fråga bör förbehållas riksdagen. Av det anförda framgår att utskottet icke kan biträda de i berörda motioner framställda yrkandena.

I propositionen nr 1 föreslås — liksom beträffande tertiärlånen — att *räntegarantien* för de lån till egnahem, som har utestätt i 10 år, skall utsträckas att gälla intill utgången av nästa budgetår.

I propositionen nr 194 förordas såsom förut nämnts att eftergifter i fråga om ränta och amortering å vissa bostadsbyggnadslån skall kunna utvidgas. Innebörden härav är bl. a. att Kungl. Maj:t skall äga meddela de bestämmelser beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å egnahemslån, som må finnas erforderliga med anledning av det höjda ränteläget.

I motionerna I: 534 och II: 663 yrkas avslag å propositionen i denna del samt föreslås dels att *räntan å egnahemslån*, som utlämnas från och med den 1 oktober 1955, skall höjas från 3 % till 4 % och att den garanterade räntan i fråga om bottenlån, som utlämnas från sagda tidpunkt, skall höjas från likaledes 3 % till 4 %. I sagda motioner uttalas att ifrågavarande räntesatser bör fastställas till 4,5 % från och med den 1 juli 1956 samt förordas att räntegarantin skall upphöra, då den tidigare fastställda giltighetstiden å tio år utgått.

I motionerna I: 528 och II: 656 samt I: 527 framföres yrkanden beträffande ränteeftergift i fråga om statligt lån till en- och tvåfamiljshus av samma innebörd som i det föregående redovisats vid behandlingen av frågan om ränteeftergift beträffande tertiärlån till flerfamiljshus.

Utskottet har i det föregående i vad det gäller flerfamiljshus, finansierade med statligt lån, tagit ställning till frågan om huruvida och i vad mån den nyligen inträdda räntestegringen bör föranleda jämkningar i villkoren för statslån. I anslutning till vad utskottet sålunda uttalat finner utskottet att jämväl i fråga om en- och tvåfamiljshus, finansierade med statligt lån, i nuvarande läge en utökning av räntesubventionerna är erforderlig. Vad angår de i motionerna I: 534 och II: 663 framställda yrkandena beträffande räntesatserna får utskottet framhålla följande.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att i motionerna I: 220 och II: 285 förslag framförts om höjning av räntesatserna och reduktion av den räntefria stående delen av egnahemslån till i regel 4 000 kronor och att dessa yrkanden motiverats bl. a. med att det kan anses bevisat, att en sänkning av byggnadskostnaderna med åtminstone 20 % är möjlig beträffande egnahem. Såsom utskottet i det föregående, under hänvisning till av bostadsstyrelsen och nämnden för byggnadsforskning avgivna utlåtanden, framhållit finnes icke fog för ett dylikt påstående. Vid sådant förhållande skulle ett godtagande av en avsevärt högre räntesats än 3 % i fråga om bottenlån och egnahemslån medföra, att de årliga bostadskostnaderna för dem, som uppför egnahem, blev betydligt högre än f. n. Följande överslagsberäkning ger en föreställning om storleken av den ökning, som härvid skulle ifrågakomma.

Vid en produktionskostnad av 45 000 kronor och under förutsättning av att byggnadskostnaderna under den närmaste tiden blir i stort sett oförändrade skulle vid en räntesats av 4 % de årliga kapitalkostnaderna öka med drygt 300 kronor, medan vid en räntesats av 4,5 % ökningen skulle bli drygt 450 kronor om året. Härvid har i enlighet med vad utskottet i det föregående tillstyrkt räntehöjningens kostnadseffekt beräknats under antagande av att den räntefria stående delen av egnahemslånet utgör 6 000 kronor. Om däremot i överensstämmelse med yrkandet i motionerna I: 220 och II: 285 subventionen för det vanligaste fallet fastställdes till 4 000 kronor, skulle de årliga kapitalkostnaderna ökas med icke mindre än 430 kronor vid en räntesats av 4 % och 590 kronor vid en räntesats av 4,5 %. I sistnämnda fall är kostnadsökningen drygt 43 %. Enligt utskottets mening kan det icke ifrågakomma att så avsevärt fördyra bostadskostnaderna för dem, som bygger egnahem.

I anledning av vad sålunda anförts tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å statligt lån till en- och tvåfamiljshus. Utskottet kan icke biträda de i förut nämnda motioner framställda yrkandena beträffande ändringar i gällande villkor för lån till dylika hus.

I motionerna I: 220 och II: 285 föreslås, att *räntefri stående del av egnahemslån icke skall behöva återbetalas* annat än där bostadsstyrelsen prövar skäligt i samband med varaktig överlåtelse av fastigheten. Uttalande i samma riktning förekommer även i motionerna I: 329 och II: 415.

Utskottet får erinra om att enligt beslut av 1953 års riksdag skall kapitalsubventioner till därefter byggda en- och tvåfamiljshus ges formen av en under tio år räntefri stående del av egnahemslånet. Frågan huruvida därefter denna lånedel skall avskrivas eller återkrävas gjordes samtidigt beroende av utvecklingen av bostadskostnader och fastighetsvärden. Utskottet finner att förhållandena icke har ändrats därhän, att denna fråga nu bör omprövas. Utskottet är sålunda icke berett att biträda förevarande yrkande i motionerna I: 220 och II: 285.

Kungl. Maj:ts förslag att *egnahemslån till ombyggnad* skall kunna beviljas även om lägenhetsytan avsevärt överstiger den maximiyta, som gäller för egnahemslån till nybyggnad, d. v. s. i regel 125 m², har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet tillstyrker jämväl Kungl. Maj:ts förslag att det bemyndigande, som år 1950 lämnades bostadsstyrelsen att bevilja egnahemslån och förbättringslån till *byggnadsföretag på renbetesmark*, fortfarande får gälla.

Utöver det senast sagda har grunderna för förbättringslångivningen icke berörts i propositionen nr 1. I motionerna I: 534 och II: 663 förordas, att räntan å förbättringslån, som utlämnas från och med den 1 oktober 1955, skall utgöra 4 % mot f. n. 3 %. Utskottet, som i det föregående avstyrkt förslag om höjning av räntan å tertiär- och egnahemslån, kan icke biträda ifrågavarande motionsyrkande. Utskottet har icke funnit anledning att till behandling upptaga någon ytterligare fråga rörande förevarande låneform och anser sålunda att förbättringslån och räntefri stående del av sådant lån under nästa budgetår skall beviljas i enlighet med nu gällande bestämmelser.

Bostadsrabatter. I propositionen nr 1 erinras att enligt beslut av 1953 års riksdag den regeln gäller, att familjebostadsbidrag kan utgå till familjer i lägenheter, som har färdigställts efter år 1941. I samband därmed upptogs icke till särskild behandling frågan om i vilken utsträckning familjebostadsbidrag skall kunna beviljas till familjer i sådana flerfamiljshus, som har tillkommit före 1942 jämlikt bestämmelserna om bostadsanskaffningslån och familjebidrag. Enligt departementschefen bör i överensstämmelse med bostadsstyrelsens praxis, då styrelsen för dylikt hus medgivit övergång från familjebidrag till familjebostadsbidrag, kungörelsen angående sistnämnda bidrag bli gällande utan någon särskild inskränkning.

I motionerna I: 219 och II: 284 yrkas dels att den förstärkning av familjebostadsbidraget, som kan beviljas familjer med små inkomster, skall ökas med 100 kronor för varje barn utöver två, dock för högst fem barn utöver två, dels ock att familjebostadsbidrag skall utgå till alla ur standardsyn-

punkt godtagbara lägenheter oavsett produktionsåret. I motionerna I: 329 och II: 415 hemställas att riksdagen godkänner motionärernas uppfattning, att bostadsrabatterna icke bör bindas av några konstlade tidsgränser.

I motionerna I: 534 och II: 663 yrkas att familjebostadsbidraget från och med den 1 oktober 1955 skall höjas från nuvarande 150 kronor till 170 kronor för varje barn.

Utskottet får i anledning av förevarande förslag erinra om att bidragsgivningen var föremål för en allmän översyn år 1953 och att densamma från och med den 1 oktober 1953 utvidgades till att avse hushåll i alla lägenheter av godtagbar storlek och standard, som ny- eller ombyggt efter år 1941. Från den 1 oktober 1953 gäller vidare, att familjer med små inkomster kan beviljas ett med 210 kronor om året förstärkt familjebostadsbidrag.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är önskvärt att bidrag kan utgå till hushåll i alla lägenheter av godtagbar standard, oavsett när lägenheten färdigställdes. Förenämnda förslag om höjning av dels familjebostadsbidraget, dels det belopp, varmed sagda bidrag i vissa fall kan förstärkas, är betingat av motionärernas av utskottet i det föregående avstyrkta program för total avveckling av de generella subventionerna till nya bostadshus. Även om i enlighet med utskottets ståndpunkt till de generella subventionerna anledning saknas att räkna med att mera betydande höjningar av hyror och bostadskostnader kommer att aktualiseras, finner utskottet likväl vissa skäl kunna åberopas för en höjning av det belopp, varmed familjebostadsbidraget kan förstärkas, då fråga är om familjer med små inkomster. Med hänsyn till att bidragsgivningen för kort tid sedan varit föremål för en allmän översyn och till att den föreslagna utvidgningen av bidragsgivningen kan beräknas föranleda en betydande ökning av anslagsbehovet är utskottet dock icke berett att f. n. till övervägande upptaga grunderna för bidragsgivningen i de delar motionsyrkandena berör. Utskottet, som biträder vad departementschefen anfört i fråga om familjebostadsbidrag till familjer i hus, tillkomna före 1942 jämlikt bestämmelserna om bostadsanskaffningslån och familjebidrag, avstyrker på grund av det anförda nämnda yrkanden i motionerna I: 219 och II: 284, I: 329 och II: 415 samt I: 534 och II: 663.

Övriga frågor. I motionen II: 125 yrkas, att *statsbidrag till anordnande av pensionärlägenheter* skall utgå i fråga om icke endast fastighet, som förvaltas av kommun eller allmännyttigt bostadsföretag, utan även hus, som ägs av kooperativt organiserade företag. Alternativt hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning av frågan om ändrade bestämmelser för ifrågavarande bidragsgivning. Yrkande om en utvidgning av bidragsverksamheten till att avse av bostadsrättsförening förvaltad hus framställs jämväl i motionerna I: 226 och II: 281, medan i

motionerna I: 329 och II: 415 uttalas, att bidrag bör kunna utgå till pensionärsbostäder i godtagbara lägenheter i hyreshus, oavsett företagsform.

Enligt vad utskottet har inhämtat kan förslag i fråga om en utvidgning av sagda bidragsverksamhet förväntas från åldringsvårdsutredningen innevarande år. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet förevarande motionsyrkanden.

I motionerna I: 231 och II: 275 yrkas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag till sådana statliga stödåtgärder, att den årliga grundhyran för *specialinredd invalidlägenhet* icke överstiger motsvarande hyra för vanlig lägenhet med samma rumsantal och med jämförbar utrustningsstandard.

Utskottet vill erinra om att frågan om ett särskilt bostadsbidrag till hushåll, vilka har speciella bostadsbehov, var föremål för riksdagens prövning år 1953 (prop. 138, statsutskottets utl. nr 153). I propositionen framhölls bl. a. att i ett stort antal fall, då en persons förvärvsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom eller invaliditet eller till följd av förekomsten av små barn, staten försöker garantera vederbärande en skälig minimistandard genom olika slag av bidrag. Behovet av goda bostäder för de grupper av hushåll, det var fråga om, ansågs obestriddigt, men det framhölls att bostadsbehovet i dessa fall inte kunde skiljas från övriga försörjningsbehov och att vad dessa grupper behövde var samhällets hjälp till en dräglig försörjning. Departementschefen uttalade i anslutning härtill att han hade full förståelse för de behjärtansvärda ändamål det föreslagna särskilda bostadsbidraget skulle fylla, men att han inte blivit övertygad om att de föreliggande hjälpbehoven borde täckas inom bostadspolitikens ram. Departementschefen, som uttalade förhoppningen att kommunerna skulle visa sig villiga att beakta de särskilda behov, som de berörda grupperna representerade, ansåg sig inte kunna biträda förslaget om införande av ett särskilt bostadsbidrag. Vad departementschefen sålunda anförde lämnades av riksdagen utan erinran.

Utskottet anser att den ståndpunkt, som riksdagen år 1953 intog till frågan om att med ett särskilt bostadsbidrag täcka speciella bostadsbehov, alltfört har fog för sig, varför utskottet icke kan biträda motionärernas förevarande förslag.

I motionen II: 394 hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om inrättande av en statlig lånefond för täckande av s. k. *grundinsatser för insatslägenheter*.

Såsom grund för detta yrkande åberopas svårigheterna, särskilt för ungdomar som står i begrepp att bilda familj, att göra den kapitalinsats, som regelmässigt erfordras för förvärv av bostadsrättslägenhet. Utskottet är icke övertygat om att särskilda åtgärder i enlighet med motionens yrkande är påkallade. Utskottet vill bl. a. erinra om att kommunernas befogenheter beträffande bostadsförsörjningen icke utesluter att hjälp lämnas till sådan

kapitalinsats. I varje fall synes frågan vara av den beskaffenhet, att den bör prövas i ett större sammanhang. Av nu anförda skäl avstyrker utskottet motionen.

Medelsbehovet för låne- och bidragsverksamheten under budgetåret 1955/56. Enligt Kungl. Maj:ts förslag till beräkning av medelsbehovet bör anslaget till *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggadslån* uppföras med 25 000 000 kronor.

I motionerna I: 534 och II: 663 föreslås — i anslutning till yrkandet i dessa motioner om höjning av den av staten garanterade räntan å primär- och sekundärlån — att anslaget anvisas med 18 000 000 kronor.

I motionen II: 665 yrkas, att samma anslag upptages med 44 600 000 kronor. Förslaget är betingat bl. a. av yrkandet i motionerna I: 329 och II: 415 att tillägglånet skall ersättas med ett löpande bidrag.

Utskottet, som i det föregående icke ansett sig kunna tillstyrka nyssnämnda yrkanden beträffande räntehöjning och formen för subvention, förordar att anslaget i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisas med 25 000 000 kronor.

Anslaget till *Bostadsrabatter* föreslås av Kungl. Maj:t uppfört med 85 000 000 kronor.

I motionerna I: 534 och II: 663 yrkas att anslaget anvisas med 98 000 000 kronor. Förslaget är betingat av de förut behandlade yrkandena i samma motioner om utvidgning av bidragsgivningen.

Utskottet, som i det föregående avstyrkt sistnämnda yrkanden, godtar Kungl. Maj:ts förslag till anslagsberäkning.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* anvisas ett oförändrat anslag av 30 000 000 kronor.

I motionen II: 416 förordas, att medel endast anvisas i den utsträckning, som erfordras för utbetalning av beviljade bidrag. Motionärerna föreslår därför dels att under nästa budgetår beslut om bidrag skall kunna meddelas intill ett belopp av 31 565 000 kronor dels ock att anslaget uppföres med 3 400 000 kronor.

Utskottet är icke berett att på föreliggande utredning tillstyrka en omläggning av anslagsberäkningen och biträder därför Kungl. Maj:ts förslag.

I enlighet med de gjorda antagandena i fråga om bostadsbyggandets omfattning föreslås i propositionen nr 1 att ramen för *preliminära beslut* angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande samt från anslaget till tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, fastställas till 650 000 000 kronor respektive 140 000 000 kronor.

I motionerna I: 222 och II: 287 hemställs, att de föreslagna ramarna vidgas till 790 000 000 kronor respektive 280 000 000 kronor.

I motionerna I: 329 och II: 415 föreslås, att ramen för *preliminära beslut* angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, fast-

ställes till 840 000 000 kronor och att någon ram icke skall fastställas för tillägglångivning. Yrkandena är i första hand betingade av det förut behandlade, i sagda motioner framförda förslaget om att ersätta tillägglånet med ett löpande bidrag.

Utskottet, som i det föregående godkänt propositionens antaganden beträffande bostadsbyggandets storlek under nästa budgetår och avstyrkt förslaget om införande av ett löpande bidrag, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och kan sålunda icke biträda förevarande motionsyrkanden.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag bör till *Lånefonden för bostadsbyggande* anvisas ett anslag av 490 000 000 kronor och till *Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* ett anslag av 210 000 000 kronor.

I motionerna I: 222 och II: 287 yrkas, att anslagen för ifrågavarande ändamål uppföres med 645 000 000 kronor respektive 240 000 000 kronor.

I motionerna I: 329 och II: 415 föreslås, dels att det av Kungl. Maj:t äskade beloppet till tillägglån överföres till lånefonden för bostadsbyggande, dels ock att anslaget till fonden med inräknande av nämnda belopp upptages med 750 000 000 kronor. Förslaget är i förstnämnda del betingat av yrkandet i dessa motioner att tillägglånet skall ersättas med ett löpande bidrag.

Under hänvisning till utskottets ställningstagande i det föregående till frågan om bostadsbyggandets omfattning och subventionsformen förordar utskottet att ifrågavarande anslag anvisas med de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen, varför utskottet avstyrker motionärernas förslag.

Mot Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning under *övriga, här ej särskilt nämnda anslag* samt i fråga om *räntefoten för lantarbetarbostadslån* har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Avskrivning av nya kapitalinvesteringar m. m. Kungl. Maj:t har föreslagit att det för budgetåret 1955/56 äskade investeringsanslaget av 490 000 000 kronor till lånefonden för bostadsbyggande skall, liksom hittills, avskrivas med 25 %, motsvarande den avskrivningskvot som tillämpas för lån löpande med 3 % ränta. Avskrivningsanslaget upptages alltså med 122 500 000 kronor. Det ytterligare avskrivningsbehov, som föreligger med hänsyn till dels kapitalsubventionerna till egna hem och dels tillägglånen, anses för nästa budgetår icke böra täckas genom anvisande av särskilda anslag. I stället förordas, att medel för en slutlig framtida reglering av detta avskrivningsbehov anvisas i form av en kollektiv avsättning till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster. Utöver det belopp av 1 000 000 kronor, som anses erforderligt för årlig avskrivning av smärre oreglerade kapitalmedelsförluster, föreslås därför att denna fond tillföres ett ytterligare belopp av 227 500 000 kronor.

I motionerna I: 534 och II: 663 yrkas i anslutning till det förutnämnda förslaget i dessa motioner om höjning av räntan å tertiärlån och egnahems-

lån till 4 %, att avskrivningsanslaget till lånefonden för bostadsbyggande anvisas med 49 500 000 kronor.

I motionerna I: 329 och II: 415 yrkas dels att avskrivningsanslaget till lånefonden för bostadsbyggande uppföres med 100 000 000 kronor, dels ock att medel för avskrivning av kapitalsubventioner icke skall avsättas till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster och att därför anslaget till sistnämnda fond skall upptagas med 1 000 000 kronor. Förslagen är grundade dels på yrkandet i samma motioner att tilläggslånet skall ersättas med ett löpande bidrag, dels på uppfattningen att avskrivning av anslag till räntebärande tertiärlån och egnahemslån ej vidare behöver ifrågakomma.

Utskottet har i det föregående förklarat sig icke kunna biträda yrkandena i nämnda motioner om räntehöjning och formen för subvention. Då utskottet vidare icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag till reglering av ifrågavarande avskrivningsbehov tillstyrker utskottet, att avskrivningsanslaget till lånefonden för bostadsbyggande upptages med 122 500 000 kronor och att till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster anvisas ett anslag av 228 500 000 kronor.

Bostadsstyrelsen. I propositionen nr 1 erinras att en tidigare förutskickad översyn av vissa delar av styrelsens organisation gjorts beroende av frågan om införande av ett statligt kreditgarantisystem på bostadsområdet. Med hänvisning till att utredningen av denna fråga alltjämt pågår anses förutsättning ännu icke föreligga för att påbörja den nämnda översynen. Styrelsens organisation bör därför bibehållas i huvudsak oförändrad under nästa budgetår. Lånestockens fortsatta tillväxt anses dock böra föranleda en förstärkning av kamerala sektionen med en kontorist i Cg 13 och ett biträde i reglerad befordringsgång. En viss ordinariesättning av tjänster föreslås. Med hänsyn till den föreslagna personalförstärkningen samt till de automatiska löneökningarna uppräknas anslaget med 68 900 kronor till 3 671 400 kronor.

I motionerna I: 219 och II: 284 hemställs dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t snarast måtte låta igångsätta utredning rörande bostadsstyrelsens personalorganisation, dels ock att avlöningsanslaget till styrelsen minskas med 200 000 kronor.

Utskottet har i det föregående framhållit, att det icke är möjligt att f. n. ange det resultat vartill kreditgarantiutredningen kan komma. Såsom departementschefen anfört synes anledning därför föreligga att uppskjuta översynen av styrelsens organisation. Utskottet kan sålunda icke biträda motionärernas yrkande i denna del. Enligt utskottets mening torde det icke heller böra ifrågakomma att utan föregående utredning av personalbehovet minska avlöningsanslaget i den omfattning motionärerna föreslagit. Utskottet vill å andra sidan understryka angelägenheten av att styrelsens ar-

bete med att revidera värderingsmetoderna intensifieras. Såsom departementschefen anfört torde dock det härav föranledda ökade personalbehovet böra tillgodoses inom ramen för styrelsens nuvarande organisation. På grund av det anförda får utskottet, som tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, avstyrka förevarande motionsyrkanden.

Kungl. Maj:ts beräkning av medelsbehovet under styrelsens omkostnadsanslag föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Länsbostadsnämnderna. Med anledning av ökning i länsbostadsnämndernas arbetsbörda föreslås i propositionen nr 1, att personalorganisationen förstärkes med en ingenjör i Cg 23 och två ingenjörer i högst Cg 21. Vidare tillstyrkes, att biträdespersonalen ökas med två kanslibiträden i Cg 11 och med fem biträden i reglerad befordringsgång.

Enligt uppgifter, som utskottet under hand inhämtat, har sedan propositionen framlades ett stigande antal ansökningar om lån inkommit till länsbostadsnämnderna, vilket ökat deras redan förut stora arbetsbelastning. Svårigheterna på kreditmarknaden liksom den av Kungl. Maj:t för senare hälften av innevarande budgetår fastställda ramen för den preliminära långivningen till egnahem har inneburit ytterligare påfrestningar för nämnderna.

Under intryck härav har utskottet funnit det ytterst tveksamt, huruvida den av Kungl. Maj:t förordade personalförstärkningen är tillräcklig för att nämnderna skall kunna tillfredsställande fullgöra sina uppgifter. I avvaktan på ytterligare erfarenheter av arbetsbördan synes det dock icke böra komma i fråga att nu inrätta ytterligare tjänster. I stället förordar utskottet att under icke-ordinarieposten av nämndernas avlöningsanslag beräknas ett belopp av 50 000 kronor för tillfällig arbetskraft. Någon uppräkning av anslagsposten till rörligt tillägg i anledning härav synes icke erforderlig. Ifrågasvarande belopp bör ställas till Kungl. Maj:ts förfogande och tagas i anspråk i den mån sådan förstärkning påkallas av bostadsstyrelsen och av Kungl. Maj:t prövas oundgängligen erforderlig. I detta sammanhang vill utskottet framhålla angelägenheten av att all sådan förenkling vid behandling av ansökningar av lån vidtages som är möjlig utan att därigenom syftet med långivningen ur det allmännas synpunkt åsidosättes.

Med hänvisning till det anförda och då utskottet icke i övrigt funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag beträffande nämndernas avlöningsanslag förordar utskottet att detta anslag uppföres med (2 855 000 + 50 000) 2 905 000 kronor.

Beräkningen av medelsbehovet under nämndernas omkostnadsanslag har icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande.

Hemställan. Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

I. beträffande rationalisering av bostadsbyggandet med avslag å motionerna I: 329 och II: 415 samt I: 219 och II: 284, såvitt de berör härmed sammanhängande frågor, godkänna vad utskottet anfört;

II. beträffande de allmänna grunderna för avveckling av de generella subventionerna till nytillkommande bostadshus med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;

III. beträffande bostadsbyggandets storlek med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 329 och II: 415 samt I: 220 och II: 285 ävensom I: 330 och II: 418, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

IV. avslå i motionerna I: 219 och II: 284 framställt yrkande beträffande införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet;

V. beträffande avveckling av kapitalsubventionen till flerfamiljshus med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 219 och II: 284, såvitt de berör denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

VI. avslå i motionerna I: 329 och II: 415 framställt yrkande att tillägsslånet skall ersättas med ett löpande bidrag;

VII. beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å tertiärlån till flerfamiljshus med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 534 och II: 663, I: 535 och II: 664, I: 528 och II: 656 samt I: 527, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

VIII. avslå i motionerna I: 534 och II: 663 framställt yrkande beträffande räntesatsen å tertiärlån;

IX. avslå i motionerna I: 219 och II: 284 samt II: 78 framställda förslag beträffande villkor för tertiärlån för olika företagsformer;

X. beträffande villkor för tertiärlån till bostadshus, som innehåller bostäder och lokaler för annat ändamål, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

XI. beträffande minskning av den räntefria stående delen av egnahemslån i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 220 och II: 285, I: 329 och II: 415, I: 330 och II: 418, I: 222 och II: 287, I: 119 och II: 119 samt II: 393, förstnämnda åtta motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

XII. beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å statligt lån till en- och tvåfamiljshus med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 534 och II: 663, I: 528 och II: 656 samt I: 527, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XIII. avslå i motionerna I: 534 och II: 663 framställt yrkande beträffande räntesatsen å egnahemslån;

XIV. avslå i motionerna I: 220 och II: 285 framställt yrkande beträffande återbetalning av räntefri stående del av egnahemslån;

XV. avslå i motionerna I: 534 och II: 663 framställt yrkande beträffande räntesatsen å förbättringslån;

XVI. beträffande familjebostadsbidragets storlek samt förstärkning av bidraget i vissa fall med avslag å motionerna I: 534 och II: 663 samt I: 219 och II: 284, såvitt de berör dessa frågor, godkänna vad utskottet anfört;

XVII. beträffande tidpunkten för lägenhets färdigställande som villkor för familjebostadsbidrag med avslag å motionerna I: 219 och II: 284 samt I: 329 och II: 415, samtliga motioner såvitt de berör denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XVIII. beträffande statsbidrag till pensionärlägenheter med avslag å motionen II: 125 ävensom motionerna I: 226 och II: 281 samt I: 329 och II: 415, sistnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XIX. beträffande stödåtgärder för anordnande av invalidlägenheter med avslag å motionerna I: 231 och II: 275 godkänna vad utskottet anfört;

XX. beträffande inrättande av en lånefond för täckande av kapitalinsats i bostadsrättslägenhet med avslag å motionen II: 394 godkänna vad utskottet anfört;

XXI. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, såvitt de ej behandlats under I.—XX., med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet i det föregående anfört, godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar;

XXII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 665 samt I: 534 och II: 663, sistnämnda bägge motioner såvitt de berör detta anslag, till *Kapitalmedelsförluster och ränteftergifter å vissa bostadsbyggnadslån* för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor;

XXIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 534 och II: 663, såvitt de berör detta anslag, till *Bostadsrabatter* för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 85 000 000 kronor;

XXIV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 416 till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor;

XXV. medgiva, att under budgetåret 1955/56 beslut om bidrag till inrättande av pensionärshem må meddelas intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

XXVI. till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor;

XXVII. till *Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor* för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor;

XXVIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 222 och II: 287 samt I: 329 och II: 415, såvitt de berör denna fråga, medgiva, att under budgetåret 1955/56 preliminära beslut angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, må meddelas intill ett belopp av 650 000 000 kronor;

XXIX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 222 och II: 287 samt I: 329 och II: 415, såvitt de berör detta anslag, till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1955/56 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 490 000 000 kronor;

XXX. till *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien* för budgetåret 1955/56 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

XXXI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 222 och II: 287 samt I: 329 och II: 415, såvitt de berör denna fråga, medgiva, att under budgetåret 1955/56 preliminära beslut angående lån, som skall utgå från anslaget till tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, må meddelas intill ett belopp av 140 000 000 kronor;

XXXII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 222 och II: 287 samt I: 329 och II: 415, såvitt de berör detta anslag, till *Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* för budgetåret 1955/56 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 210 000 000 kronor;

XXXIII. medgiva, att räntefoten för lantarbetarbostadslån, vilka kommer att beviljas under budgetåret 1955/56, bestämes till 3,25 %;

XXXIV. till *Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder* för budgetåret 1955/56 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor;

XXXV. till *Lån till anordnande av kollektiva tvätterier* för budgetåret 1955/56 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor;

XXXVI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 329 och II: 415 samt I: 534 och II: 663, såvitt de berör detta anslag, till avskrivning av nya kapitalinvesteringar i *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 122 500 000 kronor;

XXXVII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 329 och II: 415, såvitt de berör frågan om anvisande av medel för avskrivning av kapitalsubventioner, till *Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster* för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 228 500 000 kronor;

XXXVIII. avslå i motionerna I: 219 och II: 284 framställt yrkande rörande översyn av bostadsstyrelsens organisation;

XXXIX. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranledes av vad i statsrådsprotokollet förordats;

XXXX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 219 och II: 284, såvitt de berör denna fråga, fastställa följande avlöningsstat för bostadsstyrelsen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	690 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	73 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ...	2 452 600
4. Ersättningar till experter och sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	15 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	440 100
Summa kronor 3 671 400;	

XXXXI. besluta, att i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna antalet kontorsbiträden i lönegred Ca 8 skall ökas med två;

XXXXII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag fastställa följande avlöningsstat för länsbostadsnämnderna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	52 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	75 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ...	2 184 200
4. Ersättningar till experter och sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	280 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	313 800
	Summa kronor 2 905 000;

XXXXIII. beträffande medelsbehovet för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 219 och II: 284, såvitt de berör ifrågavarande anslag, för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa

a) till *Bostadsstyrelsen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 3 671 400 kronor;

b) till *Bostadsstyrelsen: Omkostnader* ett förslagsanslag av 555 000 kronor;

c) till *Länsbostadsnämnderna: Avlöningar* ett förslagsanslag av 2 905 000 kronor;

d) till *Länsbostadsnämnderna: Omkostnader* ett förslagsanslag av 677 000 kronor;

XXXXIV. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit ovan under punkterna I.—XXXXIII. särskilt berörda, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 maj 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Ohlon, Leander, Näsström, Pålsson, Hesselbom, Sundelin, Einar Persson, Thun, Bergman, Erik Svedberg, Bergh, Holmqvist, Nils Theodor Larsson och Jacobsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Rubbestad, Eriksson i Sandby, Åkerström, fröken Elmén, herrar Petterson i Degerfors, Wedén, Persson i Växjö, Onsjö, fru Ericsson i Luleå, herrar Gustafsson i Stockholm, Cassel, Gustafsson i Skellefteå, Almgren och fröken Ager.

Reservationer

1) beträffande rationalisering av bostadsbyggandet

a) av herrar *Bergh*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Cassel*, vilka ansett att *dels* utskottets yttrande på s. 26 från och med första stycket till och med det stycke, som slutar med »skilda byggnadsbestämmelser», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Med anledning av de synpunkter och förslag i rationaliseringsfrågan, som sålunda har framförts i berörda motioner, har utskottet inhämtat yttranden från bostadsstyrelsen och statens nämnd för byggnadsforskning. I dessa yttranden, vilka bifogas förevarande utlåtande, har man sökt att ge en översiktlig framställning av rationaliseringsfrågans läge och de olika strävandena från såväl skilda myndigheters som byggnadsföretagares sida i syfte att effektivisera byggnadsverksamheten. I anslutning till yttrandena vill utskottet understryka följande.

Liksom motionärerna utgår utskottet ifrån att enda möjligheten till en verkligt rationell lösning av bostadsfrågan ligger i en kraftig nedpressning av byggnadskostnaderna. Först genom att byggnadsindustrien blir så rationaliserad att den kan framställa sina produkter till priser som den stora massan av medborgare har förmåga att själva betala blir det möjligt att komma till rätta med de problem som här är aktuella. Det är med hänsyn härtill med största intresse som utskottet tagit del av den redovisning som framlagts rörande de ekonomiska resultaten av utförd experimentbebyggelse, och utskottet är angeläget att understryka vikten av att sådana experiment stimuleras. En realistisk bedömning av pågående rationaliseringsarbeten, både de som förekommer i vårt land och de som utföres i främmande länder — särskilt i Amerika — ger vid handen att utsikter finns att nå fram till nya planlösningar, nya materiel och nya metoder att organisera arbetet, vilka kan ge en högst betydande sammanlagd effekt när det gäller att pressa byggnadskostnaderna. Det är av vikt att gjorda experiment noggrant redovisas och att kunskap om de nya metoderna så snabbt som möjligt blir allmän bland dem som syssla med bostadsbyggandet. Utskottet förutsätter att nämnden för byggnadsforskning och bostadsstyrelsen med största kraft fullföljer sina uppgifter i detta hänseende och att dessa myndigheter därvid söker samarbete med de enskilda, kooperativa och kommunala organ som sysslar med hithörande frågor.

Av väsentlig betydelse för en fortsatt effektivisering av byggnadsverksamheten är vidare att olika byggnadsbestämmelser överses. Utskottet är därför angeläget framhålla nödvändigheten av att 1951 års byggnadsutredning bedriver sitt arbete i sådan takt att positiva förslag i syfte att avlägsna befintliga hinder för en effektiv bostadsproduktion utan ytterligare dröjsmål kan avlämnas. Jämsides med byggnadsutredningens arbete

och med biträde av särskilt tillkallade sakkunniga, representerande skilda branschorganisationer samt statliga och kommunala organ, har byggnadsstyrelsen utarbetat förslag till anvisningar avsedda att ersätta de byggnadsbestämmelser som nu finns i ett antal speciella författningar, samt i övrigt gjort en översyn av de nu gällande anvisningarna. Detta initiativ hälsar utskottet med tillfredsställelse. Utskottet vill härutöver framhålla betydelsen av att berörda myndigheter underlättar experimentverksamheten genom att medverka till dispensgivningen från skilda byggnadsbestämmelser.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 27, som börjar med »På grund» och slutar med »ovan behandlats», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Med vad utskottet sålunda anført finner utskottet motionerna I: 329 och II: 415 samt I: 219 och II: 284 i den del de ovan behandlats besvarade.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»I. beträffande rationalisering av bostadsbyggandet i anledning av motionerna I: 329 och II: 415 samt I: 219 och II: 284, såvitt de berör härmed sammanhängande frågor, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført;»

b) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att

dels utskottets yttrande från och med det stycke, som på s. 26 börjar med »Av vad», till och med det stycke, som på s. 27 slutar med »ovan behandlats», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Av de avgivna yttrandena finner utskottet framgå, dels att betydande rationaliseringsmöjligheter föreligger inom bostadsbyggandet, dels att dessa möjligheter givetvis endast successivt kan realiseras.

I motionerna I: 329 och II: 415 framhålles i detta sammanhang bl. a. den stora betydelsen av ökad kännedom om och större intresse för rationella byggnadsmetoder samt praktiska och billiga hustyper. Det är redan känt och framhålles också i de ovannämnda yttrandena att olika åtgärder i detta syfte vidtagits. Bostadsstyrelsen understryker emellertid, att vad som gjorts endast i begränsad utsträckning fyller det mycket stora behov av objektiv upplysning och vägledning, som f. n. gör sig påmint inom detta område. Statens nämnd för byggnadsforskning påpekar, att en inventering av resultaten och erfarenheterna från olika experimenthusbyggen bör ske. De värdefulla rön, som därvid göres, kan enligt nämnden på längre sikt ge en sänkning av bostadskostnaden i icke ringa omfattning. Nämnden har påbörjat förberedelser för en sådan inventering. Framför allt med hänsyn till den betydelse som ett rationellare bostadsbyggande har för möjligheterna att avveckla bostadsbristen och ytterligare förbättra hela folkets bostadsförhållanden finner sig utskottet, med anledning av förutnämnda motioner, böra för Kungl. Maj:t understryka angelägenheten av att Kungl.

Maj:t vidtager åtgärder för att den av statens nämnd för byggnadsforskning igångsatta inventeringen och systematiseringen av rationaliseringsåtgärderna skall kunna bedrivas i forcerat tempo och en första sammanställning av objektivet provade resultat så snabbt som möjligt framläggas. Utskottet förutsätter vidare att Kungl. Maj:t i samarbetet med byggnadsindustriens organisationer och berörda myndigheter i god tid undersöker och förbereder de lämpligaste metoderna att föra ut dessa resultat i allmän praktisk användning inom bostadsbyggandet. Därvid bör ökad användning av stordrift för egnahemsproduktionen i städer och tätorter främjas.

Av väsentlig betydelse för en fortsatt effektivisering av byggnadsverksamheten är vidare, att olika byggnadsbestämmelser överses. Enligt vad utskottet inhämtat torde 1951 års byggnadsutredning komma att avsluta sitt arbete nästa år. I sitt yttrande till utskottet har statens nämnd för byggnadsforskning beklagat att detta utredningsarbete av olika skäl fördröjts och betecknat det som ytterst angeläget att detsamma forceras. Utskottet vill instämma häri och förutsätter således att utredningens betänkande kommer att föreligga i sådan tid att Kungl. Maj:t kan förelägga 1957 års riksdag förslag i ärendet. Då det alltså tyvärr ändå kommer att dröja åtskillig tid innan en mer ändamålsenlig byggnadslagstiftning kan träda i kraft, finner utskottet särskild anledning att understryka önskvärdheten av att ökade möjligheter dessförinnan skapas till dispenser från de nuvarande förordningarnas i många fall konservativt präglade bestämmelser. I begränsad utsträckning kan sådana dispenser nu medges av byggnadsnämnder, länsstyrelser och av byggnadsstyrelsen. Statens nämnd för byggnadsforskning framhåller emellertid i sitt yttrande, att en vidgad undantagsrätt för byggnadsnämnderna är önskvärd och bör genomföras. Utskottet hemställer med anledning härav till Kungl. Maj:t att, i avvaktan på en definitiv omreglering av byggnadslagstiftningen, vidtaga åtgärder för ett i största möjliga utsträckning utvidgat dispensförfarande och, om härför riksdagens medverkan skulle befinnas erforderlig, förelägga 1956 års riksdag förslag i ärendet.

Utskottet övergår härefter till frågan om i vilken utsträckning lånemöjligheter och lånevillkor kan påverka sparvilja, rationalisering och förbilligande. I motionerna I: 329 och II: 415 framföres en rad uppslag, syftande till att genom en differentiering av lånevillkoren stimulera rationellt och billigt byggande samt ett ökat bostadssparande. Grundtanken bakom dessa uppslag är, att en viss normkostnad skall fastläggas för olika hustyper. Den, som bygger en given hustyp billigare än normkostnaden, skall ha möjligheter att uppnå en något högre förräntning på eget insatt kapital än vad som gäller för normkostnaden, medan den som överskrider normkostnaden erhåller i motsvarande grad sämre förräntningsmöjligheter. I sitt yttrande med anledning av motionerna meddelar bostadsstyrelsen, att den vidtagit åtgärder för att få fram normer för en objektiv redovis-

ning av de verkliga byggnadskostnaderna i olika fall. Utskottet finner detta tillfredsställande. Härigenom skapas den nödvändiga grunden för en differentiering av bostadslånen och bostadspolitiken av det slag som i motionerna åsyftas. Utskottet vill emellertid uttrycka sitt beklagande av att Kungl. Maj:t och tidigare riksdagar icke insett den stora betydelsen av denna fråga. Då nu de erforderliga expertundersökningarna påbörjats, anser utskottet påkallat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t inskräpper vikten av att en omläggning av lånevillkoren i av i motionerna angiven effektivitetsfrämjande och sparstimulerande riktning utan ytterligare onödigt dröjsmål vidtages.

Samtidigt som utskottet sålunda vill understryka att stora rationaliseringsmöjligheter föreligger inom bostadsbyggandet och att strävandena att tillvarata dessa på varje punkt måste uppmuntras, står det naturligtvis klart för utskottet att effektiviseringen först successivt når sin fulla effekt. Att, som skett i motionerna I: 220 och II: 285, till utgångspunkt för det allmännas bostadspolitik i betydelsefulla avseenden göra antagandet, att en maximal effekt av rationaliseringsåtgärder skulle kunna uppnås under ett enda år, strider mot all praktisk erfarenhet inom näringslivet och är enligt utskottets mening därför orealistiskt. En dylik uppläggning skulle säkerligen orsaka allvarliga störningar inom bostadsproduktionen och minska densamma. Utskottet kan därför icke lägga de i dessa motioner uppställda förutsättningarna till grund för sitt ställningstagande i det följande.

Av vad sålunda anförts och under hänvisning till innehållet i de åberopade yttrandena finner utskottet alltså påkallat, att riksdagen i anledning av motionerna I: 329 och II: 415 samt I: 219 och II: 284, i den utsträckning de i detta sammanhang berörts, i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anförts och hemställer om de av utskottet förordade åtgärderna.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»I. beträffande rationalisering av bostadsbyggandet i anledning av motionerna I: 329 och II: 415 samt I: 219 och II: 284, såvitt de berör härmed sammanhängande frågor, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförts;»

2) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka beträffande de allmänna grunderna för avveckling av de generella subventionerna till nytillkommande bostadshus ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 27, som börjar med »Såsom erinras» och slutar med »den 1 april», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Som erinras i propositionen har byggnadskostnadsutvecklingen under senare år varit gynnsam. Redan genom de resultat som vunnits genom hit-

tills åstadkommen effektivisering av byggnadsindustrien blir det möjligt att reducera de generella subventionerna. Sambandet mellan produktionssubventioner och höga byggnadskostnader måste för alla vara uppenbar. Ju kraftigare subventioner ju mindre nödvändigt är det för företagen på bostadsbyggandets område att pressa sina byggnadskostnader. För företagare, anställda och materielleverantörer skapar produktionssubventioner möjligheter till vinster och löner som blir högre än dem som kan uppnås inom andra branscher. Särskilt måste detta bli fallet inom ett fack sådant som byggnadsindustriens som fränsett säsongvariationer arbetar med full sysselsättning och utan all utländsk konkurrens. Utskottet anser alltså att en förutsättning för billigare byggnadskostnader och därmed rimligare bostadskostnader än att de generella produktionssubventionerna reduceras i snabbast möjliga takt. Kungl. Maj:t har föreslagit att en reduktion bör ske i fråga om såväl tilläggslånen som räntefri stående del av egnahemslånen och fastslagit att ej endast förändringar av byggnadskostnaderna utan jämväl utvecklingen av reallöner och levnadsvillkor överhuvudtaget bör beaktas vid prövning av subventionsfrågan. Vad sålunda i propositionen anförts finner utskottet i och för sig riktigt. Utskottet vill emellertid i likhet med vad som anförts i motionerna I: 219 och II: 284 komma fram till en snabbare avveckling av dessa generella produktionssubventioner och därvid reducera icke blott tilläggslånen utan också den högst betydande subvention som utgår i form av dels räntegaranti å underliggande lån och dels i förhållande till marknadsläget alltför låg ränta å tertiärlånen. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om den tunga börda dessa generella subventioner utgör för skattebetalarna. Till frågan om den takt i vilken avvecklingen bör ske återkommer utskottet i det följande vid behandlingen av de särskilda låne- och bidragsfrågorna. Utskottet vill dock redan i detta sammanhang uttala sin anslutning till Kungl. Maj:ts förslag att en reduktion av tilläggslånen icke såsom hittills skall genomföras vid årsskiftet utan den 1 april.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»II. beträffande de allmänna grunderna för avveckling av de generella subventionerna till nytillkommande bostadshus i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anförts;»

3) beträffande bostadsbyggandets storlek

a) av herrarna *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att

dels utskottets yttrande från och med det stycke, som på s. 28 börjar med »Utskottet anser», till och med det stycke, som på s. 29 slutar med »nämnda motionerna», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet anser att bostadsbyggandet bör ges den omfattning som de reala resurserna och ett rimligt hänsynstagande till andra viktiga byggnadsbehov medger. Enligt vad utskottet inhämtat finns för närvarande god tillgång på både trä, järn, betong och tegel. Knapphet i fråga om materiel bör därför icke föranleda någon inskränkning av byggnadsverksamheten. På arbetskraft råder uppenbarligen en viss knapphet, men de nya metoder som numera framkommit inom byggnadsindustrien leder till en väsentligt reducerad åtgång av arbetskraft per framställd lägenhet. Det torde ej heller vara omöjligt att vid behov erbjuda kvalificerad arbetskraft från utlandet anställning inom byggnads- och anläggningsindustrien i Sverige och därmed öka tillgången på arbetskraft. Arbetskraft som friställes från jordbruket bör beredas möjlighet till anställning inom byggnadsfacken.

Beträffande tillgången på kapital för bostadsbyggande är denna med hänsyn till bristen på sparande uppenbarligen alltför ringa för en mycket omfattande produktion. Redan detta gör det nödvändigt att hushålla med tillgängliga resurser så att de räcker till så många lägenheter som möjligt. I anslutning till vad som anförts i motionerna I: 219 och II: 284 vill utskottet understryka att tillgången på sparmedel givetvis inte är att betrakta som en fix storhet som icke kan förändras. Genom skattesänkningar och genom en politik som tryggar penningvärdet måste det vara möjligt att återge människorna lusten att spara. För att få fram de ökade sparmedel som behövs för att hålla bostadsbyggandet vid en högre nivå än den Kungl. Maj:t ansett sig kunna räkna med har i motionerna I: 147 och II: 178 föreslagits vissa skattelättnader för dem som sparar för bostadsändamål. Då det icke tillkommer utskottet att taga ställning till nämnda förslag inskränker sig utskottet till att påpeka hur nödvändigt det är att sparandet just för bostadsändamål får en vidgad omfattning. Först med ett betydande sparande på detta område blir det möjligt att åstadkomma den omfattande nyproduktion som är ofrånkomligen nödvändig för att bostadsbristen skall kunna bringas ur världen inom rimlig tid.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att bland alla kategorier byggnadsföretagare finns många som har haft och alltjämt har stora svårigheter att i tid få sina byggnadskreditiv omplacerade till bottenlån. Utskottet finner det angeläget att Kungl. Maj:t uppmärksammar dessa förhållanden och tillser att icke genom statliga åtgärder hinder reses mot en normal avlyftning av byggnadskreditiven.

Utskottet som för sin del hyser det allra största intresse för egnahemsbyggandet och finner egnahemmet vara den för barnfamiljerna i allmänhet idealiska bostadsformen och den för landsbygdens del enda möjliga lösningen av bostadsfrågan anser sig icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag att nu ännu en gång lägga egnahemsbyggandet under kontroll. Med de förbilligade byggnadstyper som numera kommit fram är det enligt utskottets mening fullt möjligt att hålla i gång en produktion av en- och

tvåfamiljshus i hela den utsträckning som en fri marknad kan göra möjligt utan att man fördenskull tar större materiella resurser i anspråk för detta ändamål än dem som skulle åtgå för ett genomförande av Kungl. Maj:ts program med ett traditionellt byggnadssätt. I likhet med vad som förordats i motionerna I: 329 och II: 415 samt I: 220 och II: 285 anser utskottet att någon reglering av produktionen av en- och tvåfamiljshus icke bör genomföras vare sig så att denna begränsas till ett visst antal lägenheter per år eller så att igångsättningen dirigeras till viss tidpunkt under året. Produktionen av egna hem bör alltså liksom hitintills lämnas helt fri.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»III. beträffande bostadsbyggandets storlek i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 329 och II: 415, I: 220 och II: 285 samt I: 330 och II: 418, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

b) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att

dels utskottets yttrande från och med det stycke, som på s. 28 börjar med »Utskottet anser», till och med det stycke, som på s. 29 slutar med »nämnda motionerna», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Beträffande bostadsbyggandets omfattning anges i motionerna I: 329 och II: 415 olika data avsedda att belysa utvecklingen under de senare åren och innebörden av Kungl. Maj:ts förslag. Med utgångspunkt från dessa och senare inhämtade uppgifter vill utskottet erinra om att siffran för färdigställda lägenheter för 1953 uppgick till 55 000 och för 1954 något översteg 58 000. Under båda dessa år påbörjades ca 60 000 nya lägenheter. Siffran för färdigställda lägenheter har sålunda nalkats men icke hunnit fatt siffran för påbörjade. Bostadsbyggandets faktiska kapacitet torde mot slutet av 1954 ha motsvarat ett antal av 60 000 färdigställda lägenheter per år eller något därutöver. Ehuru en avsevärd utvidgning av bostadsbyggandet alltså skett vill utskottet framhålla, att dess omfattning ännu ingalunda kan betraktas som anmärkningsvärt hög, vare sig i förhållande till den föreliggande bostadsbristen eller vid en jämförelse med expansionen under efterkrigsskedet på andra investeringsområden. Utskottet kan ansluta sig till de i detta sammanhang i motionerna anförda synpunkterna.

Utskottet finner erfarenheterna från de senare åren ge vid handen att Kungl. Maj:t i de beräkningar, som under denna period förelagts riksdagen, underskattat bostadsbyggandets utvecklingsmöjligheter under större frihet i en i huvudsak balanserad ekonomi. Till följd härav har ramarna för bostadsbyggandet blivit för snävt utmätta, vilket skapat onödiga svårigheter för produktionen. Dessa förhållanden ha klart påvisats bl. a. i bostadsstyrelsens olika framställningar till Kungl. Maj:t. Det är därför

med oro, som utskottet finner, att Kungl. Maj:t även i årets proposition framlägger beräkningar och förslag, som enligt utskottets mening icke äro till fyllest för att säkra ett bibehållande av bostadsproduktionens under 1953 och 1954 uppnådda kapacitet samtidigt som en tillfredsställande avveckling av balansen av eftersläpande bostadslåneärenden i syfte att undvika onödigt krångel skall kunna ske. Utskottet anser de i motionerna I: 329 och II: 415 angivna beräkningarna i detta avseende mera välgrundade än Kungl. Maj:ts och bättre ägnade att undvika en ny inskränkning av bostadsbyggandet.

Utskottet vill framhålla att till grund för dess ställningstagande givetvis ligger ett instämmande i de i de ovannämnda motionerna anförda synpunkterna beträffande bostadsbyggandet och det totala investeringsutrymmet. Sålunda fäster utskottet stor vikt vid att den allmänna ekonomiska politiken och skattepolitiken gives en sådan utformning att sparandet gynnas, varigenom ett ökat investeringsutrymme uppstår. Utskottet hänvisar vidare till att utskottet i det föregående förordat en sparstimulerande uppläggning av själva bostadspolitikerna samt till de ytterligare sparfrämjande åtgärder, varom förslag i år liksom under tidigare år motionsledes förelagts riksdagen. Dessa förslag ha nu accepterats av Kungl. Maj:t.

I motionerna I: 329 och II: 415 framhålles även, att de i motionerna avgivna förslagen självklart förutsätter en politik från riksbankens sida, som håller den allmänna kreditmarknaden tillräckligt stram. Om härigenom variationer i räntesatserna skulle föranledas, kunde, om man så önskade, sådana variationer utan särskilda tekniska svårigheter utjämnas för bostadsproduktionens del med ett system av löpande bidrag. Utskottet konstaterar att Kungl. Maj:t nu, ehuru tyvärr alltför sent och först sedan allvarliga olägenheter uppstått, tillämpar en politik av liknande karaktär. Räntehöjningen och den kraftigt skärpta kreditåtstramningen bör emellertid verka dämpande på efterfrågan på material och arbetskraft inom andra investeringsområden, varigenom riskerna för att bostadsbyggandet skall behöva nedskäras reduceras. En förutsättning härför är emellertid att bostadsbyggandets kreditfrågor kan någorlunda tillfredsställande ordnas. I detta sammanhang vill utskottet framhålla att det bland alla kategorier byggnadsföretagare uppstått tilltagande svårigheter att i normal tid få byggnadskreditiven omplacerade i bottenlån. Härigenom har volymen byggnadskreditiv visat tendenser att svälla på ett onormalt sätt, vilket i sin tur försvårar utlämnandet av nya kreditiv och därmed igångsättningen av nya byggnadsföretag. Utsikterna att på ett fullt tillfredsställande sätt komma tillrätta med dessa svårigheter har enligt utskottets mening tyvärr försämrats genom att de nya penningpolitiska åtgärderna alltför länge fördröjts. Härigenom har möjligheterna för de kreditinstitut, som normalt svarar för byggnadskreditivens omplacering i bottenlån, att säkra tillräcklig tillgång på medel härför på ett beklagligt sätt minskats. Utskottet finner det

angeläget att Kungl. Maj:t nu vidtager dispositioner för att här berörda svårigheter, vilka i huvudsak uppstått på grund av brister i det senaste skedets penningpolitik, skall i möjligaste mån reduceras.

Utskottets ställningstagande innebär att som riktlinje för nästa års egnahemsbyggande bör anges ett antal av 18 000 statsbelånade egnahemslägenheter. Utskottet tillstyrker således motionerna I: 329 och II: 415 på denna punkt och avstyrker Kungl. Maj:ts proposition, som i här berörda avseende innebar förslag om en fast ram om 14 000 statsbelånade egnahemslägenheter under nästa budgetår.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»III. beträffande bostadsbyggandets storlek i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 329 och II: 415, I: 220 och II: 285 samt I: 330 och II: 418, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

c) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson, Rubbestad* och *Onsjö*, vilka ansett att utskottets yttrande från och med femte meningen av det stycke, som på s. 28 börjar med »Utskottet anser», till och med det stycke, som på s. 29 slutar med »byggande främjas», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Med hänsyn till den restriktivitet på investeringsområdet som statsmakterna i nuvarande tidsläge eftersträva finner utskottet det ändamålsenligt att även bostadsbyggandet, som i detta hänseende intager en nyckelposition, får finna sig i en viss återhållsamhet. Med beaktande härav tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag. Därvid förutsätter emellertid utskottet att de föreskrifter, som kommer att utfärdas i syfte att jämnt fördela egnahemsbyggandet över året, icke skall utesluta att viss hänsyn tages till egnahemsbyggarnas berättigade önskemål beträffande tiden för byggnadsföretagets bedrivande.»

d) av herr *Bergman*.

4) av herrar *Ohlon, Sundelin, Bergh, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Cassel, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka i fråga om införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 29, som börjar med »Utskottet får» och slutar med »motionärernas förslag», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Såsom framhållits i motionerna I: 219 och II: 284 ger det sätt på vilket utredningen angående införandet av ett kreditgarantisystem handhafts an-

ledning till kritik. 1951 års bostadsutredning, som bl. a. haft att utreda detta spörsmål, blev i januari 1953 — sedan utredningen redan påbörjat arbetet med denna del av sitt uppdrag — fråntagen denna utredningsupp-
gift som i stället lämnades åt en särskild utredningsman. Trots att över två år förflutit sedan dess har något resultat av dennes verksamhet icke framlagts. Enligt riksdagsberättelsen till 1954 års riksdag beräknades uppdraget bli slutfört under 1954. Nu har utskottet fått uppgift om att förslaget skulle avlämnas innevarande sommar. Med hänsyn till vad som förekommit finner utskottet i likhet med motionärerna skäl föreligga att riksdagen i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att berörda utredning måtte påskyndas.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»IV. beträffande införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet med bifall till motionerna I: 219 och II: 284, såvitt de berör denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

5) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka beträffande avveckling av kapitalsubventionen till flerfamiljshus ansett att

dels utskottets yttrande från och med det stycke, som på s. 30 börjar med »Yrkandena i», till och med det stycke, som på s. 31 slutar med »det följande», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Yrkandena i motionerna I: 219 och II: 284 om slopande av såväl det provisoriska som det ortsdifferentierade tilläggslånet utgör delar i ett program för total avveckling av de generella subventionerna till nya bostadshus. De i anledning av proposition nr 194 väckta motionerna I: 534 och II: 663 innefattar vissa jämkningar i sagda program, motiverade av den nyligen genomförda räntehöjningen. Motionärernas program omfattar sålunda, förutom nämnda förslag om slopande av tilläggslån, dels förslag om att räntan å tertiärlån skall höjas från 3 till 4 % i fråga om lån som utlämnas från och med den 1 oktober 1955, dels förslag om att den av staten garanterade räntan å primär- och sekundärlån från nämnda tidpunkt skall höjas likaledes till 4 %. I motionerna uttalas tillika att ifrågavarande räntesatser bör från och med den 1 juli 1956 utgöra 4,5 %.

Till programmet hör också att motionärerna, på sätt nedan skall närmare angivas, vill öka familjbostadsbidraget för att därmed göra det möjligt för barnfamiljer även i de lägre inkomstlägena att kunna efterfråga goda lägenheter samt att skapa underlag för en allmän skattesänkning. De olika leden i detta program kan sålunda icke ses isolerade.

Såsom utskottet ovan utvecklat är det nödvändigt att i raskast möjliga takt avveckla de generella bostadssubventionerna. Utskottet har redan pekat på att de verkar fördyrande på bostadsproduktionen och därmed minskar

det antal lägenheter som kan framställas med de resurser som står till buds. Utskottet har också understrukit den mycket kraftiga belastning — 375 milj. kronor budgetåret 1955/56 — som dessa subventioner utgör för budgeten och därmed för skattebetalarna. Här bör emellertid tillfogas, att dessa subventioner har den verkan att de för allmänheten döljer de verkliga bostadskostnaderna. Dessa kostnader utgörs ju av dels ränta och amortering å i byggnaden nedlagt kapital och dels av löpande underhålls- och bränslekostnader. Den totala kostnaden blir ju på intet sätt mindre genom att den delvis betalas genom anslag på statsbudgeten. Hyreskontraktet gör ett billigare intryck än det eljest skulle göra men de som bor i de subventionerade husen måste därtill, för att få en föreställning om sin verkliga hyra, lägga ungefär $\frac{1}{3}$ av vad de betalar i statlig inkomstskatt. För det stora flertalet skattebetalare som icke bor i dessa subventionerade hus, t. ex. jordbrukare, egnahemsägare som har byggt utan statliga lån och hyresgäster i de icke statsbelånade av flerfamiljshusen, för att icke tala om de bostadslösa, motsvaras de skatteutgifter som de tillskyndas på grund av dessa subventioner, icke av några som helst fördelar. Vad som händer dem är endast att de via beskattningen tvingas bidra till försörjningen av de människor som erhåller bostad i de nyuppförda husen. Ett sådant bidrag kan för bidragsgivaren framstå som motiverat endast under förutsättning att det görs troligt att den understödde eljest skulle komma i svårigheter. Här är detta icke fallet. Tvärtom utgår understöden utan varje form av behovsprövning. Undersökningar som gjorts av hyresklientelet i de nya husen visar, att deras ekonomiska situation icke är oväsentligt bättre än för flertalet av dem som betalar bidragen. Utskottet är inte främmande för att någon hyreshöjning kan bli följd av den avveckling av de generella subventionerna som motionärerna föreslår. En sådan konsekvens måste man emellertid ta för att vinna målet att ställa byggnadsindustrien inför kravet att sänka sina produktionskostnader, så att de verkliga bostadskostnaderna tvingas ner. Den höjning av kapitalkostnaderna som motionärernas förslag eljest skulle kunna föranleda, motverkas uppenbarligen av en nedpressning av fastighetens produktionskostnader och underhållskostnader samt bränslekostnader. Med den utveckling i fråga om inkomster som nu har ägt rum kan den ökade hyra som möjligen kan bli en följd av minskade subventioner icke bli större än att den med säker marginal rymmes inom de 20 % av den genomsnittliga industriarbetarinkomsten som 1945 års bostadssociala utredning uppställt som mål.

Vad särskilt angår motionärernas förslag om en avveckling av de ortsdifferentierade tillägglånen vill utskottet erinra om att dessa tillägglån, som icke har något med dyrortsgrupperingen att skaffa, kom till för att vidmakthålla den interkommunala hyresstruktur, som rådde 1945. 1951 års bostadsutredning har föreslagit att dessa ortsdifferentierade tillägglån skall utgå. Eftersom byggnadskostnaderna i stort sett är desamma i olika

delar av landet, finns det ingen anledning att genom särskilda subventioner hålla hyrorna lägre i vissa kommuner än i andra.

Utskottet finner sig böra biträda det förslag i fråga om avveckling av tillägglån, såväl ortsdifferentierade som provisoriska, som framlagts i motionerna I: 219 och II: 284.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»V. beträffande avveckling av kapitalsubventionen till flerfamiljshus i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 219 och II: 284, såvitt de berör denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

6) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att tillägglånet bör ersättas med ett löpande bidrag och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 31, som börjar med »Ifråga-varande motionsyrkande» och slutar med »förnyat övervägande», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet anser i likhet med motionärerna att starka skäl finnas för den av 1951 års bostadsutredning föreslagna omläggningen av stödet till flerfamiljshus. Ett system med löpande årligt bidrag är dels en tekniskt mera lätthanterlig form för det statliga stödet till hyreshusen än kapitalsubventionen och dels ger det en riktigare redovisning för vad det statliga hyresstödet verkligen kostar för det aktuella budgetåret.

Som utskottet anfört i annat sammanhang, kan räntesubventionen på grund av att den ökar vid högre byggnadskostnader, beräknas verka återhållande på strävandena att bygga billigare. En övergång till löpande bidrag med ett fixerat belopp per m² lägenhetsyta, som medför samma hyres-sänkande effekt som tillägglånen enligt Kungl. Maj:ts förslag, skulle enligt utskottets mening göra det möjligt att utan statsfinansiella olägenheter utge en mindre del av det statliga hyresstödet i form av räntesubvention. Även detta förhållande utgör ett skäl för övergång från kapitalsubvention till löpande bidrag. Utskottet tillstyrker alltså yrkandet i motionerna I: 329 och II: 415 om att tillägglånet till flerfamiljshus skall ersättas med ett löpande bidrag i enlighet med i motionerna angivna linjer.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»VI. bifalla i motionerna I: 329 och II: 415 framställt yrkande att tillägglånet skall ersättas med ett löpande bidrag;»

7) beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å tertiärlån till flerfamiljshus

a) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att *dels* utskottets yttrande på s. 32 från och med det stycke, som börjar med »Innebörden av», till och med det stycke, som slutar med »icke tillstyrka», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Såsom utskottet framhållit i det föregående är tiden nu inne att i snabbast möjliga takt avveckla de generella bostadssubventionerna. En väsentlig och mycket kostnadskrävande del av dessa är den subventionering som äger rum genom att staten garanterar bottenlån till en räntesats som ligger avsevärt under marknadsräntan och att staten dessutom utlämnar tertiärlån till en ränta som understiger icke blott vad låntagaren själv skulle ha fått betala om han hänvisats att låna upp medlen på penningmarknaden utan även vad staten själv har fått betala för att låna upp samma medel. I dagens situation synes det mindre rimligt än någonsin att via subventioner sätta ytterligare medel i händerna på konsumenterna. Utskottet kan därför icke tillstyrka den i propositionen nr 194 begärda fullmakten för Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å vissa bostadsbyggnadslån.

Utskottet anser sig i stället böra tillstyrka det förslag till ränteersättning å tertiärlån och underliggande krediter som föreslagits i motionerna I: 534 och II: 663, dock med den ändringen, att utskottet med hänsyn till nödvändigheten att i föreliggande situation iakttaga all möjlig sparsamhet med statens utgifter, vill framflytta den tidpunkt från vilken räntesatsen å tertiärlån skulle utgöra 4 % och räntegarantien i fråga om primär- och sekundärlån likaledes skulle grundas på en räntesats av 4 % från i motionerna föreslagna — 1 oktober 1955 — till den 1 juli samma år.

Utskottet delar vidare den uppfattning som framförts i motionerna I: 534 och II: 663 att räntegarantien bör upphöra att gälla då den tidigare fastställda giltighetstiden å 10 år utgått.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»VII. beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å tertiärlån till flerfamiljshus med avslag å Kungl Maj:ts förslag samt motionerna I: 535 och II: 664, I: 528 och II: 656 samt I: 527 ävensom med bifall till motionerna I: 534 och II: 663, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

b) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att

dels utskottets yttrande på s. 32 från och med andra meningen av det stycke, som börjar med »Innebörden av», till och med det stycke, som slutar med »icke tillstyrka», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Såsom utskottet framhållit i det föregående bör i nuvarande läge av-

görande betydelse tillmätas sådana åtgärder, som syftar till att upprätthålla en hög bostadsproduktion. Utskottet anser i likhet med Kungl. Maj:t att räntestegringen kommer att aktualisera problem i olika hänseenden rörande bostadsbyggandet och finansieringen av statsbelånade bostadsfastigheter. Frågan om omfattningen av ränteeftergifterna i de statsbelånade husen bör snarast möjligt bli föremål för riksdagens prövning. De problem som det därvid gäller att ta ställning till kan emellertid för närvarande endast delvis överblickas. Först när man vet hur stor hyreshöjningen blir i det äldre lägenhetsbeståndet och hur mycket hyran i de statsbelånade bostadshusen måste höjas på grund av ökade driftkostnader, föreligger enligt utskottets mening tillräckligt material för att utgöra underlag för ett ståndpunkts-tagande från riksdagens sida. Utskottet har därför inte velat motsätta sig den fullmakt för regeringen att vidtaga en provisorisk utvidgning av eftergifter i fråga om ränta och amortering på skilda bostadslån som ett bifall till propositionen nr 194 innebär. Utskottet förutsätter emellertid dels att de i motionerna I: 535 och II: 664 framförda synpunkterna beaktas och dels att Kungl. Maj:t underställer nästa års riksdag förslag till de närmare bestämmelser rörande eftergifternas storlek och utformning, som den nyligen inträffade räntestegringen aktualiserar.

Utskottet vill emellertid i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att i motionerna I: 329 och II: 415 framhålles att räntesubventionen innebär, att nedsättningen av byggarens kapitalutgifter blir större ju högre byggnadskostnaden är, så länge han håller sig inom de gränser, som över huvud taget kan godkännas för belåning. Denna subvention varierar alltså med den faktiskt redovisade kostnaden. Den hyreshöjning, som blir följden av en överdrivet hög standard i ett hyreshus eller av att egnahemsbyggaren tillfredsställer utrymmeskraven i överkant, blir icke vad den borde bli på grund av att en del av överkostnaden subventionernas bort genom den låga räntan. Detta förhållande kan verka snedvidande på bedömningen när det gäller att avgöra frågor rörande utrustningsstandard eller bestämma egnahemmens storlek. Utskottet anser därför att Kungl. Maj:t bör överväga att låta det stöd, som en ränteeftergift innebär, i stället utgå i form av ett för flerfamiljshus per m² och för egna hem per hus beräknat löpande årligt bidrag.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»VII. beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å tertiärlån till flerfamiljshus med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 535 och II: 664 ävensom med avslag å motionerna I: 534 och II: 663, I: 528 och II: 656 samt I: 527, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

c) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson, Rubbestad* och *Onsjö*, vilka ansett att utskottets yttrande på s. 32 från och med andra meningen av det stycke, som börjar med »Innebörden av», till och med det stycke, som slutar med »icke tillstyrka», bort ersättas med text av följande lydelse:

»I samtliga nämnda motioner beröras de olika subventionerna för bostadsbyggandet. För visso kunna goda skäl tala för de synpunkter, som framförts i motionerna.

I årets statsverksproposition har föreslagits vissa åtgärder, som syftar till avveckling stegvis av bostadssubventionerna. Sålunda föreslås minskning av det provisoriska tillägglånet liksom av den räntefria stående delen av egnahemslånen. Man måste då ställa sig mycket tveksam till det i propositionen nr 194 framlagda förslaget om en väsentlig höjning av räntesubventionerna. Skall en grupp i samhället, nämligen hyresgäster och egnahemsägare, kompenseras för ökade räntekostnader kan man näppeligen komma ifrån att också övriga fastighetsägare och andra som drabbas av den höjda räntan kommer i åtnjutande av samma förmån. En mera utbredd subventionering av räntekostnaderna måste emellertid motverka syftet med räntehöjningen, som var att bromsa upp konsumtionsökning på olika områden.

Även om, såsom framhålles i motionerna I: 528 och II: 656, våra bostadskostnader kan sägas vara höga, synes deras relativa andel av det svenska folkets inkomster nu vara mindre än för några år sedan. Den målsättning beträffande det allmännas medverkan vid bostadsförsörjningen, som 1946 års riksdag i princip godkände i anslutning till bostadssociala utredningens förslag beträffande hyreskostnaderna nämligen att icke större del än 20 % av den normala industriarbetarinkomsten borde behöva åtgå för en fullt modern tvårumslägenhet har redan nu uppnåtts och till och med underskridits. Numera torde hyreskostnaderna i genomsnitt ligga mellan 15 och 20 % av löneinkomsterna.

Ett konsekvent fullföljande av ovanstående synpunkter borde naturligtvis ha lett fram till ett avstyrkande av propositionen nr 194 angående kompensation för den inträdda räntehöjningen. Då utskottet emellertid hyser den förväntan, att räntorna i en snar framtid återigen skola sjunka till sin tidigare nivå har utskottet, som anser det önskvärt att motverka alltför stora kastningar i hyresläget, icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag såsom ett provisorium och avstyrker följaktligen förevarande motioner.

Skulle emellertid en dylik räntesänkning icke inträffa synes utskottet motiverat att frågan om fortsatt räntesubventionering omprövas vid nästa års riksdag.»

8) av herrar *Bergh, Skoglund* i *Doverstorp* och *Cassel*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 7 a) betecknade reservationen nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»VIII. bifalla i motionerna I: 534 och II: 663 framställt yrkande beträffande räntesatsen å tertiärlån;»

9) av herrar *Ohlon, Sundelin, Bergh, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Cassel, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka beträffande villkor för tertiärlån för olika företagsformer ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 33, som börjar med »Liksom förra» och slutar med »samt II: 78», bort ersättas med text av följande lydelse:

»En väsentlig del av det statliga bostadsstödet utgår för närvarande i form av subventionering av räntan. De olika lånegränser som tillämpas gör att storleken av denna subvention varierar mellan olika företagsformer. Ränthöjningen har ytterligare accentuerat denna orättvisa. Eftersom det enligt utskottets mening är önskvärt att enskilda, kooperativa och kommunala företag får konkurrera på så likvärdiga villkor som möjligt, finner utskottet att formerna för det statliga bostadsstödet bör omarbetas så att större likvärdighet uppstår.

I första hand bör detta ske genom att enskilda bostadsföretag i enlighet med 1951 års bostadsutrednings betänkande erhåller lån upp till 90 % av det värde, som ligger till grund för belåningen. Likaså bör den extra amorteringsskyldigheten för tertiärlån upphöra att utgå från den 1 juli 1955. Lånevillkoren i övrigt bör också omläggas i syfte att uppnå större rättvisa. Utskottet finner därvid det i motion II: 78 framförda förslaget att låta lånegränsen — 90 % — även utgöra gräns uppåt för räntesubventionen värt beaktande. Utskottet föreslår för sin del att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till omläggning av lånevillkoren i syfte att uppnå mera likvärdiga konkurrensvillkor, varvid hänsyn bör tagas till de i motionerna angivna riktlinjerna.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»IX. beträffande villkor för tertiärlån för olika företagsformer med bifall till motionerna I: 219 och II: 284 samt II: 78, förstnämnda bägge motioner såvitt de berör denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

10) av herrar *Ohlon, Sundelin, Bergh, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Cassel, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka beträffande villkor för tertiärlån till bostadshus, som innehåller bostäder och lokaler för annat ändamål, ansett att till utskottets yttrande efter det stycke på s. 34, som börjar med »Frågan om» och slutar med »reducerad omfattning», bort fogas text av följande lydelse:

»I anslutning till vad sålunda anförts vill utskottet här ha uttalat att någon subventionering, i vad form det vara må, icke bör ske i fråga om annat än bostäder. Lokaler som skola användas för kontor, butiker etc. bör till fullo bära sina egna kostnader. Någon prioritet när det gäller lån-givning till centralt belägna fastigheter, som vid sidan av bostadslägenheter även innehålla andra lokaler, bör icke förekomma, vare sig för s. k. allmännyttiga, kooperativa eller kommunala fastigheter, utan de böra behandlas på exakt samma sätt som enskilda.»

11) beträffande minskning av den räntefria stående delen av egnahemslån

a) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att *dels* det stycke i utskottets yttrande på s. 35, som börjar med »Under hänvisning» och slutar med »framställda yrkandena», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Under hänvisning till den principiella ståndpunkt utskottet i det föregående har tagit till frågan om avveckling av de generella subventionerna till nybyggda hus anser utskottet att en reducering av den räntefria stående delen av egnahemslånet nu bör kunna företagas. Det synes utskottet praktiskt att som föreslagits i motionerna I: 220 och II: 285 här anknyta till den behovsprövning som sker vid utlämnande av familjebostadsbidrag. Utskottet tillstyrker därför, med bifall till förslagen i motionerna I: 220 och II: 285, att räntefri stående del av egnahemslån skall beträffande en- och tvåfamiljsfastigheter som färdigställes från och med den 1 april 1956 utgöra 4 000 kronor eller, där låntagaren kan åtnjuta familjebostadsbidrag, 6 000 kronor.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XI. beträffande minskning av den räntefria stående delen av egnahemslån i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 220 och II: 285 ävensom med avslag å motionerna I: 329 och II: 415, I: 330 och II: 418, I: 222 och II: 287, I: 119 och II: 119 samt II: 393, förstnämnda åtta motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför»;»

b) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att

dels de två sista meningarna i det stycke av utskottets yttrande på s. 35, som börjar med »Under hänvisning» och slutar med »framställda yrkandena», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet delar även den i motionerna I: 329 och II: 415 framförda meningen att det finns skäl för att till denna stödform foga ett moment av inkomstprövning. Kapitalsubventionen till enfamiljshus blir även efter den av utskottet förordade sänkningen genomsnittligt väsentligt högre än den subvention som utgår till lägenheter i flerfamiljshus. Det kan emellertid starkt ifrågasättas om det allmänna skall ge större bidrag till egnahemsbyggare med högre inkomster. Enligt utskottets mening föreligger starka skäl för att inkomstpröva den del av den räntefria stående delen av egnahemslånet, som kan anses överstiga det tilläggs lån som utgår till lägenheter i flerfamiljshus. Utskottet anser i likhet med vad som föreslås i motionerna I: 329 och II: 415 att den del av den räntefria stående delen som överstiger 4 000 kronor bör inkomstprövas. Därigenom kommer en tredjedel av de medel, som i statsverkspropositionen föreslås utgå till stöd åt egnahemmen, att utgå efter inkomstprövning. Härigenom torde man kunna räkna med att för helt budgetår och med nuvarande produktionstakt en besparing i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag på ca 10 milj. kronor skulle kunna uppnås. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av bostadsstyrelsen utfärda erforderliga bestämmelser.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XI. beträffande minskning av den räntefria stående delen av egnahemslån i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 329 och II: 415 ävensom med avslag å motionerna I: 220 och II: 285, I: 330 och II: 418, I: 222 och II: 287, I: 119 och II: 119 samt II: 393, förstnämnda åtta motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

c) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson, Rubbestad och Onsjö*, vilka ansett att

dels näst sista meningen i det stycke av utskottets yttrande på s. 35, som börjar med »Under hänvisning» och slutar med »framställda yrkandena», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet har heller icke något att erinra mot den av Kungl. Maj:t begärda fullmakten att ytterligare avveckla sagda subventioner under de förutsättningar som departementschefen angivit.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XI. beträffande minskning av den räntefria stående delen av egnahemslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 220 och II: 285, I: 329 och II: 415, I: 330 och II: 418, I: 222 och II: 287, I: 119 och II: 119 samt II: 393, förstnämnda åtta motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

12) beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å statligt lån till en- och tvåfamiljshus m. m.

a) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att *dels* utskottets yttrande på s. 36 från och med det stycke, som börjar med »Utskottet har», till och med det stycke, som slutar med »dylika hus», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet har i det föregående, i vad det gäller flerfamiljshus, finansierade med statliga lån, tagit ställning till frågan om huruvida och i vad mån den nyligen inträdda räntestegringen bör föranleda jämkningar i villkoren för statslån. I anslutning till vad utskottet sålunda uttalat finner utskottet att jämväl i fråga om en- och tvåfamiljshus, finansierade med statliga lån, i nuvarande läge en ändring av räntesatserna är påkallad. De i motionerna I: 220 och II: 285 samt I: 534 och II: 663 framlagda förslagen beträffande räntesättning och storleken av den räntefria stående delen av egnahemslånet skulle uppenbarligen, om de betraktas lösryckta från sitt sammanhang, kunna föranleda till den uppfattningen att motionärerna här velat godtaga en stegring av bostadskostnaden för egnahemsbyggandet. Det är emellertid att märka att motionärerna utgått ifrån den enligt utskottets mening fullt riktiga förutsättningen, att produktionskostnaden för egnahem kan reduceras med åtminstone 20 %, att motionärerna vidare i andra sammanhang framlagt förslag till väsentliga skattelättnader just för egnahemsbyggarna, att de velat införa ett skattefritt sparande för dem som önska skaffa sig ett eget hem och att de föreslagit ökade familjebostadsbidrag. Sett i sin helhet innebär motionärernas förslag icke någon ökad belastning för de barnfamiljer som nu bygga egnahem och som därvid tillämpa rationella byggnadsmetoder. Utskottet finner sig fördenskull med avslag å Kungl. Maj:ts proposition i denna del samt med bifall till motionerna I: 534 och II: 663 böra föreslå att räntegarantien å bottenlån till en- och tvåfamiljshus, vilka utlämnas till nya fastigheter från den 1 juli 1955, skall grundas på en räntesats av 4,0 % och att räntesatsen å statliga egnahemslån till nyuppförda en- och tvåfamiljshus, vilka utlämnas från och med nämnda dag, skall utgöra 4,0 %.

Enligt utskottets mening bör räntegarantien även när det gäller egnahem upphöra, då den tidigare fastställda giltighetstiden å 10 år utgått.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XII. beträffande eftergifter i fråga om ränta och amortering å statligt lån till en- och tvåfamiljshus med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 528 och II: 656 samt I: 527 ävensom med bifall till motionerna I: 534 och II: 663, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

b) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottets yttrande på s. 36 från och med det stycke, som börjar med »Utskottet vill», till och med det stycke, som slutar med »dylika hus», bort ersättas med text av följande lydelse:

»I motionerna har yrkandena motiverats med bl. a. att det kan anses bevisat, att en sänkning av byggnadskostnaderna med åtminstone 20 % är möjlig beträffande egnahem. Även om det i vissa experimenthus visat sig möjligt att uppnå en kostnadsbegränsning av ungefär den omfattning motionärerna angivit, måste man enligt utskottets mening räkna med att det dröjer en tid innan de nya metoderna slår igenom i större utsträckning. En så kraftig avveckling på en gång av subventionerna till enfamiljshus, som motionärerna föreslår, kan således inte motiveras med en kostnadssänkning som redan inträtt eller kan beräknas komma att inträda under kommande budgetår. Som framgår av utlåtandet i annat sammanhang har utskottet genom att yrka bifall till förslaget om viss inkomstprövning vid beviljandet av räntefri stående del av egnahemslån förordat en kraftigare reducering av subventionerna än Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet kan således inte tillstyrka det i motionerna framställda yrkandet.

Kungl. Maj:ts förslag innebär beträffande egnahemmen en fullmakt till regeringen att tills vidare bevilja eftergifter i fråga om ränta och amortering på statliga lån till en- och tvåfamiljshus i sådan utsträckning att kapitalkostnaderna i huvudsak förblir oförändrade. Under hänvisning till vad utskottet uttalat beträffande liknande eftergifter för flerfamiljshus kan utskottet biträda Kungl. Maj:ts förslag men vill i detta sammanhang understryka de synpunkter, som framförts i motionerna I: 329 och II: 415 angående räntesubventionens inverkan på strävandena att förbilliga byggandet. När det gäller egnahemsbyggande innebär räntesubventionen att staten tar en inte oväsentlig del av den överkostnad som uppstår exempelvis vid en överdriven utrymmesstandard. Den låga räntan motverkar också intresset för att göra extra amorteringar på egnahemslånet. Ur den synpunkten är det enligt utskottets mening önskvärt att en övergång prövas till en annan subventionsform, innebärande t. ex. ett årligt löpande bidrag per hus, eller att i varje fall den fortsatta avvecklingen av stödet i första hand sker i form av en minskning av räntesubventionen.»

13) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 12 a) betecknade reservationen nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XIII. bifalla i motionerna I: 534 och II: 663 framställt yrkande beträffande räntesatsen å egnahemslån;»

14) av herrar *Ohlon, Sundelin, Bergh, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp,

fröken *Elmén*, herrar *Wedén*, *Cassel*, *Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka beträffande återbetalning av räntefri stående del av egnahems-lån ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 37, som börjar med »Utskottet får» och slutar med »och II: 285», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet finner liksom motionärerna skäligt att egnahemsägare bör beredas den trygghet som ligger i att han så länge han och hans familj själva bo kvar i det egnahem som de har anskaffat med statliga lån får behålla den räntefria stående delen av egnahemslånet och att denna sålunda icke kan sägas upp annat än vid överlåtelse av fastigheten. Utskottet biträder sålunda det i motionerna I: 220 och II: 285 framställda yrkandet att räntefri stående del av egnahemslån icke skall behöva återbetalas annat än där bostadsstyrelsen prövar skäligt i samband med varaktig överlåtelse av fastigheten.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XIV. beträffande återbetalning av räntefri stående del av egnahemslån med bifall till motionerna I: 220 och II: 285, såvitt de berör denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

15) av herrar *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka beträffande räntesatsen å förbättringslån ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 37, som börjar med »Utöver det» och slutar med »gällande bestämmelser», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utöver det sagda har grunderna för förbättringslånegivningen icke berörts i proposition nr 1. I motionerna I: 534 och II: 663 förordas, att räntan å förbättringslån som utlämnas från och med den 1 oktober 1955 skall utgöra 4 % mot f. n. 3 %. Utskottet, som i det föregående tillstyrkt förslag om höjning av räntan å tertiär- och egnahemslån, biträder ifrågavarande motionsyrkande, dock med den ändringen att räntehöjningen bör ske redan den 1 juli 1955.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XV. bifalla i motionerna I: 534 och II: 663 framställt yrkande beträffande räntesatsen å förbättringslån;»

16) av herrar *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka beträffande familjebostadsbidragets storlek samt förstärkning av bidraget i vissa fall ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 38, som börjar med »Utskottet anser» och slutar med »och II: 663», bort från och med andra meningens ersättas med text av följande lydelse:

»Förenämnda förslag om en höjning av dels familjebostadsbidraget, dels det belopp varmed sagda bidrag i vissa fall kan förstärkas, är betingat av motionärernas av utskottet i det föregående tillstyrkta program för avveckling av de generella subventionerna till nya bostadshus. Även om, i enlighet med utskottets ståndpunkt till de generella subventionerna, anledning saknas att räkna med att mera betydande höjningar å hyror och bostadskostnader kommer att aktualiseras, finner utskottet det riktigt att som motionärerna föreslagit man säkerställer sig mot att en eventuell inträdande höjning skulle gå ut över de familjer man helst vill skydda, nämligen de ekonomiskt svaga barnfamiljerna. Utskottet vill därför tillstyrka yrkandet i motionerna I: 534 och II: 663 att familjebostadsbidraget skall höjas från nuvarande 150 kronor till 170 kronor för varje barn. Vidare tillstyrker utskottet yrkandet i motionerna I: 219 och II: 284, att bottenförstärkningen av familjebostadsbidraget å 210 kronor skall ytterligare förstärkas med 100 kronor för varje barn utöver 2, dock högst för 5 barn utöver 2. Då utskottet tidigare föreslagit att räntehöjningen för tertiär- och egnahemslån samt räntegarantier skall framflyttas från den av motionärerna föreslagna tidpunkten, den 1 oktober 1955, till den 1 juli samma år, föreslår utskottet att den av motionärerna påyrkade höjningen av familjebostadsbidraget respektive förstärkningen av bottenförstärkningen av samma bidrag skall gälla redan från den 1 juli samma år.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XVI. beträffande familjebostadsbidragets storlek samt förstärkning av bidraget i vissa fall med bifall till motionerna I: 534 och II: 663 samt I: 219 och II: 284, såvitt de berör dessa frågor, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

17) av herrar *Ohlon, Sundelin, Bergh, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Cassel, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka beträffande tidpunkten för lägenhets färdigställande som villkor för familjebostadsbidrag ansett att

dels första meningen i det stycke av utskottets yttrande på s. 38, som börjar med »Utskottet anser» och slutar med »och II: 663», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är önskvärt att familjebostadsbidrag skall utgå till alla ur standardsynpunkt godtagbara lägenheter oavsett produktionsåret. Att här dra en godtycklig tidsgräns måste verka stötande ur rättvisesynpunkt. Utskottet föreslår därför med bifall till motionerna I: 219 och II: 284 samt I: 329 och II: 415, att riksdagen måtte besluta att familjebostadsbidrag skall kunna utgå för samtliga ur standardsynpunkt godtagbara lägenheter oavsett produktionsåret.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XVII. beträffande tidpunkten för lägenhets färdigställande som villkor för familjebostadsbidrag med bifall till motionerna I: 219 och II: 284 samt I: 329 och II: 415, samtliga motioner såvitt de berör denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

18) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till de med 2), 5), 7 a), 11 a), 12 a) och 15) betecknade reservationerna utskottets yttrande på s. 40 under rubriken Medelsbehovet för låne- och bidragsverksamheten under budgetåret 1955/56 bort inledas med följande uttalande:

»Utskottets förslag ovan om en snabbare avveckling av de generella subventionerna än Kungl. Maj:t förutsatt medför högst väsentliga besparingar. För tilläggslårens del kan dessa uppskattas till i runt tal 100 milj. kronor och för räntesubventionerna till 25 å 30 milj. kronor. Vidare blir avskrivningsbehovet i fråga om lånefonden för bostadsbyggande ca 100 milj. kronor lägre. Medelsbehovet för budgetåret 1955/56 kommer emellertid icke att påverkas i lika hög grad. Detta beror på att skattebudgeten endast belastas med utgifter i den mån dessa blivit verkställda. Någon minskning av anslaget till tilläggslån uppkommer därför inte. Minskningen av räntesubventionerna slår vidare igenom endast i vad avser tiden efter det räntehöjningen genomfördes och fram till utgången av juni månad i år. I proposition nr 194 har departementschefen räknat med att räntesubventionen, till den del denna avser nämnda tid, skulle dra en kostnad av ca 5 milj. kronor. De av utskottet förordade begränsningarna kan beräknas medföra en minskning av detta belopp till 3 milj. kronor. För budgetåret 1955/56 blir alltså besparingen endast 2 milj. kronor. Slutligen slår utskottets förslag igenom fullt beträffande lånefonden för bostadsbyggandet.

Anslaget till denna fond är i proposition nr 1 upptaget till 490 milj. kronor. Därav kan ca 100 milj. kronor anses belöpa på räntefria stående delar av egnahemslån och å tertiärlån samt övriga lån alltså 390 milj. kronor. På sistnämnda belopp belöper ett avskrivningsbelopp av 97,5 milj. kronor. Utskottets förslag om en höjning av den statliga låneräntan från och med den 1 juli 1955 till 4 % medför enligt vedertagna avskrivningsprinciper att något avskrivningsbehov icke föreligger beträffande topplånen. En besparing på 97,5 milj. kronor uppkommer alltså för 1955/56.»

19) beträffande anslaget till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån

a) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till de med 7 a) och 12 a) betecknade reserva-

tionerna anslaget till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån bör anvisas med 23 milj. kronor och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 40, som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »25 000 000 kronor», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet, som i det föregående avstyrkt förenämnda yrkanden beträffande formen för subventionen men å andra sidan tillstyrkt förslagen om en räntehöjning, förordar under återopande av vad nyss anförts att anslaget till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån uppföres med 23 milj. kronor.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 534 och II: 663 samt II: 665, förstnämnda bägge motioner såvitt de berör detta anslag, till *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån* för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kronor;»

b) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 6) betecknade reservationen anslaget till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån bör anvisas med 44,6 milj. kronor och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 40, som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »25 000 000 kronor», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet, som i det föregående tillstyrkt att tilläggslånet ersättes med ett löpande bidrag samt att anslag till ränteförluster å tertiärlån och räntebärande egnahemslån även skall upptagas på driftbudgeten, förordar att ifrågavarande anslag uppföres med det i motionen II: 665 föreslagna beloppet av 44,6 milj. kronor.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 534 och II: 663 ävensom med bifall till motionen II: 665, förstnämnda bägge motioner såvitt de berör detta anslag, till *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån* för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 44 600 000 kronor;»

20) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 16) betecknade reservationen anslaget till Bostadsrabatter bör anvisas med 99 milj. kronor och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 40, som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »till anslagsberäkning», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet, som i det föregående tillstyrkt sistnämnda yrkanden, godtar motionärernas förslag till anslagsberäkning med den ändring som föranledes av att tidpunkten för höjningen av familjebostadsbidragen av utskottet föreslagits till den 1 juli 1955 i stället för den 1 oktober 1955. Anslaget uppräknas därför till 99 milj. kronor.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXIII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 534 och II: 663, såvitt de berör detta anslag, till *Bostadsrabatter* för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 99 000 000 kronor;»

21) av herrar *Ohlson, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka beträffande anslaget till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 40, som börjar med »Utskottet är» och slutar med »Kungl. Maj:ts förslag», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Fjolårets riksdag beslöt en omläggning av anslaget till bidrag för inrättande av pensionärshem att omfatta dels en bidragsram och dels ett anslag för utbetalningar under budgetåret. Omläggningen var motiverad av en önskan att undvika den tidigare reservationsmedelsanhopningen och åstadkomma en bättre överensstämmelse mellan anslag och faktiska utbetalningar. Förhållandet är detsamma beträffande förevarande anslag. Utskottet anser därför att den av motionärerna föreslagna omläggningen bör företagas.

För nästa budgetår torde bidragsramen i enlighet med bostadsstyrelsens och departementschefens förslag böra fastställas till 31 565 000 kronor. Med hänsyn till förefintlig reservation och den för innevarande budgetår beräknade medelförbrukningen kan anslagsbehovet för nästa budgetår uppskattas till 3 400 000 kronor. Utskottet tillstyrker således bifall till motionen II: 416.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXIV. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 416

a) till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 400 000 kronor;

b) medgiva, att under budgetåret 1955/56 beslut om bidrag, varom nu är fråga, må meddelas intill ett belopp av 31 565 000 kronor;»

22) beträffande ramen för preliminära beslut angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande,

a) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 3 a) betecknade reservationen det stycke i utskottets yttrande på s. 41, som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »förevarande motionsyrkanden», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet har i det föregående utgått från att ett större antal bostäder skall komma till uppförande än Kungl. Maj:t förutsatt men har å andra sidan räknat med lägre produktionskostnader. Någon anledning att på grund härav föreslå andra låneramar än Kungl. Maj:t föreligger därför icke. Utskottet avstyrker alltså förevarande motionsyrkanden.»

b) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till de med 3 b) och 6) betecknade reservationerna

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 41, som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »förevarande motionsyrkanden», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet, som i det föregående godtagit det i motionerna I: 329 och II: 415 framställda yrkandet beträffande bostadsbyggandets omfattning under nästa budgetår samt förordat att tilläggslånet skall ersättas med ett löpande bidrag, tillstyrker förslaget i nämnda motioner om att ramen för preliminära beslut angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, fastställas till 840 000 000 kronor. Utskottet kan sålunda icke biträda Kungl. Maj:ts förslag i berörda hänseenden eller yrkandena i motionerna I: 222 och II: 287.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXVIII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 222 och II: 287 ävensom med bifall till motionerna I: 329 och II: 415, samtliga motioner såvitt de berör denna fråga, medgiva, att under budgetåret 1955/56 preliminära beslut angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, må meddelas intill ett belopp av 840 000 000 kronor;»

23) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén*,

Gustafsson i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till de med 3 b) och 6) betecknade reservationerna anslaget till Lånefonden för bostadsbyggande bör anvisas med 750 000 000 kronor och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 41, som börjar med »Under hänvisning» och slutar med »motionärernas förslag», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Under hänvisning till utskottets ställningstagande i det föregående till frågan om bostadsbyggandets omfattning och subventionsformen förordar utskottet att ifrågavarande anslag anvisas på sätt i motionerna I: 329 och II: 415 föreslagits, varför utskottet avstyrker Kungl. Maj:ts förslag i berörda hänseende.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXIX. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 222 och II: 287 ävensom med bifall till motionerna I: 329 och II: 415, samtliga motioner såvitt de berör detta anslag, till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1955/56 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 750 000 000 kronor;»

24) av herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén*, *Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 22 b) betecknade reservationen någon ram för preliminära beslut angående lån, som skall utgå från anslaget till tilläggs-lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, icke bör fastställas och att därför nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXXI. med bifall till motionerna I: 329 och II: 415 ävensom med avslag å motionerna I: 222 och II: 287, samtliga motioner såvitt de berör denna fråga, besluta avslå Kungl. Maj:ts förslag om medgivande till preliminära beslut angående lån, som skall utgå från anslaget till tilläggs-lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;»

25) av herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén*, *Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 23) betecknade reservationen anslag till tilläggs-lån ej bör anvisas och att därför nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXXII. med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 222 och II: 287 ävensom med bifall till motionerna I: 329 och II: 415, samtliga motioner såvitt de berör detta anslag, besluta, att anslag till Tilläggs-lån till viss bostads-

byggnadsverksamhet icke skall för budgetåret 1955/56 anvisas;»

26) beträffade avskrivning av nya kapitalinvesteringar m. m.

a) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till de med 8), 13) och 15) betecknade reservationerna avskrivningsanslaget till Lånefonden för bostadsbyggande bör anvisas med 25 milj. kronor och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 42, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »228 500 000 kronor», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet har i det föregående förklarat sig icke kunna biträda ändringsyrkandena beträffande formen för subvention. Däremot har utskottet biträtt förslaget om en räntehöjning. Under återopande av vad utskottet tidigare anfört föreslår utskottet, att avskrivningsanslaget till lånefonden för bostadsbyggande upptages med 25 milj. kronor. Vad egnahemssubventionerna angår vill utskottet dock i likhet med departementschefen betona, att dessa egentligen bör avskrivas med 100 %. Den av departementschefen föreslagna avskrivningen å 25 % är följaktligen för låg. Emellertid har departementschefen beaktat detta. En ytterligare avskrivning med 17,5 milj. kronor kommer att ske budgetåret 1955/56, och det är vidare meningen att man under kommande år skall korrigera de tidigare företagna, för låga avskrivningarna. Med hänsyn härtill finner utskottet icke anledning att här göra annat uttalande än att framföra ett önskemål om att egnahemssubventionerna i fortsättningen kommer att redovisas för sig och icke tillsammans med de räntebärande lånen. I övrigt har utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag till avskrivning av ifrågavarande kapitalinvesteringar.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXXVI. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 534 och II: 663 samt I: 329 och II: 415, samtliga molioner såvitt de berör detta anslag, till avskrivning av nya kapitalinvesteringar i *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor;»

b) av herrar *Ohlön, Sundelin, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 6) betecknade reservationen avskrivningsanslaget till lånefonden för bostadsbyggande bör anvisas med 100 milj. kronor och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 42, som börjar med »Utskot-

tet har» och slutar med »228 500 000 kronor», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet har i det föregående tillstyrkt förslaget i motionerna I: 329 och II: 415 att tilläggslånet skall ersättas med löpande bidrag. Anslag till fonden för låneunderstöd blir därigenom onödigt, och därmed förlorar frågan om avskrivning av detta anslag sin aktualitet. Utskottet delar även motionärernas uppfattning att anslag för täckande av ränteförluster på tertiär- och egnahemslån bör upptagas på driftbudgeten och att därigenom avskrivning av anslag till räntebärande egnahemslån och tertiärlån icke behöver ifrågakomma i fortsättningen. Beträffande den del av Lånefonden för bostadsbyggande, som beräknas utgå till räntefria stående delar av egnahemslån, är förhållandet annorlunda. Utskottet har i det föregående tillstyrkt att kapitalsubventionerna till egnahem inte skall kunna återkrävas annat än i samband med överlåtelse av fastigheterna. Även om en sådan kapitalsubvention mycket väl kan avskrivas i etapper efter en viss plan, kan i ett läge som det nuvarande, då viss överbalansering av budgeten torde kunna försvaras, skäl anföras för total avskrivning. Utskottet anser att en fullständig avskrivning av den del av anslaget som beräknas utgå till räntefria stående delar av egnahemslån bör ske under nästa budgetår, för vilket ändamål erfordras ett anslag av 100 milj. kronor. Beträffande avskrivningar yrkar alltså utskottet med bifall till motionerna I: 329 och II: 415 såvitt de berör dessa frågor att avskrivningsanslaget till lånefonden för bostadsbyggande skall uppföras med 100 000 000 kronor samt att anslaget till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster skall upptagas med 1 000 000 kronor.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXXVI. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 534 och II: 663 ävensom med bifall till motionerna I: 329 och II: 415, samtliga motioner såvitt de berör detta anslag, till avskrivning av nya kapitalinvesteringar i *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor;»

27) av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson, fröken Elmén, herrar Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till den med 26 b) betecknade reservationen anslaget till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster bör anvisas med en miljon kronor och att därför nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXXVII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 329 och II: 415, såvitt de berör detta anslag, till *Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster* för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 1 000 000 kronor;»

28) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka beträffande översyn av bostadsstyrelsens organisation ansett att

dels de tre första meningarna av det stycke i utskottets yttrande, som på s. 42 börjar med »Utskottet har» och på s. 43 slutar med »förevarande motionsyrkanden», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet har i det föregående givit sin uppfattning till kända beträffande kreditgarantiutredningen. Det skulle enligt utskottets mening i och för sig ha varit av värde att ha fått taga del av denna utrednings resultat, innan frågan om en utredning rörande bostadsstyrelsens personalorganisation avgjorts. Emellertid anser utskottet, att sistnämnda fråga icke längre kan skjutas på framtiden. Utskottet biträder därför motionärernas förslag om en hemställan till Kungl. Maj:t att utredning rörande bostadsstyrelsens personalorganisation snarast igångsättes.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXXVIII. beträffande översyn av bostadsstyrelsens organisation med bifall till motionerna I: 219 och II: 284, såvitt de berör denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet anfört;»

29) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att avlöningsanslaget till bostadsstyrelsen bör anvisas med 3 471 400 kronor och att därför

dels de fyra sista meningarna av det stycke i utskottets yttrande, som på s. 42 börjar med »Utskottet har» och på s. 43 slutar med »förevarande motionsyrkanden», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Såsom framhållits i förenämnda motioner har under senare år en decentralisering av vissa av bostadsstyrelsens arbetsuppgifter ägt rum. På grund härav har även skett en ökning av anslagen till länsbostadsnämnderna. Någon motsvarande minskning av anslagen till bostadsstyrelsen har icke företagits. Enligt utskottets mening är det ytterst angeläget att kostnaderna för bostadsadministrationen icke stiger. Utskottet finner motionärernas förslag om en minskning av avlöningsanslaget till bostadsstyrelsen väl motiverat och tillstyrker detsamma.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXXX. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 219 och II: 284, såvitt de berör denna fråga, fastställa följande avlöningsstat för bostadsstyrelsen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1955/56:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslags-</i>	
<i>vis</i>	690 700

2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	73 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ...	2 252 600
4. Ersättningar till experter och sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	15 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	440 100
<u>Summa kronor 3 471 400;»</u>	

30) av herrar *Bergh, Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att avlöningsanslaget till länsbostadsnämnderna bör anvisas med det av Kungl. Maj:t äskade beloppet av 2 855 000 kronor och att därför

dels utskottets yttrande på s. 43 från och med det stycke, som börjar med »Under intryck», till och med det stycke, som slutar med »2 905 000 kronor», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Under intryck härav har utskottet funnit det ytterst tveksamt, huruvida den av Kungl. Maj:t förordade personalförstärkningen är tillräcklig för att nämnderna skall kunna tillfredsställande fullgöra sina uppgifter. I avvaktan på ytterligare erfarenheter av arbetsbördan synes det dock icke böra komma i fråga att nu inrätta ytterligare tjänster eller att förordna någon uppräknig av avlöningsanslaget under icke-ordinarieposten. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att all sådan förenkling vid behandling av ansökningar av lån vidtages som är möjlig utan att därigenom syftet med långivningen ur det allmännas synpunkt åsidosättes.

Med hänvisning till det anförda och då utskottet icke heller i övrigt funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag beträffande nämndernas avlöningsanslag, förordar utskottet att detta anslag uppföres med 2 855 000 kronor.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXXXII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag fastställa följande avlöningsstat för länsbostadsnämnderna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	52 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	75 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	2 134 200
4. Ersättningar till experter och sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	280 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	313 800
<u>Summa kronor 2 855 000;»</u>	

31) av herrar *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att under förutsättning av bifall till de med 29) och 30) betecknade reservationerna nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»XXXXIII. beträffande medelsbehovet för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 219 och II: 284, såvitt de berör ifrågavarande anslag, för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa

a) till *Bostadsstyrelsen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 3 471 400 kronor;

b) till *Bostadsstyrelsen: Omkostnader* ett förslagsanslag av 555 000 kronor;

c) till *Länsbostadsnämnderna: Avlöningar* ett förslagsanslag av 2 855 000 kronor;

d) till *Länsbostadsnämnderna: Omkostnader* ett förslagsanslag av 677 000 kronor;»

Bilaga 1

Till Riksdagens statsutskott

Genom remiss den 11 februari 1955 har Kungl. Maj:t anbefallt bostadsstyrelsen att till statsutskottet avgiva yttrande över de inom riksdagen väckta och till utskottet hänvisade likalydande motionerna I: 220 och II: 285 om ändrade bestämmelser rörande statliga egnahemslån m. m. och I: 329 och II: 415 angående den statliga bostadspolitiken. Yttrandet skulle begränsas till att gälla frågan om åtgärder för rationalisering och förbilligande av bostadsbyggandet.

Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Rationaliseringssträvanden i samband med den statliga långivningen

Frågan om rationalisering som ett medel att åstadkomma lägre byggnadskostnader har fått ökad aktualitet i samma mån som staten i mera betydande omfattning har medverkat vid finansieringen av bostadsbyggandet, och detta gäller särskilt de senaste åren, då statens åtaganden på detta område har varit större än tidigare. Bostadsstyrelsen vill inledningsvis lämna en kort redogörelse för de åtgärder som styrelsen, och tidigare statens byggnadslånebyrå, har vidtagit för att stimulera och påskynda rationaliseringen.

Redan 1942 knöts till byggnadslånebyrån en teknisk avdelning med huvuduppgift att verka för att de under då rådande krisförhållanden knappa materialresurserna utnyttjades på ett effektivt sätt. Avdelningens arbete inriktades på att med minsta möjliga material åstadkomma så många bostäder som möjligt. Där ersättningsmaterial måste tillgripas, borde dessa inbyggas på sådant sätt, att de framdeles lätt kunde utbytas.

I det gransknings- och rådgivningsarbete som på så sätt kom i gång i anslutning till långivningen sökte man komma till rätta med en del konservativa uppfattningar i fråga om materialval och konstruktionssätt. Allt eftersom rekommenderade åtgärder gav resultat kunde man märka en bättre anpassning i byggandet i allmänhet av det tekniska utförandet till marknadens prisförskjutningar olika materialslag emellan. Åtgången av byggnadsjärn minskade kraftigt (med ca 25 %), främst genom att de traditionella, järnkrävande bjälklagstyperna ersattes med andra konstruktioner, som dessutom var billigare och gav större möjligheter till en rationell utformning av husets hela väggssystem. Husens värmeekonomi förbättrades avsevärt genom att kraven på värmeisolering av ytterväggar och bjälklag skärptes. De yttre omständigheternas tryck och villkoren i samband med den statliga långivningen samverkade till uppkomsten efter hand av ett ökat intresse för den tekniska rationaliseringen, vilket visade sig i en rad insatser på olika håll.

Efter en tid av relativt konstant prisnivå i mitten av 1940-talet började byggnadskostnaderna åter stiga. Framför allt var det träpriserna som visade en uppåtgående tendens. Detta jämte önskemålet att öka trävaruexporten ställde särskilda krav på åtgärder för att minska virkesåtgången i husbyggnader. Byggnadslånebyrån bedrev under denna tid en omfattande kampanj för träbesparing. Väggar med grövre plankstomme än 2"

förbjöds i samband med långivningen, och panelerna fick inte vara tjockare än $\frac{3}{4}$ " . Utformningen av väggar, bjälklag och takkonstruktioner omprövades i syfte att minska åtgången av trä, och för de byggande framhölls betydelsen av att hushålla med virke på arbetsplatsen.

År 1947 påbörjade byggnadslånebyrån en experiment- och konstruktionsverksamhet för att, som ett komplement till de monteringsfärdiga trähusen, få fram ett lämpligt system för hantverksmässigt småhusbyggande. Arbetet pågick, då byrån ombildades till den nuvarande bostadsstyrelsen, och det slutfördes senare av styrelsen. Byggsystemet, som har benämnts bostadsstyrelsens regelhus, utmärkes av en långt driven ekonomisering med material, främst virke. I detta avseende och även med hänsyn till kostnaderna tål det mycket väl en jämförelse med de i Norge av Selvaag senare lanserade konstruktionerna. Lika viktigt är att systemet har genomarbetats också med tanke på att det skall vara lätt att bygga. Det har ofta anmälts ett behov av bruksanvisningar för byggande med lösvirke, sådana som finns för de monteringsfärdiga husen, och den som bygger ett regelhus kan numera få detta behov tillgodosett.

Genom sådana insatser har först byggnadslånebyrån och efter den bostadsstyrelsen bidragit till den utveckling mot rationella konstruktioner — och därmed följande ändrade metoder för värmeisolering — som har ägt rum sedan början av 1940-talet. För att få en uppfattning av storleken av de besparingar, som för småhusens del har vunnits, har följande beräkningar utförts på två olika hustyper.

Det ena huset, som kan anses representera den kanske bästa typen från början av 1940-talet, är HSB:s typ 3A Öregrund, ett enplanshus om 3 rum och kök och 63 m² lägenhetsyta. Huset har använts vid de indexberäkningar av byggnadskostnaden på landsbygden, som socialstyrelsen och senare bostadsstyrelsen utförde för åren 1939—1949. Det andra huset, som kan anses typiskt för nuvarande tidsperiod, är det mest efterfrågade av de hus, som ingår i bostadsstyrelsens serie typhusritningar (typhus nr 167), ett $1\frac{1}{2}$ -planshus om 5 rum och kök och 109 m² lägenhetsyta.

Husen tänkes bli uppförda med nu tillämpade konstruktioner, vid nuvarande prisläge och med överbyggnad inklusive källarbjälklag i träkonstruktion. Beräkningarna avser att utvärdera, hur mycket dyrare husen skulle bli, om de i stället skulle utföras med de konstruktioner, som var typiska i början av 1940-talet.

Beräkningarna synes visa, att vid ett träpris av 6 kronor för kubikfot enbart genom ökad träåtgång i väggar, bjälklag och tak enplanshuset skulle ha fördyrats med 2 800 kronor och $1\frac{1}{2}$ -planshuset med 3 700 kronor. Därvid har träbesparingen i källaren på grundmurar m. m. ej medräknats. Skulle den produktionskostnad, som kan godtagas, antagas öka med motsvarande belopp, skulle årskostnaden ha ökat med respektive 106 och 140 kronor.

Uppskattas produktionskostnaden för enplanshuset till 37 000 och för $1\frac{1}{2}$ -planshuset till 48 000 kronor (i vardera uppskattningen ingår tomtkostnad med 3 000 kronor), blir den årliga kapitalkostnaden (vid nuvarande finansieringsvillkor) respektive 940 och 1 360 kronor, och man kan framräkna en besparing i byggnadskostnad för vardera huset på 8 % och i årlig kapitalkostnad på respektive 10 och 9 %.

Vidare synes beräkningarna visa, att genom den sämre värmeisolering av ytterväggar och vinds- och källarbjälklag, som då förekom, den årliga bränslekostnaden vid ett kokspris på 7 kronor för hektoliter skulle ha ökat

med respektive 130 och 145 kronor. En sådan ökning i årlig kostnad motsvarar en ökning i produktionskostnaden med respektive 3 400 och 3 800 kronor.

Värdet av besparingarna skulle sålunda kunna uppskattas till (2 800 + 3 400) 6 200 kronor för enplanshuset av äldre modell och (3 700 + 3 800) 7 500 kronor för 1½-planshuset av nuvarande typ. Räknat på en tänkt produktionskostnad för de två husen av respektive (37 000 + 6 200) 43 200 och (48 000 + 7 500) 55 500 kronor, skulle besparingen för vardera huset uppgå till ca 14 %.

Åtskilliga andra faktorer skulle behöva beräknas, om jämförelsen skall bli korrekt, främst merkostnaden för det värmeisoleringsmaterial, som blir erforderligt med de nya konstruktionerna. Denna merkostnad kan emellertid förutsättas mer än väl bli uppvägd av ej medräknade besparingar på andra delar av byggnaden. Bland dessa besparingar må nämnas, att exempelvis skåp och dörrar nu göres mindre träkrävande och mer underhållsfria och grundmurarna billigare trots bättre värmeisolering samt att arbetskostnaden har minskat något.

Jämsides med arbetet för den byggnadstekniska rationaliseringen har stora ansträngningar lagts ned på att få fram bättre och mera ekonomiska hustyper. Det är inte möjligt att i siffror ge något mått på den kostnads-mässiga betydelsen av utvecklingen på detta område, men troligen har den varit ännu större än de rent byggnadstekniska förändringarna. Den för framåtskridandet mest avgörande faktorn har varit de långivande organens ritningsgranskning och den därmed förbundna rådgivningen i planlösningsfrågor. Bostadsstyrelsen har även under en följd av år arbetat typritningar för småhus. Det har huvudsakligen gällt allmängiltiga hustyper framkomna mot bakgrunderna av erfarenheter från långivningen. Såväl huvudritningar som arbets- och detaljritningar m. m. tillhandahålles allmänheten för ett billigt pris. Hittills har styrelsen utlämnat ca 4 000 ritningssatser, och troligen har ännu flera hus byggts efter dessa ritningar. Syftet med typritningsverksamheten är tvåfaldigt, nämligen att hjälpa dem som eljest skulle ha svårt att få tag på lämpliga förebilder samt att i lättfattlig form illustrera en del grundläggande och viktiga planlösningsprinciper. De nuvarande katalogerna från tillverkare av monteringsfärdiga hus ger belägg för att dessa principer har vunnit beaktande.

För att öka produktiviteten i flerfamiljshusbyggandet har statsmakterna sökt främja mekaniseringen på arbetsplatserna. På initiativ av bostadsstyrelsen inrättades år 1952 en statlig lånefond för anskaffning av byggnadsmaskiner. Från fonden har hittills utlämnats lån till ca 90 kranar, 30 materialhissar och 50 betongstationer. Särskilt i fråga om de dyraste maskinerna, nämligen kranarna, har dessa lånemöjligheter haft stor betydelse. Verksamheten torde också som en stimulerande faktor indirekt ha påverkat den omfattande mekanisering som under de senaste åren har ägt rum utan statligt stöd.

Eftersom byggandet av experimenthus är ett nödvändigt led i strävandena att få nya konstruktionsidéer omsatta i allmän praktisk tillämpning, har bostadsstyrelsen ansett det vara angeläget att stödja också denna verksamhet. Styrelsen har i stor utsträckning uppmuntrat sådana prov genom att belåna husen i vanlig ordning, även om vissa risker för ett tekniskt misslyckande har förelegat. Under tidigare år, när också småhusen inrym-

des under byggnadsregleringen, utverkade styrelsen lättnader för experimentverksamheten i form av en särskild provhuskvot. Sedan 1948 har drygt tvåhundra provhus — framför allt småhus — byggts med i många fall gott resultat. Tyvärr har styrelsen icke resurser att analysera och för praktisk användning bearbeta det värdefulla material som finns tillgängligt i provhusen.

Om nya idéer skall komma till praktisk användning, måste de bekantgöras. Bostadsstyrelsen har efter förmåga sökt medverka till detta. De viktigaste resultaten av byggnadslånebyråns och styrelsens här ovan redovisade arbeten har publicerats i broschyrer, som har tillhandahållits allmänheten. Ett par filmer, avseende rationella byggmetoder, har inspelats genom styrelsens försorg och visats på en stor mängd platser. Genom artiklar i pressen och framträdanden i radio har tjänstemän hos styrelsen och länsbostadsnämnderna riktat sig till en större publik, och i umgänget med kommuner och lånsökande har oupphörligt framförts byggnadsekonomiska synpunkter. Styrelsen är likväl medveten om att det som har gjorts endast i begränsad utsträckning fyller det mycket stora behov av objektiv upplysning och vägledning, som f. n. gör sig påmint inom detta område.

För att i lämpliga former nå kontakt med dem som direkt påverkar småhusbyggandet och dess ekonomi har bostadsstyrelsen tillsammans med Kommunskolan sedan i höstas anordnat en rad kurser om vardera fem dagar. Vid dessa kurser, som beivrats av kommunala förtroendemän, kommunaltekniker och småbyggmästare, framföres i grupparbetets form aktuella synpunkter rörande stadsplanernas och hustypernas ekonomi, den konstruktiva utformningen, byggnadsföretagets organisation och arbetet på byggnadsplatsen. Kurserna avser alltså ämnesområden, som tidigare blott sällan har behandlats i populär form, och man kan hoppas, att den direkta kontakten med nyckelmän inom småhusbyggandet skall ge ett gott resultat. Styrelsen avser att efter hand få fram ett så fylligt undervisningsmaterial som möjligt för kurserna, ävensom att bibehålla en fortlöpande kontakt med de tidigare deltagarna för att genom dem kunna nå ut med de nyheter, som undan för undan framkommer.

De offentligt redovisade experimenthusen

Under de senaste åren har åtskilliga experimenthus presenterats för offentligheten. Det har framför allt rört sig om småhus. En del av dessa hus har snart råkat i glömska, andra förekommer alltjämt i debatten, och några få har förts vidare till produktion i industriell skala. De sistnämnda säljes och uppföres till kostnader, som ganska väl ansluter sig till den kostnadsnivå på vilken egnahemslångivningen f. n. är baserad. Eftersom det i båda motionerna förutsattes, att det inom experimentverksamheten har kommit fram nya bostadstyper, som visar, att det går att med bibehållen standard bygga avsevärt billigare än hittills, kan det vara anledning att något beröra ett par av dessa hus.

Enligt motionen II: 285 skulle det kunna anses bevisat, att småhusbyggandet kan förbilligas med ca 20 %, om erfarenheterna från den hittills genomförda experimentverksamheten omsättes i praktisk tillämpning. Motionärerna torde stödja sitt uttalande på framför allt de provhusbyggen som AB Bostadsforskning sommaren 1954 påbörjade i Långbrodal inom

Stockholms stad. I samband med en pressvisning i höstas framlade bolaget en promemoria med preliminära uppgifter om dessa byggen men har sedan, i avvaktan på att studierna skall hinna avslutas, icke offentliggjort något ytterligare material.

I promemorian redovisas först en teoretisk studie av ett »modifierat Selvaaghus» i två våningar jämte källare. Huset innehåller två lägenheter om vardera tre rum och kök. Bostadsytan är 78 m² och biutrymmesytan (i källaren) 39 m² per lägenhet. Huset saknar vind. Byggnadskostnaden har beräknats till 31 000 kronor, varvid förutsatts att huset skulle uppföras på entreprenad med avtalsenliga löner i ortsgrupp III. Som jämförelseobjekt tjänar i promemorian ett svenskt egnahem i ett plan med samma lägenhetsyta och rumsantal som det föregående men med både källare och vind. Kostnaden för ett sådant hus uppges till 43 000—45 000 kronor, beräknad efter samma grunder som för det modifierade Selvaaghuset. Det framhålls, att de verkliga byggnadskostnaderna kan variera starkt beroende på en rad yttre faktorer. Den beräknade kostnadsskillnaden förklaras med att sistnämnda hus blir 5 000—7 000 kronor billigare genom att två lägenheter har sammanbyggts och biutrymmena har minskats. Resten av skillnaden uppges bero på ekonomiskt valda detaljlösningar i varje punkt samt enklare standard i den undersökta norska hustypen.

Kostnadsjämförelsen syftar bl. a. till att belysa själva hustypens betydelse i sammanhanget. Det bör dock framhållas, att man här har råkat jämföra den undersökta hustypen, mot vars planlösning och allmänna uppläggning det kan hysas allvarliga betänkligheter ur boendesynpunkt, med ett i fråga om volymekonomien uppenbart oförmånligt enfamiljshus.

Provhusprogrammet, som avser att få de teoretiska beräkningarna och slutsatserna verifierade, omfattar dels det modifierade Selvaaghuset, ehuru med någon jämkning i planlösningen och en till svenska förhållanden anpassad utrustningsstandard, dels ock tre källarlösa enfamiljshus om vardera tre rum och kök, med biutrymmen i markplanet och utformade såsom kedjehus. De senare husen har ett bostadsvärde, som väl ansluter sig till svenska förhållanden. Samtliga hustyper är omsorgsfullt genomarbetade ur konstruktiv synpunkt och i huvudsak baserade på allmänt kända men rationella och prisbilliga detaljlösningar. För Selvaaghuset redovisas en sammanställning av de bokförda byggnadskostnaderna, som slutar på 37 425 kronor. Huset är emellertid uppfört i ortsgrupp V, och summan är därför inte direkt jämförbar med de ovan omnämnda kostnadsuppgifterna, vilka hänför sig till ortsgrupp III. Ett provhusbygge påverkas för övrigt av så många speciella omständigheter, vilket i fortsättningen skall något beröras, att man icke utan föregående analys och bearbetning av siffermaterialet bör dra några slutsatser om vilka kostnadsbesparingar som kan erhållas, då idéerna framdeles omsättes i ett reguljärt byggande. En redogörelse för de resultat som denna bearbetning kan ge har utlovats av bolaget.

Det av statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader utformade »Linerhuset» är också ett källarlöst hus med tre rum och kök samt biutrymmen i markplanet. Huset har presenterats i forskningsanstaltens meddelande nr 34. Konstruktivt sett är det ett regelhus, lagt direkt på marken med en betongplatta som underlag, och det ansluter sig alltså till de byggsystem, som har börjat användas under de senare åren. Uppvärmningen med varmluft från en oljeeldad kamin innebär en nyhet, om vars lämplig-

het ur funktionssynpunkt det icke f. n. går att dra några slutsatser. Allt varmvatten måste emellertid värmas på elektrisk väg, varför besparingen i produktionskostnaden i denna del har vunnits på bekostnad av en ökning av de årliga driftkostnaderna. Huset har fått stor publicitet och blivit mycket efterfrågat av blivande egnahemsbyggare, vilket framför allt torde bero på att kostnaden har uppgivits till endast 25 000 kronor. Av forskningsanstaltens meddelande framgår dock att ersättning för dagtid samt kostnader för byggnadsadministration icke har inräknats i detta belopp. En genomgång av kostnadsspecifikationen visar, att även en del andra poster av omkostnadsnatur har utelämnats, och allt detta tillsammans gör, att de verkliga kostnaderna för provhuset torde ha uppgått till över 30 000 kronor. Kostnadsmaterialet har icke analyserats och bearbetats av forskningsanstalten, varför det är omöjligt att dra slutsatser av detsamma. Rörande ett liknande provhusbygge i Strömsund i Jämtland har för bostadsstyrelsen nyligen uppgivits en bokförd kostnad av ca 36 700 kronor. Detta hus har på grund av sitt läge givits en bättre värmeisolering än förebilden i Skåne.

Flertalet av de experimenthus som har byggts, såväl de vilka har blivit offentligt redovisade som de många övriga, avser inte några för hela landet genomgripande nya byggsystem, utan tjänar vanligtvis syftet att få en eller flera planlösnings- eller konstruktionsprinciper pröva ur funktionssynpunkt och ekonomisk synpunkt. Provhusbyggandet inrymmer en del kostnadsfördyrande faktorer, liksom alltid när det är fråga om nyheter, vilka ännu ej hunnit inövas. Å andra sidan betyder det noggrannare, i många fall synnerligen omsorgsfulla, förarbetet, att organisationen på byggnadsplatsen fungerar bättre än vad som i allmänhet är fallet. För att få en någorlunda tillförlitlig uppfattning om försökens ekonomiska värde måste man ta hänsyn till dessa speciella omständigheter, vilket endast kan ske genom en efterföljande bearbetning av materialet. Dessutom är det nödvändigt att samlade erfarenheter rörande det färdiga huset, ty en besparing på byggnadskostnadssidan kan måhända leda till sådan ökning av driftkostnaderna, att årskostnaderna för huset, vilka är den väsentliga faktorn i sammanhanget, blir högre.

Det bör emellertid framhållas, att provhusen såsom en nödvändig länk i utvecklingskedjan har en stor uppgift att fylla. Många av de idéer som hittills har prövats är uppenbarligen värdefulla och ägnade att påverka kostnadsutvecklingen i rätt riktning. Den publicitet som har rått kring provhusbyggena har visserligen inte alltid varit saklig, men den har haft det goda med sig, att det har kommit i gång en livlig debatt kring rationaliseringsfrågan. Bostadsstyrelsen har med tillfredsställelse kunnat konstatera, att intresset för denna fråga är i stark tillväxt hos såväl kommuner som enskilda. På många håll i landet pågår numera praktiska försök, som syftar till att möjliggöra ett rationellare bostadsbyggande.

Rationaliseringens ekonomiska betydelse under de senaste åren

Hösten 1951 antog riksdagen preliminärt och våren 1953 i mera utförligt skick ett program för de närmaste årens bostadsbyggande. Ett huvudtema i detta program var, att de provisoriska subventionerna skulle kunna successivt avvecklas och ändå hyresnivån bevaras i stort sett oförändrad med hjälp av en fortskridande rationalisering. För den korta tid som nu

har hunnit förflyta är det icke möjligt att direkt mäta rationaliseringens kostnadsmässiga inverkan. En viss vägledning för frågans bedömning kan dock erhållas, om man utgår från följande fakta.

Byggnadskostnadsindex uppnådde på våren 1952 ett maximivärde av 141 enheter (den 1 januari 1950 = 100). Det sjönk sedan till 136 enheter sommaren 1953 och till 134 enheter sommaren 1954, alltså med totalt 5 % i förhållande till maximivärdet. Under den senaste tiden har index ånyo visat en svag tendens till stegring. Dessa siffror ger emellertid inte ett riktigt mått på konstnadsnivån för de efter hand färdigställda husen. För varje hus omfattar byggnadstiden en viss bestämd period, och man måste räkna med att en rörlig kostnadsnivå inverkar i motsvarande grad ojämnt på de olika skedena i husets tillblivelse. Det är alltså först under den senaste tiden som den av det lägre indextalet markerade kostnadsnivån kan beräknas ha slagit igenom i de färdiga husen.

Under den period av ungefär tre år, varom här är fråga, har subventionen utgått med ett belopp motsvarande ett årligt bidrag om 4 kr/m² lägenhetsyta för de flerfamiljshus som blev färdiga 1952—53 samt 3 kr/m² för hus färdigställda 1954. I fråga om hyressättningen i de under senare år byggda husen är först att konstatera, att det från 1949/50 till den 1 juli 1952 ägde rum en hyresstegring med något mera än 20 %. För att rätt bedöma innebörden av detta måste man ta hänsyn till att driftkostnaderna ökade med ungefär 14 %. Återstoden, ca 7 %, förklaras till betydande del av den fortsatta standardhöjning som, både stadsplanemässig och beträffande husen, försiggick även under dessa år. Men likväl fanns det en mindre rest icke kompenserad kapitalkostnadsstegring. Från den 1 juli 1952 till den 1 juli 1954, vilket är den senaste tidpunkt för vilken uppgifter är tillgängliga, har, enligt sammanställningar som gjorts inom bostadsstyrelsen, hyrorna i de hus som blivit färdiga under perioden hållit sig praktiskt taget konstanta vid den nivå som stabiliserades 1952. Så till vida har alltså det av riksdagen antagna programmet realiserats, och så långt nu kan bedömas torde den från 1 januari 1954 genomförda minskningen av subventionen inte ha lett till någon ökning av hyrorna.

Att bestämt avgöra i vad mån detta är ett resultat av att en avsedd rationalisering har hunnit bli effektiv är, med hänsyn till den korta tidsperioden, omöjligt. Det kan dock hänvisas till att vissa fördyrande tendenser har gjort sig gällande. Löneglidningar har förekommit, och byggnadstiderna har visat benägenhet att förlängas. Den under hela efterkrigstiden pågående standardhöjningen i fråga om bl. a. köksutrustning, golvbeläggning, fasadbeklädnad, tvättstugor och hobbylokaler samt även i fråga om den miljömässiga utformningen har fortsatt i ganska betydande grad. Jämföres alla dessa omständigheter — sänkningen av subventionen, eftersläpningen i fråga om effekten av ett sänkt byggnadskostnadsindex, de kostnadsuppdragande faktorerna samt framför allt den fortsatta standardhöjningen — med hyrornas jämna nivå, synes detta tyda på att en rationalisering, som i stort sett uppväger dessa omständigheters effekt, har ägt rum, ehuru det icke är möjligt att kvantitativt precisera densamma. Det sagda visar också, att rationaliseringsåtgärderna först så småningom inverkar på kostnaderna och att möjligheterna att avläsa deras betydelse kommer senare.

Erfarenheterna från denna korta period tycks ge förhoppningar om att det beslutade programmet för subventionernas avveckling skall kunna full-

följas, såvida det icke uppstår märkbara förskjutningar i det allmänna prisläget. Så långt bostadsstyrelsen kan bedöma frågan kommer i varje fall den vid senaste årsskifte genomförda ytterligare subventionssänkningen icke att behöva resultera i högre bostadskostnader.

Beträffande enfamiljs- och tvåfamiljshusen är det av naturliga skäl icke möjligt att föra ett liknande resonemang. Icke heller ger ett studium av de redovisade byggnadskostnaderna någon nämnvärd vägledning för bedömningen av den fråga som här behandlas, ty lokala förhållanden, tillfälliga omständigheter och ett oklart redovisningssystem sätter här mycket kraftiga spår i kostnadsuppgifterna. Trots detta finns det anledning att framhålla, huru som byggnadskostnaderna varierar mycket starkt även mellan hus av till synes samma storlek och beskaffenhet. Förhållandet belyses av bifogade diagram,¹ som bygger på av sökandena i ansökningshandlingarna uppgivna, slutliga kostnader. Materialet omfattar inalles 177 enfamiljshus av i stort sett enahanda typ och storlek. Husen har färdigställts under perioden 1 oktober 1952—1 juli 1954, vilket innebär, att de i något olika grad har påverkats av byggnadskostnadernas allmänna fluktuationer. De redovisade kostnaderna varierar mellan 34 000 och 66 000 kronor i ytterlighetsfallen, men även den kompaktare delen av diagrammen visar stor spridning. Även om man beaktar sådana tungt vägande omständigheter som att egnahemsbyggarna bokför sina kostnader enligt växlande principer, att utrustningsstandarden företer olikheter, att ortsvariationerna i fråga om markbeskaffenhet, klimat, materialkostnader och arbetslöner kan vara betydande samt att hustypen och dess byggnadstekniska kvalitet kan variera något, kan man nog, med stöd av dessa och liknande kostnadsuppgifter samt andra erfarenheter, dra den slutsatsen, att rationaliseringsgraden i fråga om småhusbyggandet är mycket ojämn.

Detta beror delvis på att många egnahemsbyggare, och även deras rådgivare, har en traditionsbunden inställning i fråga om formgivning och konstruktionsval, medan andra har haft lättare att acceptera nya idéer. Framför allt ligger dock ojämnheterna på produktionssidan, där bristande insikter i fråga om administration och inköpsförfarande, arbetsledning, materialkontroll samt organisation på byggnadsplatsen kan medföra stora kostnadsökningar.

Den rationalisering i fråga om småhusbyggandet som gäller planlösningsekonomien, varom tidigare har talats, fördes ganska långt fram redan på 1940-talet. Detsamma gäller om konstruktionerna, ehuru utvecklingen där på grund av en rådande konservatism har gått långsammare. Förutsättningar finns för ett fortsatt framåtskridande på dessa områden. Där emot ligger det sämre till med möjligheterna att i önskvärd takt uppnå rationaliseringsvinster, då det gäller själva byggandet. Härvidlag inverkar såväl de enskilda objektens ringa storlek som bristen på goda organisatörer och arbetsledare. Det finns dock en del goda exempel från de senare åren, där byggnadsföretagen har skötts rationellt och mönstergillt i en strävan att utnyttja olika hjälpmedel samt hushålla med material och arbetskraft. Från sådana byggen har i inte så få fall redovisats byggnadskostnader som, ehuru det inte är fråga om några avancerade hustyper, har legat på samma eller lägre nivå än för flera av de omtalade experimenthusen.

¹ Här uteslutet.

Den fortsatta rationaliseringen

Bostadsstyrelsen vill som avslutning beröra en del faktorer och frågor, som har betydelse för den fortsatta rationaliseringen. Forskningen kan i det sammanhanget förbigås, eftersom denna verksamhet numera förfogar över ekonomiska resurser, som gott och väl svarar mot tillgången på forskare. Den i motionerna behandlade, ytterst viktiga frågan att ur byggnadsförfattningarna utrensa de bestämmelser, som kan utgöra hinder för ett rationellt byggande, kan också lämnas åsido med en hänvisning till att dessa angelägenheter utredes av 1951 års byggnadsutredning.

Då man talar om byggnadskostnader, rör man sig inte med något exakt begrepp. De kostnadsuppgifter på vilka man skall grunda ekonomiska jämförelser är ofta nog alls inte jämförbara. Särskilt gäller detta i fråga om småhusen, där den egna arbetsinsatsen ibland inte redovisas till sitt fulla värde, och där andra poster, främst sådana av omkostnadsnatur, uteglöms eller bedöms olika från ett bygge till ett annat. Förhållandet leder till oklarheter vid de ekonomiska jämförelserna och vid bedömningen av olika idéers värde ur kostnadsbesparande synpunkt. Det bidrar också till att åstadkomma missförstånd i debatten. Enligt bostadsstyrelsens mening är det av stor vikt, att det skapas normer för byggnadskostnadernas redovisning. Styrelsen arbetar för egen del sedan en tid tillbaka på att få fram enhetliga kontoplaner, så att kalkylerade och verkliga byggnadskostnader för ett och samma företag samt olika företag emellan kan ställas mot varandra post för post. Endast härigenom blir det möjligt att veta, om ett husbygge har dragit lägre kostnader än ett annat, att analysera orsakerna till att det blivit billigare och att avgöra på vilka punkter de kostnads-sänkande åtgärderna skall sättas in.

Utvecklingen mot ett mera mekaniserat flerfamiljshusbyggande befinner sig ännu i sin början. Sannolikt kan man inom de närmaste åren räkna med ett fortsatt framåtskridande på detta område, varigenom det blir möjligt att i ökad grad använda tyngre, på arbetsplatsen eller i fabrik framställda element av betong, lättbetong och trä. Även beträffande ledningarna tycks man kunna skönja en utveckling mot större monteringsfärdiga enheter. Nya projekt, sådana som det HSB planerar för östbergaområdet i Stockholm, inrymmer rationaliseringsidéer på bred front, som omfattar en kritisk granskning av både stadsplanen och hustyperna, konstruktionerna och byggnadsmetoderna samt driftkostnadsfrågorna.

Då det gäller småhusen, har man mera än tidigare börjat intressera sig för sambandet mellan hustyp och tomt, vilket bör kunna leda till besparingar i fråga om schaktmassor och grundläggningskostnader. Det källarlösa huset är en ny och ännu ganska obearbetad bostadsform, som måhända kan ge vissa fördelar i nämnda avseenden. Den av bl. a. AB Bostadsforskning uppmärksammade betydelsen av en lämpligare avvägning mellan bostadsutrymmen och biutrymmen innebär strävanden till en förbättrad volymekonomi. Olika hushållsgrupper har dock mycket växlande behov av exempelvis källarutrymmen, och besparingsmöjligheterna på detta område är därför begränsade till de fall, där en sänkt utrymmesstandard är försvarlig.

Trots bostadsstyrelsens arbete för mindre virkeskrävande konstruktioner förekommer plankväggarna alltjämt i stor utsträckning. Med vetskap om egnahemsbyggarnas av traditionsbundenhet betingade, starka mot-

stånd mot de nya, lättare konstruktionerna har styrelsen hittills ej velat tillgripa tvångsmedel. Det bör dock kunna övervägas, om icke tiden nu är inne för en slutlig uppgörelse med de dyrare och ur funktionssynpunkt meningslösa väggkonstruktionerna för småhus.

Det torde icke vara möjligt att snabbt och över hela linjen åstadkomma de förändringar inom egnahemsbyggandet som kräves för att produktionen skall bli rationell. Svårigheterna har berörts i det föregående. Vad som allra först behövs är en höjning av projektens tekniska kvalitet, så att handlingarna ger erforderlig vägledning för dem som arbetar på byggnadsplatsen. En särskilt framträdande brist är, att det i stor utsträckning saknas materialspecifikationer. I fråga om organisationen på byggnadsplatserna krävs det i ökad utsträckning medverkan av fackmän, som har förståelse för småhusbyggandets speciella struktur och möjligheter. Egnahemsbyggandet kan i det enskilda fallet inte bära några stora administrationskostnader, och det gäller därför att finna lämpliga former för att tillgodose dess behov av organisation och arbetsledning.

Dessa frågor är på det hela taget inte ens i teorien tillfredsställande lösta. Den inledningsvis berörda, av bostadsstyrelsen och Kommunskolan påbörjade kursverksamheten får emellertid ses mot bakgrunden av att det alltjämt är mycket som skiljer mellan det befintliga, samlade kunskapsmaterialet om vad som kan göras och dess tillämpning ute i praktiken. Kommunernas ansvar för bostadsbyggandet och deras nära kontakt med de enskilda byggnadsföretagen utgör en naturlig grund för fortsatt upplysningsverksamhet och för åtgärder, som kan leda till en bättre ordning inom egnahemsbyggandet. Att intresset för dessa frågor och insikterna om problemens art befinner sig i stark ökning hos många kommuner är ett förhållande av betydelse i sammanhanget.

Där yttre förutsättningar finns för handen bör, såsom anförts i ett par av motionerna, det ligga nära till hands att samordna småhusbebyggelsen för större områden och på så sätt utvinna en del av stordriftens fördelar. Så har också skett på många håll, särskilt under de senare åren. Det ekonomiska resultatet har varit växlande, bl. a. beroende på hur organisationen har skötts. Rationaliseringsmöjligheterna har dock varit begränsade, därigenom att den tillämpade byggnadstekniken, och därmed också produktionstekniken på det hela taget, har varit av traditionell art. De enskilda husen har väsentligen utgjort organisatoriskt självständiga enheter, och storföretagen, med sina större resurser men också högre omkostnader, har icke kunnat konkurrera med de små entreprenörerna. Vill man i högre grad ta vara på fördelarna av en verklig stordrift, krävs en ny och avancerad teknik, som det finns goda exempel på bl. a. i Danmark, men som vi här i landet ännu inte har börjat arbeta med. Det är inte omöjligt, att en utveckling på lång sikt i fråga om det mera samlade småhusbyggandet går i den riktningen och i fråga om det spridda småhusbyggandet kommer att medföra användning i större omfattning än hittills av fabriksframställda byggnadsdelar, varigenom arbetet på byggnadsplatsen mera får karaktär av ett monteringsarbete, som blir lättare för egnahemsbyggaren att planlägga och utföra.

I handläggningen av detta ärende har deltagit generaldirektören Johansson, ledamöterna herrar Bergman, Johnsson, fru Lewén Eliasson och herr Hansson ävensom byråcheferna Grape, Gustavsson, t. f. byråcheferna Rosén och Dybeck och byrådirektören Junæus, de två sistnämnda föredragande.

Stockholm den 3 mars 1955

Alf Johansson

Sven E. Dybeck

Bilaga 2

Till Riksdagens statsutskott

I skrivelse den 11 februari 1955 har statens nämnd för byggnadsforskning (i det följande kallad nämnden) anmodats att avge utlåtande över två inom riksdagen väckta och till statsutskottet hänvisade motioner. Utlåtandet skulle begränsas till att gälla frågan om åtgärder för rationalisering och förbilligande av bostadsbyggandet. De likalydande motionerna I: 220 och II: 285 (nedan kallade II: 285) avser ändrade bestämmelser rörande statliga egnahemslån m. m., och de likalydande motionerna I: 329 och II: 415 (nedan kallade II: 415) gäller den statliga bostadspolitiken. Vid sin behandling av motionerna har nämnden begränsat sig till det som i motion II: 285 tagits upp under rubriken »Tillgången på material och arbetskraft» och vad som i motion II: 415 diskuterats under rubriken B 1 »Mer sparande och rationalisering inom bostadsbyggandet». Nämnden har därtill begränsat sig till frågor, som ligger inom det egna verksamhetsområdet. Den har ej heller tagit upp frågan om hur lånemöjligheter och lånevillkor påverkar rationalisering och förbilligande.

I remissvaret upptas sålunda endast följande frågor till behandling:

1. Experimentverksamhet och bedömning av dess resultat.
2. Ändrade produktionsförutsättningar för egnahemsbygge.
3. Byggnadslagstiftningen — revidering och dispenser.
4. Upplysningsverksamhet.
5. Utbildningen av byggnadstekniker och yrkesmän.

1. Experimentverksamhet och bedömning av dess resultat

Båda motionerna förutsätter, att det kommit fram nya bostadstyper med nya konstruktioner, som utan att viktiga standardkrav eftersättes ger väsentligt lägre byggnadskostnader. I motion II: 285 uppges, att det är bevisat att kostnaderna för ett egnahem kan sänkas med 20 %.

Experimentverksamheten visar, att man allmänt strävar efter att finna metoder, som kan sänka byggnadskostnaderna. Hur långt man kan nå är dock mycket svårt att avgöra. Enbart en uppgift om att ett hus blivit billigare än ett annat är inte tillfyllest för att bedöma kostnadsminskningens värde, utan härför krävs vittgående detaljanalyser. En låg byggnadskostnad behöver ju inte innebära en låg driftkostnad — stundom kan förhållandet vara det motsatta (t. ex. genom att underhålls- och värme-kostnaderna blir högre). Även om man skulle kunna påvisa en minskning

av byggnadskostnaden för några enstaka experimenthus, kan man dock inte dra den slutsatsen, att denna minskning skulle kunna uppnås för dessa hustyper, om de byggdes över hela landet.

Ett stort antal experimenthus har byggts under de senaste åren, både i form av en- och flerfamiljshus. Såväl nya material som nya konstruktioner har därvid medfört nya produktionsmetoder och enligt vad som uppgivits låga byggnadskostnader. Strävandena att sänka kostnaderna har emellertid också fört med sig några mindre lämpliga metoder. En stor del av vad som åstadkommits är dock av obestridligt värde.

Först nu börjar utvecklingen inom byggandet att bli tillrättalagd för en ökad mekanisering. I Sverige fanns sålunda 1950 21 tornsvängkranar, 1951 och 1952 tillkom under vardera året 20, 1953 60 och 1954 80 st. I dag uppskattas antalet tornsvängkranar till 240. Beträffande andra maskiner företer utvecklingen en liknande tendens. Härigenom har man också fått bättre möjligheter att nyttja större och tyngre byggnadsdelar, speciellt vid experiment med *flerfamiljshus*. Där har flera mindre konstruktionsdelar förts samman till större enheter av betong, lättbetong eller trä (ibland med inmonterade ledningar). Projekteringen har också alltmer börjat anpassas till de nya byggmetoderna med fabriksstillverkade byggnadsdelar. Som en följd härav har arbetet på byggnadsplatsen blivit alltmer mekaniserat. En hel del försök har också gjorts på byggnadstekniska området, och där kan bl. a. nämnas införandet av det högvärdiga armeringsstålet och den förspända betongen. Alltfler betonghus utan puts har börjat uppföras, och formsättningen för dessa hus förenklas successivt. Samtidigt söker man förbättra väggytorna för att minska arbetena med stomkompletteringen. Bland försöken på det värmetekniska området kan nämnas den i några flerfamiljshus på försök inmonterade värmeväxlaren, som tillvaratar den avgående rumsluftens värmeinnehåll för uppvärmning av den inströmmande kalla friskluften. De ekonomiska resultaten av alla dessa experiment kan emellertid ännu inte slutgiltigt överblickas.

Även vid experiment med *enfamiljshus* tillverkar man på fabrik vägg- och takelement av trä eller träfibermaterial, betong eller lättbetong. Produkterna levereras även här i några fall med inmonterade ledningar och färdig ytbehandling. Man har också i ett par hus — som påpekas i motion II: 285 — sammanfört värmepanna, varmvattenberedare, varmluftsaggregat och skorsten till en monterbar konstruktionsenhet, utförd på fabrik, i rostfritt stål eller betong.

Vid experiment med såväl en- som flerfamiljshus har man uppgjort ett genomgående måttssystem för husstommen, varigenom fönster, dörrar och beklädnadsskivor kan inpassas så, att materialet bättre kan utnyttjas. Man experimenterar med takstolar där takpanelen slopats och yttertaget i stället beklädes med självbärande material direkt på takstolarna. Tråtgången blir därigenom mindre.

Även om man på detta sätt i de experimenthus, som utförts, erhållit ett flertal värdefulla nytillskott, så måste man iakttaga en viss försiktighet, när man bedömer deras slutliga värde. Många av experimenthusen har ej varit i bruk tillräckligt lång tid för att säkra erfarenheter kunnat vinnas, t. ex. i fråga om materialens klimatbeständighet, motståndsförmåga mot korrosion och förslitning eller i fråga om konstruktionernas värmeekonomi. Först efter en längre tids erfarenheter kan ett materials eller en konstruktions varaktighet och kvalitet slutligt bedömas. Genom en mindre

väl genomtänkt material- eller konstruktionsdetalj — med kortare livslängd eller på längre sikt sämre kvalitet — kan underhålls- och driftkostnaderna för en fastighet komma att öka och helt eliminera besparingen vid utförandet.

Nya tekniska lösningar medför ofta förändrade möjligheter att utnyttja bostaden. Det är därför inte riktigt att enbart med hänsyn till produktionskostnaden bedöma husets värde. Sålunda kan ett enfamiljshus, byggt på betongplatta direkt på mark, bli billigare än ett hus med källare genom att man slipper schakt- eller sprängningskostnader. De biutrymmen, som källaren gav, får man emellertid söka återvinna i markplanet i hus utan källare. När så sker ökar också byggnadsytan. Detta kan kräva ändrade former på tomten — i många fall större tomtyta — och därmed en annan stadsplan.

Det är således omöjligt att bedöma en uppgiven kostnadsminskning hos ett experimenthus utan att man samtidigt anger, vilket annat hus man jämfört med och hur den bebyggelse är planlagd, som jämförelsehuset tänkes ligga i. Även mellan två lika hus, belägna i likartade områden, kan kostnaderna variera beroende på hur projekteringen varit genomförd, hur bygget administrerats, hur arbetsplatsen varit organiserad, vilka transport- och maskinresurser som stått till buds, hur arbetsledningen fungerat, hur yrkesskickliga arbetarna varit, hur arbetslagen varit sammansatta etc. De variationer, som här förekommer, ger kostnadsskillnader av sådan storleksordning, att de många gånger överstiger uppgivna skillnader mellan »experimenthus» och »normalhus». Besparingar, som man kan påvisa i experimenthus, är ofta inte heller större än dem en kunnig byggföretagare genom yrkesskickliga arbetsledare och arbetare kan åstadkomma på ett väl genomtänkt bygge. Att generalisera sådana, under särskilda förutsättningar genomförda byggen — i tron att de omedelbart går att genomföra över hela linjen — låter sig inte göra.

Ett inventeringsarbete med värdering av resultaten av de experimenthus som byggs är nödvändigt för att de värdefulla rön som kommer fram inte skall försvinna bland mindre värdefulla. Först sedan denna inventering genomförts, bör man sprida resultaten mera allmänt. En systematisk tillämpning av dessa bör på lång sikt kunna ge en sänkning av bostadskostnaden i icke ringa omfattning. Nämnden är sedan någon tid sysselsatt med förberedelser för en sådan inventering.

2. Ändrad organisation för egnahemsbygge

Båda motionerna diskuterar möjligheterna att rationalisera produktionen genom att organisatoriskt förändra byggnads sättet. II: 415 föreslår att större egnahemsområden bygges ut på en gång för att produktionen därmed skall kunna tillgodogöra sig stordriftens fördelar, t. ex. genom rationell materialanskaffning och planering av egnahemsbyggarens egna arbete. II: 285 anför möjligheterna att överföra svårare moment i byggnadsarbetet till fabrik (t. ex. prefabricerade skorstensstockar). Därigenom anser motionärerna, att man i högre grad än hittills skulle kunna överlåta utförandet av huset till icke yrkesutbildade »själbyggare».

En utbyggnad av ett helt egnahemsområde på en gång innebär, som motionärerna framhåller, en rationellare materialanskaffning och i de fall arbetet utföres av något byggföretag en möjlighet till rationellare produktion. En av utvecklingstendenserna tycks också vara att stordrift utnyttjas för egnahemsområden.

En annan organisationsform är »självyggarverksamheten», där icke yrkesutbildade egnahemsbyggare själva utför en del av arbetet. Med hänsyn till de färdiga husens tekniska kvalitet kan denna form dock diskuteras. Kvällskurser, handböcker eller aldrig så väl utförda arbetsinstruktioner kan inte helt ersätta verklig yrkeskunskap.

Byggnadsarbetet på fabrik följer två utvecklingslinjer, nämligen i riktning dels mot enkla stomelement, mer lämpade för »självyggarverksamhet», dels mot element med färdig ytbehandling och inbyggda ledningar. Dessa senare kräver dock vid monteringen specialutbildade montörer. Någon tekniskt-ekonomiskt idealisk lösning erhålles dock inte, när egnahemmet till väsentlig del uppföres av icke yrkesutbildade »självyggar».

3. Byggnadslagstiftningen — revidering och dispenser

I båda motionerna anses det nödvändigt att ur byggnadsförfattningarna utrenska bestämmelser, som kan hindra ett effektivare och billigare bostadsbyggande. Den byggandes kontakt med myndigheterna bör enligt motionerna förenklas och antalet myndigheter, vilkas utlåtande måste inhämtas, begränsas. Särskilt understrykes behovet av sådana åtgärder i fråga om egnahemsbyggandet.

Det ankommer närmast på 1951 års byggnadsutredning att framlägga förslag om sådana åtgärder som motionärerna åsyftar. Utredningsarbetet har av olika skäl fördröjts, vilket är beklagligt, eftersom den sedan länge planerade rationaliseringen av byggnadsbestämmelserna därigenom inte ännu kunnat genomföras. Det är därför ytterst angeläget att detta arbete forceras. Sådana avvikelser från gällande bestämmelser som betingas av de tekniska framstegen har, då så ansetts motiverat, kunnat ske genom dispenser i de särskilda fallen. Det är dock angeläget, att man genom klarare riktlinjer i byggnadslagstiftningen undviker dispensförfaranden och så långt möjligt decentraliserar beslutanderätten till kommunala myndigheter och länsmyndigheter.

Ett från olika håll framfört önskemål är, att de tekniska bestämmelserna i största möjliga utsträckning överföres till anvisningarna till byggnadsstadgan för att de smidigare skall kunna anpassas efter den fortgående utvecklingen. Jämsides med 1951 års byggnadsutrednings arbete har byggnadsstyrelsen med biträde av särskilt tillkallade sakkunniga, representerande skilda branschorganisationer samt statliga och kommunala organ, utarbetat förslag till anvisningar avsedda att ersätta de byggnadsbestämmelser, som nu finns i ett antal specialförfattningar, samt i övrigt gjort en översyn av de nu gällande anvisningarna. Med hänsyn till att det kan dröja, innan de ändringar av byggnadslagstiftningen träder i kraft, vilka kan föranledas av förslag från 1951 års byggnadsutredning, har byggnadsstyrelsen, enligt vad nämnden inhämtat, under senare delen av föregående år vidtagit förberedelser för att utfärda vissa ändringar av och tillägg till anvisningarna i syfte att underlätta en rationalisering av byggandet. Dessa ändringar och tillägg, som innebär lättnader i förhållande till nu gällande föreskrifter, avser bl. a. ventilation, murverk, rökrör och belastning på bjälklag i bostadshus. Under senare år har byggnadsstyrelsen beviljat undantag från gällande bestämmelser för experimenthus rörande olika tekniska problem, såsom i fråga om ventilation och nya murverksmaterial, skorstenar, brandskydd och grundläggning.

Motionärerna anför i H: 415, att man bör undersöka möjligheterna att

uppmuntra företag av olika former till experimentprojekt av den art som kommit till stånd i Stockholm och som erhållit dispens från vissa av de nuvarande bestämmelserna. Nämnden delar motionärernas uppfattning och vill tillägga, att dispens i viss utsträckning redan nu kan medges av länsstyrelser och byggnadsnämnder. Byggnadsstyrelsen har utnyttjat möjligheterna att, när med hänsyn till särskilda omständigheter prövas lämpligt, föreskriva undantag från anvisningarna till byggnadsstadgan och i frågor av teknisk art meddela sådana tillägg och ändringar som erfordras. En vidgad undantagsrätt för byggnadsnämnderna är emellertid önskvärd och bör genomföras. Enligt vad nämnden erfarit har byggnadsstyrelsen också provisoriskt vidtagit en del åtgärder i denna riktning.

Nämnden vill här understryka vad den anfört i sitt remissvar av den 17 mars 1954 angående en framställning från HSB om dispens från gällande byggnadsföreskrifter för ett byggnadsföretag utanför Stockholm, som nämnden kommer att få full insyn i. I svaret säges bl. a.: Möjligheter till förenklade byggnadsmetoder och sänkta byggnadskostnader anses ligga inom räckhåll, varför nya vägar inom bostadsbyggandet bör prövas. Det är därför önskvärt, att en experimentbebyggelse kan komma till stånd i ökad omfattning, speciellt som intresse härför torde finnas bland byggföretagare och byggnadsfackmän runt om i landet. Möjligheter till en opartisk bedömning av sådan experimentbebyggelse kommer framdeles också att öka genom tillkomsten av de regionala utskott nämnden upprättat i Sydsverige (Malmö), Västsverige (Göteborg) och Nordsverige (Umeå). Man skulle på detta sätt kunna vinna en mer allsidig erfarenhet av hur de lokala förhållandena påverkar nya material, nya konstruktioner och nya metoder inom byggnadsverksamheten.

4. Upplysningsverksamheten

I bägge motionerna framhålles, att tillräckliga åtgärder ej vidtagits för att de nya metoderna snabbt skall slå igenom i produktionen. II: 285 nämner information via press och frivilligt bildningsarbete, och II: 415 anför en brett lagd rationaliseringsoffensiv som möjliga vägar.

Nämnden har bl. a. inriktat sitt arbete på att samla utländska och inhemska resultat och erfarenheter, som bearbetas och publiceras. Många byggnadsproblem är gemensamma för de nordiska länderna. Det har därför ansetts naturligt att genom samarbete söka utnyttja nordiska erfarenheter och därigenom begränsa de ekonomiska insatserna från varje land. Samtidigt öppnas även möjligheter att samordna grannländernas resultat.

De vägar, som f. n. finns att sprida kännedom om nya material, nya konstruktioner och nya produktionsmetoder till byggnadsfackmän, anser nämnden vara förhållandevis goda. Det finns även ett så stort intresse för saken inom de olika yrkesorganisationerna och de tekniska föreningarna, att det finns förutsättningar att utnyttja dessa vägar.

Nämnden förbereder en vidgad upplysningsverksamhet av delvis annan karaktär än tidigare. Förutom flera populära broschyrer har nämnden i samarbete med AB Svensk Byggtjänst, Stockholm, på försök börjat information genom film och föredrag. En liknande verksamhet kommer även att upptas av Skånsk Byggtjänst AB i Malmö. Nämnden har vidare för avsikt att vidga den, när »Byggtjänst» får avläggare i västra och norra Sverige. Därigenom kommer också de lokala informationsvägarna att

kunna förstärkas och nyhetsförmedlingen att intensifieras. »Byggtjänsts» anknytning till yrkessammanslutningarna — företagen ägs i huvudsak av ideella tekniska föreningar och fackliga organisationer — utgör också en garanti för att denna information vinner gehör i yrkeskretsar. För att ytterligare förstärka upplysningstjänsten har nämnden lämnat anslag bl. a. till bostadsstyrelsen för dess verksamhet genom Kommunskolan, till Svenska byggnadsentreprenörföreningen för katalogisering av byggnadsmaskiner, till Arbetsledarinstitutet för att skaffa ett underlag för arbetsledarutbildningen, till byggnadsstyrelsen för att utarbeta broschyrer för arbetare om innehållet i de tekniska anvisningarna till byggnadsstadgan (att spridas i samarbete med Svenska byggnadsarbetareförbundet) samt till AB Svensk Byggtjänst för att utvidga dess centralarkiv (som kostnadsfritt besvarar frågor om material och konstruktionsproblem).

Det är självfallet viktigt, att man i en för samhället så betydelsefull fråga som byggandet inte bara vänder sig till fackmän utan även till allmänheten. Kravet på vederhäftighet i upplysningen bör därvid sättas högt även med hänsyn till det stora ekonomiska engagemang som t. ex. ett egnahemsbygge innebär för den enskilde. En vidgad information till press och radio från fackmännens sida skulle sannolikt stimulera till en mer saklig behandling av de för en lekman så komplicerade byggnadsfrågorna och undanröja många av de missuppfattningar som f. n. råder.

5. Utbildningen av byggnadstekniker och yrkesmän

Den knappa tillgången på kvalificerade yrkesmän inom byggnadsfacket har berörts i motion II: 285. Bristen på kvalificerad arbetskraft anser nämnden vara ett av de viktigaste hindren på vägen mot ett rationellt bostadsbyggande. För forskningen, projekteringen, planeringen, arbetsledningen och företagsledningen finns sammanlagt blott knappa tvåtusen högskoleutbildade byggnadstekniker (arkitekter och väg- och vattenbyggare) i en verksamhet med en årlig investering av 4,5 miljarder kronor. Även bristen på andra kvalificerade byggnadstekniker är stor. — Projekterings-tiden har redan under normala förhållanden varit alltför knäppt tilltagen. Det pågående utvecklingsarbetet kräver alltmer genomtänkta byggnads-handlingar, om resultaten skall kunna tillvaratas, och det är i projekteringen som förutsättningarna för besparingar skapas. Samtidigt har projekterings-tiden i brist på arbetskraft måst förkortas. Utvecklingsarbetet går inte att intensifiera i erforderlig utsträckning, stadsplanerna får ofta forceras fram, planlösningarna blir inte så genomtänkta som de borde vara, konstruktionerna måste i många fall schematiseras, organisationsplanerna är ofta inte klara innan bygget påbörjas — många gånger gäller detta även ritningarna.

Det är f. n. omöjligt att uppbringa tillräckligt med fackmän för att på ett tillfredsställande sätt kunna lösa alla dessa arbetsuppgifter. Det synes sålunda nödvändigt, att man närmare klarlägger det totala behovet av kvalificerade tekniker och anpassar utbildningen vid de tekniska högskolorna och läroverken etc. därefter.

Genom att byggnadsarbetet blivit alltmer komplicerat har kraven på arbetsledarens tekniska kunnande ökat. Arbetsledarinstitutet har i samarbete med Svenska byggnadsentreprenörföreningen och Svenska byggnads-industriförbundet under senare år anordnat internatkurser, och olika bygg-

mästarföreningar har kvällskurser för arbetsledare. Den undervisning, som hittills bedrivits, har visserligen varit av hög kvalitet men har ej fått den omfattning som synes erforderlig. Arbetsledarinstitutet och nämnden har för avsikt att gemensamt söka vidga underlaget för kurser på detta område.

Yrkesutbildningen, som grundlägges i enhetsskolans sista klass, har förutsättningar att bli bättre än vad den hittills varit. De praktiska resultaten av yrkesorienteringen i enhetsskolan skall självfallet inte överskattas. Man bör där sträva efter att ge ett gott underlag till en grundlig teoretisk yrkesutbildning, som sedan bör kompletteras i den på enhetsskolan byggande yrkesutbildningen samt genom praktisk utbildning på arbetsplatser. Enligt vad nämnden erfarit, har arbetsmarknadens parter tillsammans med Yrkesrådet frågan om lärlingsutbildningen under fortlöpande övervakning, och vad murarna beträffar tycks antalet utbildade lärlingar i dag kompensera avgången på ett tillfredsställande sätt. De nya byggmetoderna har accentuerat efterfrågan på träarbetare och ställt krav på en omfattande lärlingsutbildning inom detta fack. Byggnadsindustriens lärlingsnämnd är f. n. sysselsatt med detta problem. Inte minst i anslutning till träarbetarnas utbildning är frågan om yrkesskolornas verkstadslokaler aktuell och i behov av en snar lösning, och riktlinjer härför har skisserats i Yrkesutbildningssakkunnigas betänkande. Detsamma är förhållandet med utbildningsmaterial och lärarkrafter på enhetsskolans yrkeslinje.

Sammanfattning

Inom byggnadsfacket strävar man på skilda vägar och på olika håll efter att finna metoder att sänka byggnadskostnaderna. De experimenthus som byggs — både en- och flerfamiljshus — rymmer ofta möjligheter till kostnadsbesparingar. Dessa möjligheter bör tillvaratas. Samtidigt är det emellertid nödvändigt, att de resultat som kommer fram ej generaliseras efter erfarenheter från enstaka experimenthus utan kritiskt bedöms, innan de ges en allmän tillämpning. Ett systematiskt inventeringsarbete med detta syfte har påbörjats av nämnden.

En utvecklingstendens tycks vara att tillämpa stordrift vid utbyggnaden av egnahemsområden. Att därvid låta icke yrkesutbildade egnahemsbyggare själva utföra någon väsentlig del av byggnadsarbetet synes nämnden icke tekniskt-ekonomiskt idealiskt — vare sig det gäller elementbyggeri eller konventionellt byggande. Tillfälliga kvällskurser, handböcker och arbetsinstruktioner kan här aldrig helt ersätta verklig yrkeskunskap.

Det ankommer närmast på 1951 års byggnadsutredning att framlägga förslag till en revidering av gällande byggnadsbestämmelser och deras tillämpning i administrativt avseende. Detta utredningsarbete bör forceras. Vidgade möjligheter till dispens från byggnadsbestämmelserna bör kunna underlätta ett ökat experimentbyggande.

Informationen om nya material, konstruktioner och byggmetoder kommer att öka i omfattning, allteftersom resultaten från pågående forsknings- och utredningsarbeten kommer fram. Resultat från inventeringar av experimenthusbyggen kommer också att presenteras. De informationsvägar, som redan finns, motsvarar i stort sett de krav man kan ställa, för att resultaten på ett tillfredsställande sätt skall komma till fackmännens

känedom. En ökad vederhäftig upplysning till allmänheten synes önskvärd.

Villkoret för en rationell och ekonomisk byggnadsverksamhet är, att det finns erforderlig tillgång på kvalificerade byggnadstekniker och kunniga yrkesmän. Bristen är emellertid f. n. stor. Den utveckling som byggnadsyrket står inför, med ökad mekanisering och alltmer avancerad teknik, kräver större tillgång på tekniskt skolade krafter än förr. Den nuvarande utbildningen vid våra tekniska högskolor, tekniska läroverk, arbetsledarkurser och yrkesskolor synes därför böra anpassas efter det ökade behovet.

Vid nämndens behandling av utlåtandet den 3 mars deltog ledamöterna Wejke (ordförande), Dahlberg, Ekdahl, Jacobsson, Jönsson, Lundquist, Norrman, Sundahl, Wallander samt nämndens sekreterare Wärnfeldt.

Stockholm den 7 mars 1955

Gunnar Wejke

Anders Wärnfeldt